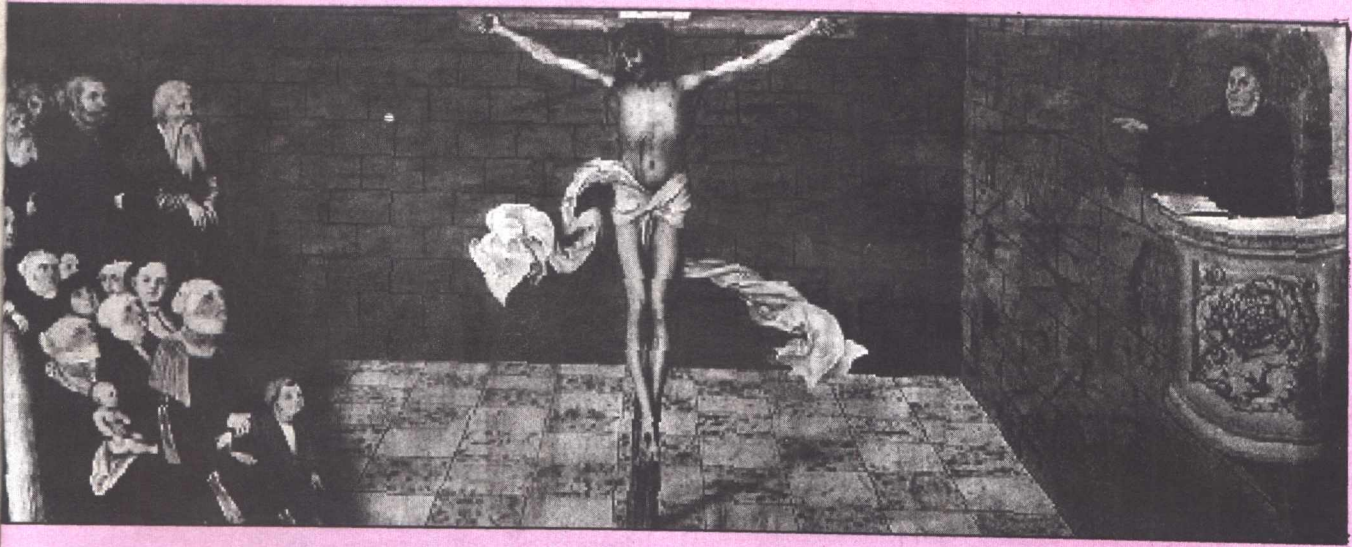

Lelkipásztor

Felhete e.v.

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

TARTALOMBÓL:

stitia civilis
a lelkeszi szolgálat minimuma

uther-évforduló

z eperjesi vértörvényszék 1687

is János, a költő-püspök

természettudományok
eresztyén szemlélete

71

1996/1

TARTALOMJEGYZÉK

Vigyázatok magatokra és az egész nyájra...

Sürgős? – Sürgős! – *HK.* – 1

Tanuljunk együtt

Hausmann Jutta: Az idegen (azaz jövevény)
– elfogadás és elhatárolódás között 2
D. Szevik Imre: Iustitia civilis
– a lelkesítő szolgálat minimuma 4

Evangélikusok a nagyvilágban

Luther-évforduló 6
Az év papja Finnországban
– Fordította: *Csepregi Béla* – 6
Terry László: Százéves a lapp nyelvű bibliafordítás 7
Hivogató: – *Gajárszky Magdolna* – 8
Egy könyv margójára 8

Kitekintés az ökumené világába

D. dr. Nagy Gyula: Egyházi Világhíradó 9
Sólymos Szilveszter OSB: Bencés lelkesítő 12
Dr. Gergely András: Dél-Afrika és egyházai 14

Lelkészséggel

Visszhang a Hangra – *Gáncs Péter* – 16
Milyen világnyelvet tanuljunk? 17
Szektoid jelenségek – *Dr. Bodrog Miklós* – 17
Búcsú a Teológiától 18
Szilánkok – *HK.* – 18
Könyvekről valamit 19

Tanít az egyháztörténet

Az eperjesi vértörvényszék 1687
– *Id. Bencze Imre* – 20
S.O.S. – Gajárszky Magdolna – 20
Kis János, a költő-püspök – Keveházi László – 21
Pályám emlékezete – Brebovszky Gyula – 22
Öt perc egyháztörténet 23

A teológia szomszédságában

Dr. Bolyki János ref.teol. professor:
A természettudományok keresztyén szemlélete 24

Fórum

Mégegyszer: a Szent és a szentek – *VL. apátplébános* – 26
Thiening Etelka: Miért hagyják el a pályát a tanárok? 27
Thurnay Béla: Hatalom... 29
„A nők változást hoznak az egyházba” – *Kinczler Irén* – 32
Bonyai Sándor: „Nem tettek különbséget...” 32
Egészségtan – vagy erkölcsstan? 34

Az igehirdető műhelye

Vízkereszt utáni utolsó vasárnap – *Bácskai Károly* – 35
Hetvened vasárnapja – *Kondor Péter* – 36
Hatvanad vasárnapja – *Pathó Gyula* – 36
Ötvened vasárnapja – *Pathóné Kepenyés Erzsébet* – 37
ÚrvaSORAI előkészítő igehirdetés – *Simonfay Ferenc* – 38
Kurt Rommel: Szeretnék hidat verni 38

Gyülekezeti szolgálat – lelkesítő közélet

Püspöki jelentés 39
A Déli Egyházkerület Bírósága ítéletének közzététele 39
A „könyves” Gál – *Keveházi László* – 40
A Huszár Gál Evangélikus Könyvesbolt megnyitóján
elhangzott köszöntés és megnyitó beszéd Borító III.
Szerkesztői üzenetek Borító IV.

Az 1996. évi Lelkipásztor számain, az első borítólapon id. Lucas Cranach oltárképének részlete (wittenbergi városi templom 1547) található. A prédikáló Luther nyitott Bibliából a megfeszített Krisztust hirdeti. A kép tulsó oldalán az igehallgatók: közöttük Luther felesége (Kate asszony) és kisfia Jánoska (Hänschen). A művész a kor szokása szerint önmagát is megfestette a képen (fehérszakállú öreg). A szárnyasoltár a predellájának kompozíciója az igehirdetésről vallott evangélikus felfogást hirdeti. Egész évben meditációs anyagunk lehet – Luther halála 450. évfordulóján.

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus Lelkesítő Szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Felelős szerkesztő: dr. Hafenscher Károly, 1052 Budapest, Deák tér 4. Tel.: 137-8966

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt.

Kiadja: a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24.

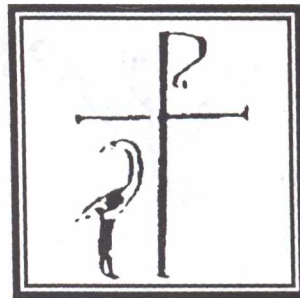
Felelős kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

Készült a domiPrint® gondozásával. 96/1.

Előfizetési díj: havi 250,- Ft, fél évre: 1500,- Ft, egy évre: 3000,- Ft.

ISSN 0133-2821

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...

Sürgős? – Sürgős!

Telefonálok. A vonal másik végén a titkárnő közli, hogy főnöke foglalt. – Mégis szeretnék beszélni vele – mondom. – Miért? Sürgős? – kérdezi. – *Nagyon!* – válaszolom. – Másként nem is zavarnám. – Bekapcsol: hátha főnökének is fontos, sürgős a mondanivalóm. Létrejön a kontaktus.

Sürgős! Felfigyeltem arra, hogy a Szentírásban újra meg újra előkerül ez a kifejezés, de méginkább a szó tartalma. Kezdtém kutatni emlékezetemre hagyatkozva, először különböző locusokat keresve, majd konkordanciákban néztem meg: igaz-e, amit sejtettem. Egészen új aspektusból kezdtem látni mindent: az üdvösségtörténetben is, a napi kegyességi életben is, a szeretet szolgálatában is van valami sietség, sürgősség. Már kezdem érteni: Istennek sürgős, hogy embergyermeke hazatérjen, hozzátérjen. S az embernek halaszthatatlanul sürgős Istenhez és emberekhez térni. A halogatás mindkét irányban életveszélyes.

Még a *statisztikai adatok* is megdöbbentőek: a *tachüsz* és származékzavai következő jelentéseket hordoznak: gyors, készséges, haladéktalan, tüstént, azonnal, hamarosan, egyszerű, közvetlen küszöbön álló, közelgő. Találtam kedveszöveget jelentéstartalmat is: túlságosan hamar, elhamarkodottan, elsietett módon. Ezt a vonást mellőzzük most. *Szám szerint:* Máté 3-szor, Lukács 9-szer, János 3-szor használja, a Római levélben 20-szor, a Zsidó levélben szintén 20-szor fordul elő, s az *Apostolok Cselekedeteiről írott könyvben 150-szer!* Nézzünk egy két példát: a karácsonyi történetben a pásztorok *sietve* távoztak. Az egyiptomi menekülés *sietve* történt. A húsvéti üres sírhoz *siettek*, futottak a tanítványok, a két emmausi vándor a Találkozás után *sietve* tért vissza Jeruzsálembe. Még az ámulást is siettetti Jézus, Júdászhoz így szól „amit készülsz tenni, tedd meg hamar!” (Jn 13,27). Jézus komolyan figyelmezteti hallgatóit, hogy mint sáfárok, tudniuk kell, *hirtelen* jön meg a ház ura (Mk 13,35). Másutt az utolsó idők veszélyeire figyelmeztetve mondja, hogy *hamar* kell menekülni. Valami lázas sietség érezhető az újtestamenti iratokban, még a *passiótörténetben* is: hamar, még az ünnep előtt kellett végezni az egyre veszélyesebbé váló Eretnekekkel. S valóban így peregnék az események, még éjjel is folyik a kihallgatás különböző fórumon, gyorsan hozzák meg az ítéletet, s Jézus gyorsan hal meg... Már a Hegyi Beszédben tanítja Jézus, hogy addig kell rendbehozni dolgainkat, amíg időnk van rá: „légy jóakarója ellenségednek *hamar*” (Mt 5,23). Mária gyászában is Márta szavára: „gyorsan felkelt és a Mester, Lázár Barátja *elé sietett.*” A tékozló fiú Atyja sürgős parancsot ad a szolgáltnak, hogy hozzanak tiszta ruhát és készítsék a lakomát *azonnal*, mert a halottnak hitt feltámadott, az elveszett hazatért (Lk 15,22). *Jakab*, a fegyelmező moralista, ószövetségi hangon kéri olvasóit, legyenek lassúak a véleménynyilvánításban, de *gyorsak* a meghallgatásra (Jak

1,19). Már *Malakiásnál* érzékelhető a sürgetés: a megtérés sürgős, halaszthatatlan, az ítélet közel, nincs idő habozásra. S ugyanezt a hangot hallom Keresztelő ajkán. Nála ezért meg „élesben” minden. Népe megmentése sürgős. A Jelenések könyve így kezdődik, mindezek hamar lesznek meg – s aztán közli a fotomontázs-szerű képsorozatot a pergő eseményekről. A *Római* levélben Pál azt reméli, hogy a sátán munkáit hamar legyőzi az Úr (Róm 16,20), s már értjük, miért olyan sürgős az apostolok utazása, munkatársak megérkezése, hogy a lehető leghamarabb érkezzenek meg az Örömezenet hírvivői (ApCsel 17,5). Nem folytatom, de másokat is buzdítok: *kutassák az Írást és méginkább: vegyék fel ezt a tempót*, ne késlekedjenek Istenhez fordulni... Imádságban sürgessek az Urat: Siess Urunk segítségünkre... meddig késel? és érezzék sürgetőnek a bajban levő társ megsegítését.

Gondoljuk végig: valóban axiómaszerű igazság, hogy a keleti, közeli emberek lassúak, kényelmesek, nekik semmi sem sürgős? Lehet. De az *Újszövetség népének* más a „fordulatszám”. A 33 éves Názáretinek alig három év adatott: sürgős volt az embermentés, a gyógyítás, az Isten Országának meghirdetése. S az apostolok felvették ezt a fordulatszámot, ugyanilyen tempóban dolgoztak, utaztak, szolgáltak, hogy ne késsenek. Még az ókori közmondások is megszentelődtek: „Bis dat, qui cito dat” – kétszer ad, aki gyorsan ad... A *cito* a tachüsz megfelelője... Az *urgens* latin szót is ismerték: sürgős, kényszerűen sürgető. Akkor használták, amikor valami nem tűrt halasztást, vagyis halaszthatatlan, szorongatóan, azonnali intézkedést igényel, égetően fontos, időszzerű. S a latin származéknyelvekben (pl. angolban) az *urgent* szó áll az expressz levélen, vagy a sürgős hivatali iraton. Ízlelem a szavakat s fordítom keresztényre: *sürgős az Istennek*, nem halasztható, fontos, hogy rámtaláljon. *Sürgős nekem* is, hogy még ma megismerjem akaratát, s felismerjem a másik emberben hozzám küldött követét. Bonhoefferől tanulom: „*Hol a transcendens? Végtelen távolságban valahol? Nem! Itt a közelemben, a másik emberben.*” Ha át akarom lépni énem büvkörét, egoizmusom korlátait, nem kell a messze távolba merednem. A másik emberhez kell lépnem. Így lehet „transcendálnom”. De még ma, nem ér rá holnap. Sürgős!

Az *év első hónapjában* vagyunk, még a szokottnál érzékenyebbek az időre. Úzzuk ki magunkból a patópálos gondolkodást: Hej! Ráérünk arra még... Ne higgyünk az Ady-fogalmazta magyar fanatizmusban: mi mindig mindenről elkésünk. A Szentírásnak higgyünk: lehet időben szólni, élni, s lehet mondanivalónk, életvitelünk, szolgálatunk valóban fontos... S ha kérdezi egy titkárnő: Sürgős? Feleljünk bátran: Igen! Tés-sék kapcsolni! – A kontaktus érdekében.

Tanuljunk együtt

HAUSMANN JUTTA:

Az idegen (azaz jövevény) – elfogadás és elhatárolódás között

Minden időben és minden kultúrában kihívást jelent az egyén egzisztenciájával szemben az idegen. Jelentkezhet ez veszélyeztetésként, de a gazdagodás lehetőségeként is. Azt várnánk, hogy az Ószövetségben az idegen megítélése – mint ezt a saját tapasztalataink is mutatják – függ az idegének mindenkori viselkedésétől. Az Ószövetség alaposabb vizsgálata azonban azt mutatja, hogy viselkedésük csak ritkán jön számításba. Sokkal inkább Izrael velük kapcsolatban kialakított álláspontjáról és az ebből következő magatartásról van szó.

A héber nyelvben több kifejezést használnak az idegen megjelölésére. Kettő közülük különösen fontos szerepet játszik témánk szempontjából. Ezek a kifejezések érthetővé teszik, hogy az idegenről való beszéd nagyon differenciált. Két kifejezés fontos a „ger” és a „nokri”, ahol az utóbbi világosan mutatja, hogy az idegen olyan embert jelent, aki nem Izrael népéhez tartozik. Az idegen a „nokri” kifejezés esetében tehát nemzetiségi és vallási szempontból másként meghatározott embert jelent (például Gen 12,10; 15,13 [Abraham]; Deut 26,5 [Jákob]; Rúth 1,1, ahol Izraelt az idegen kategóriába belefoglalja; 2Sám 15,19; 1Kir 8,41, ahol akik nem izraeliták, mint „külföldiek, akik ide költöztek”, illetve mint „akik nem a te népedből, Izraelből valók” szerepelnek). A „ger” kifejezés ezzel szemben nem ilyen egyértelmű. Ez lehet egyszerűen egy földrajzi megjelölés, amely egy olyan emberre vonatkozik, aki hosszabb vagy rövidebb ideig nem a saját hazájában (Izraelen belül) él (Bir 17,8k. 10k.). Ez a kifejezés vonatkozhat azonban – mindenekelőtt a fiatalabb szövegben – a másként hívó idegenekre is. Tehát a „ger” kifejezés pontos tartalma függ a kontextustól és használata időpontjától.

Három nagyobb összefüggés vizsgálatával szeretnék a témához közelíteni. Az első terület azt a gondolatkört érinti, amely az idegenekről való gondoskodást (humanitárius téren) szorgalmazza. A második terület az idegeneknek Izrael népének közösségéből való kizárását vizsgálja, és végül a harmadikban szólok az idegeneknek Izrael népe közösségébe való integrálásáról. A következő fejtegetésekkel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy bár számtalan kijelentést találunk az Ószövetségben az idegenekről, csak a legjellemzőbbekre szeretnék rámutatni.

1. Gondoskodás az idegenekről

Az idegenekről való gondoskodásról szóló kijelentéseket a régebbi eredetű szövegrészekben találjuk, amelyekben a „ger” elsődlegesen úgy tekintendő, mint helyváltoztatást át-

élt – akár Izrael területén belül is – és szociálisan nem biztos talajon álló ember megjelölését, aki saját erejéből egzisztenciát nem tud teremteni magának. Mint ilyen, mindenekelőtt a deuteronomiumi törvény foglalkozik, ezt állapítja meg Christoph Bultmann¹ és Christiana van Houten². Mindketten az utóbbi időben sokat foglalkoztak az idegenek kérdéskörével. Deut 16,9-15-ben az idegenek besorolásával találkozhatunk az ünnepi közösségbe. Tehát itt a „ger”-kifejezéssel jelölt idegen nem egy nem-izraelit jelöl, hanem csupán olyan személyt, aki nem az izraeli társadalmat meghatározó körhöz tartozik. A „ger”-t gyakran említi párhuzamosan az özvegyekkel és az árvákkal. Így ebben a sorrendben felismerhető, hogy a „ger” esetében a hangsúly nem az idegen-létre kerül, hanem a segítségre szorultságra.

Christoph Bultmann ezért beszélhet a „ger” esetében szociális típusról³. Ezzel szemben viszont a „nokri” inkább az idegen országból származó embert jelöli meg, aki azonban gazdaságilag biztos körülmények között él. A pejoratív értelmezés, amely az akkád geru szót jellemzi, az itt megjelölt szövegekben a „ger”-nél nem ismerhető fel, és Ch. Bultmann állítása nem fogadható el, hogy ott, ahol a „ger” gyök a tulajdonnevekben előfordul, mindig valamiféle védelmet tartalmaz. Nem lehet véletlen, hogy a héber „gur” gyök további jelentése „gur” II. (veszélyesnek lenni), illetve „gur” III. (félni). Az idegenekkel való kapcsolathoz hozzátartozik az elbizonytalanodás tapasztalása – mindkét oldalon. De a felismerés, hogy a másik ember bizonytalansági tényezőt jelent, nem zárja ki, hogy felelősséget kell érte vállalni és gondoskodni kell róla! Az idegenek iránti gondoskodást nem csak humanitárius szándék vezeti. Az indíték sokkal inkább Izraelnek a jövevénység idején szerzett saját tapasztalatában keresendő. Ezért irányítja a figyelmet a kivonulásra, mint a jövevénységből megszabadító Isten cselekvésének megtapasztalására, amikor Isten szolidaritását mutatta meg a népe iránt. Isten népe iránti szolidaritásának felismerése a „ger”-ről szóló szövegrészekben átrendeződik és a szegények iránti szolidaritás gondolatát váltja ki. „A saját jövevénységükre való emlékezés megtölti az izraelitáknak, hogy az idegeneket csak kívülről nézzék és ezáltal őket kirekesszék.”, mondja Reinhard Feldmeier, aki az idegen-kérdést vizsgálta az Újszövetségben⁵.

Még egy második érvelés is találunk emellett. Amikor Deut 24,19-22-ben az isteni áldás feltétele a gondoskodás a közösség szegény tagjairól, akkor ezek körébe az idegeneket is belefoglalja. Deut 10,27k; ezen kívül még egy további motívumra is rámutat: Az idegen JHVH által szeretett lény. Ezért kell az izraelitáknak is szeretettel fordulni feléjük.

Az idegenek iránti gondoskodást tehát egy határozott isteni parancsolattal hozták összefüggésbe. A gondoskodás parancsa így nemcsak pragmatikus, hanem teológiai alapon nyugszik, még ha az elsősorban a diakónia szempontját követi is.

2. Az idegenek kirekesztése

Ha Izrael kapcsolatáról egy olyan idegen ember esetében van szó, aki egy másik népből jön, *Robert Martin-Achard* találan ezt írja: „gyakori a visszafogottól az elutasítógig terjedő viselkedésmód.”⁶ Az idegen kirekesztésének szándéka mindenekelőtt a „nokri” kifejezés használatában ismerhető fel. Világosan kitűnik ez a Deuteronomiumból és a deuteronomista szövegekből. A deuteronomista törvény szerint alig van az idegennek lehetősége státusza megváltoztatására és Isten népébe való bekapcsolódásra. Mint Sámuel 2. könyve 11,6-13-ból láthatjuk, hogy bár vannak idegenek, akik az izraeliták között élnek és istenükhöz lojálisak, sőt a szociális és kultikus életben részt is vesznek, mégsem tekintik őket izraelitáknak. Jelentős szerepet játszik ebben az összefüggésben a keveredés tilalma a babilonai fogság utáni időből származó Ezsdrás könyvében. A visszatért számtízettek gyűlésein Judában/Jeruzsálemben Ezsdrás sok idegen népek asszonyaival megkötött házasságot JHVH ellepi hűtlenségnek bélyegzett. Sőt az ilyen házasságot Ezsdrás Izrael bűneinek szaporításaként jelölte meg. Ezsdrás felszólítja a népet az idegen népektől való elfordulásra és az idegen nőktől való elválásra. A felhívás nem is maradt csak felhívás, hanem a válások ténylegesen bekövetkeztek.

Ezsdrásnak emögött a döntése mögött a gyülekezet érdeke áll: Izraelt a fogság után olyan népnek kell megőrizni, amely a fogság ítélete alatt megtisztult, és minden idegen befolyás nélkül mint JHVH tiszta gyülekezete él. Így a keveredés az idegenekkel elképzelhetetlen. „*A 11. vers vége teszi ismét világossá, hogy itt a tulajdonképpeni szándék az, hogy a más népektől elkülönüljenek és – pozitívan fogalmazva – a minden idegentől való elzárkózás által a gyülekezet tisztaságát őrizték meg. A népektől való elszakadást előbb említi meg, mint a házasságok felbontását, amelyről ebben a fejezetben még konkrétan szó van.*”⁸ Világosan ki kell jelentenünk, hogy egy ilyen döntés nem a népek visszautasítását jelenti, hanem Izrael érdekében hozott döntést, hogy lehetséges és reményteljesebb legyen a további lét, amelyet Ezsdrás, aki a katasztrófát, a fogságot mint ítéletet élte át, csak akkor remélhet, ha a nép fogság előtti tisztátalansága, amely más népek gondolatváltozásával való keveredéséből fakadt, nem ismétlődik meg.

3. Az idegenek integrációja

Az idegenek integrációjáról főképpen a papi törvényben található szövegek beszélnek. A szentségi jogi törvény törekvése az, hogy az egy Isten tisztelőinek vallási közösségében az egyenlőségnek meg kell maradnia – eredettől és származástól függetlenül.⁹ Mindenesetre figyelembe kell venni, hogy itt JHVH tisztelőiről van szó, s a más vallású idegenek nem kerülnek szóba. Ex 12,48k. szerint a „ger” számára lehetséges a Páskaünnepen való részvétel. Ugyanígy a „ger” részt vehet Lev 16,29 szerint a nagy engesztelési ünnepen. Lev 17,15 pedig arról szól, hogy aki mint nem-izraelita csatlakozott a JHVH-valláshoz, az a tisztálkodási előírásoknak is alá van vetve. Más szövegekben is felismerhető a „ger” kultuszban való részvétele. Tekintettel a kontextusra, úgy tűnik, hogy itt már prozelitáról van szó, tehát arról, aki mint nem-izraelita csatlakozott a JHVH-valláshoz.¹⁰ *Christiana van Houten* Ex 12,48k.-ben azt látja, hogy lehetővé teszi az idegen számára, hogy izraelita legyen.¹¹ Véleményem szerint azonban itt elsősorban nem az a kérdés, hogy valaki lehet-e izraelita, hanem az, hogy a körülmétkedés végrehajtása az integráció előfeltétele. Az, hogy a Papi törvény az idegeneket is bevonja a tör-

vény figyelembe vételére, *Ch. van Houten* szerint¹² azzal függ össze, hogy a papi törvény hangsúlyt helyez az ország tisztaságára.

Am tekintettel a gazdasági összefüggésekre és kihívásokra, elvileg az sem rekeszhető ki, aki nem tartozik a JHVH-tisztelőkhöz. Természetesen nem részesül teljes vallási integrációban, de nem jelent feltétlenül kirekesztést sem az a tény, hogy nem vonatkoznak rá a deuteronomiumi törvények, hiszen ebben nem látnak fenyegető veszélyt a nép számára.¹³ Királyok első könyve 8,41k. világossá teszi, hogy az az idegen is pozitív viszonyba léphet JHVH-val, aki nem lép be tudatosan a vallási közösségbe.¹⁴

Azt, hogy milyen eleven volt az idegenek elfogadásának vagy kirekesztésének a problémája, jól mutatja a Deuteronomium „Gemeindegesezt”-je (közösségi törvénye), amelyben részletes szabályozás található arról, hogy ki tartozhat a közösséghez. Miközben a szomszédos népek egy részének egyértelműen kirekesztés az osztályrésze, az edómiaknak és az egyiptomiaknak lehetőséget adnak arra, hogy a harmadik generáció már a közösségbe kerülhessen. Az edómiaknak azzal az indoklással adják meg a lehetőséget, hogy ők Izrael testvérei. Egyiptom esetében pedig Izrael egyiptomi fogságára hivatkoznak. Tehát nem az idegenek elvi kirekesztéséről van szó, hanem inkább a közösség megnyitásáról az idegenek előtt.

Ez 47,22k. kijelentéseinek egyenesen utópisztikus karaktere van, amikor az ország felosztásáról beszél a fogság utáni időre nézve. Mintha valaki a rajztáblánál ülne és pontosan kiszámolná és felosztaná, hogy kinek milyen rész jut. A szöveg azt a benyomást kelti, hogy csupán az ország egyenletes felosztása és a szentély köré való központosítás számít. Mindenkiene ugyanannyit kell kapnia, különbségek nem lehetnek. Ebből az idegenek sem maradhatnak ki, csak egy feltétel van: akkor részesednek az ország felosztásában, ha Izrael népének valamelyik tagjával házasságot kötöttek. Tehát a feltétel a rokonsági viszony, amely véleményem szerint még nem jelenti azt, hogy ezek az idegenek prozelitákká lettek. Bár érdekes kérdés, hogy 22k. későbbi betoldás-e, hiszen az időbeli elhelyezés segíthet a „ger” fogalmának pontosításában, de még ebből sem derül ki, hogy prozelitákról van-e szó vagy sem.

Természetesen hangsúlyozni kell, hogy bár Ez 47 a Papi Irat vonulatát viszi tovább, de az idegenek Ez 47-ben található integrációja egyáltalán nem realizálódott az ószövetségi időben, hanem megmaradt az utópia, az álom területen. Az álmokból messzeérő hatások indulhatnak ki, úgy gondolom, ez világos számunkra. Ezért amikor a fent leírt tervet álomként jelöltük meg, ezzel még nem minősítettük le, hanem konkrét jövőbeli reménységre gondoltunk, hiszen az álmok mozgósítanak, az utópiák célja pedig a megvalósulás.

Engedjék meg nekem, hogy *néhány következtetést* vonjak le:

Újra és újra vita folyik az Ószövetségben arról, hogyan kell az idegenekkel szemben viselkedni. Az idegen értékelése semmi esetre sem egyértelmű. Az idegenek nemcsak azért érdekesek, mert mások, hanem veszélyt is jelentenek, mert a megszkottat, a helyesnek elismertet felfoghatják – társadalmi és vallási területen egyaránt. Az Ószövetségben bőven található erről szerzett tapasztalatok: egyrészt aktívan átértékelték, Ábrahám alakjában, aki mint idegen élt, idegen földön, másrészt maguk is tapasztalták az egyiptomi és babilonai fogság idején. Ezzel párhuzamosan tudunk az idegen befolyás veszélyéről, amely például házasság révén (már Salamonnál és később Akhábnál), vagy az idegen népek letelepítésekor az északi országrész összeomlása után az asszirikok által fenyegette Izraelt.

Új szituációk mindig újragondolást követeltek. Valószínűleg nincs egyértelmű válasz a problémára, hanem csak differenciált.

A különböző válaszokat nem szabad az Ószövetségben egymás ellen kijátszani, hanem egymás mellett kell azokat hagyni. Ez számunkra is azt jelenti, hogy a különböző válaszoknak a rendszerezése óvatosságot követel. Nekünk is újra kell mérlegelnünk a saját jelenünk kihívásait és Istentől a megfelelő választ kérnünk. Alapjában véve a kirekesztéstől az elfogadásig minden változat lehetséges. Sem az egyik, sem a másik út nem abszolútítható. Sokkal inkább azt kell figyelembe venni, hogy a probléma megoldásánál milyen szándék vezérel.

Emellett mindig erősen függ az adott szituációtól, vajon az idegenre mint fenyegetésre vagy inkább mint gazdagodásra tekintünk. Mint az Ószövetség mutatja, a döntés nagyon szorosan összefügg az egyén identitástudatával. Ahol szilárd identitástudat van, ott az idegen elfogadása és integrációja minden kihívás ellenére lehetséges. A krízisek idején az idegen egzisztencia inkább elutasításra talált, mivel az eltévelyedés lehetősége elviselhetetlennek tűnik. A kezdődő stabilitás idején az integráció ismét lehetővé válik, ugyanis az elbukás nem tűnik valószínűnek. Függetlenül a teológiailag megkövetelt elfogadástól vagy kirekesztéstől, mindenesetre fennáll az a teológiailag megalapozott követelés az idegenek humanitárius támogatásával kapcsolatban, hogy az élethez szükségesek nekik is megadjuk. Arra nézve, hogy ez a szükséges nem csupán alapvetően materiális vonatkozásban értendő, hanem érzelmi síkon is, közvetlen utalás az Ószövetségben nem ta-

lálható. De aki az Ószövetséget egy kicsit is ismeri, tudja, hogy az ószövetségi ember szemében az élethez sokkal több tartozik, mint csupán a testi, materiális lét biztosítása. *Az Ószövetség, sokkal inkább mint mi ma, az élet egészére van tekintettel.*

Jegyzetek

- ¹ Christoph Bultmann, *Der Fremde im antiken Juda*, FRLANT 153, Göttingen 1992, 235 old.
- ² Christiana van Houten, *The Alien in Israelite Law*, JSOTS 107, Sheffield 1991, 200 old.
- ³ Bultmann, 93.
- ⁴ Bultmann, pass.
- ⁵ Reinhard Feldmeier, *Die Christen als Fremde. Die Metapher der Fremde im Urchristentum und im 1. Petrusbrief*, WUNT 64, Tübingen 1992, 264 old.; 41
- ⁶ Robert Martin-Achardt, *nekar*, THAT II, 66-68.
- ⁷ Van Houten, 107k.
- ⁸ Antonius H. J. Gunneweg, *Esra*, KAT XIX, 1, (Gütersloh 1985), Berlin (Ost) 1985, 191 old.; 179.
- ⁹ Bultmann, 218; vesd össze van Houten, 163.
- ¹⁰ Vesd össze van Houten, 156.
- ¹¹ Van Houten, 162.
- ¹² Van Houten, 157
- ¹³ Bultmann, 99.
- ¹⁴ Bultmann, 14.

D. SZEBIK IMRE:

Iustitia civilis – a lelkészi szolgálat minimuma

A gyors iramban szekularizálódó egyház tüneteinek közé tartozik, ha a fenti címen tanulmány írására felkérés érkezik. A felelős szerkesztő jól tartja rajta kezét az élet, s az egyházi élet útjain, amikor *aktuálisnak* ítéli a témafelvetést.

Természetesen, amikor a lelkészi szolgálatban elvárható minimális szintű ethosz töredékes megfogalmazását tűzzük ki célul, *korántsem mondunk le arról, amit a szolgálatba küldő Úr vár evangéliuma hirdetőitől*. Ez az isteni maximum azonban nem e tanulmány keretein belül nyer tárgyalást. Annyit mégis megjegyezni kívánok, hogy *Isten maximális elvárása tőlünk azért megalapozott, mert Ő maga minden elvárást felülmúló módon tett meg értünk mindent, s adta Egyetlenét értünk*.

A iustitia civilis, a polgári, emberek előtti igazság olyan magatartás és életvitel, amely a szívbe írt törvény alapján mindenkire érvényes, általános erkölcsiségen alapul. Nevezik világi erkölcsiségen vagy természetes erkölcsiségen is.

Emil Brunner két jellemzőjét hangsúlyozza: *a hozzáértést, vagyis a szakértelmet a hivatásteljesítésben és a belső indítékot: a másik javát s elömenetelét*.

Isten ezt a kettőt minden teremtményétől elvárja. Gondviselő munkájának része. „*Ennek az ész szerinti igazságnak szívesen megadjuk az őt megillető elismerést – hiszen ez a legnagyobb jó, ami ebben a romlott természetben rejlik.*” (Apológia IV. 23-24.)

Általános érvényű Pál apostol kijelentése a gyülekezet tagjai között: „*A tisztességre gondotok legyen minden ember előtt.*” (Róm 12,17) Másutt kifogástalan, feddhetetlen életvitelről szól. Jézus pedig a botránkoztatás nélküli élet igényét állítja elének. Mindezt a iustitia civilis, az emberek előtt való igazság értelmében.

Már most nézzük közelebbről, mi az, ami a lelkészi szolgálatban elvárható a iustitia civilis minimumaként.

1. A hozzáértő, szakszerű és lelkiismeretes munka

– Mindenkire érvényes erköcsi posztulatum, a lelkész sem kivétel alóla. Pál ezt írja: „... *legyen gondod az Írás felolvasására, az igehirdetésre, a tanításra.*” (1Tim 4,13)

A lelkészi munka tartalma nyer tömör megfogalmazást. Jo-

gos követelmény és érthető emberi elvárás, hogy a gyülekezetben a meghirdetett istentiszteletet megtartsa a lelkész. Temetést vagy más alkalmat el ne felejtessen és az iskolában hiába ne várják hittanos gyermekei. Ha pedig maga semmiképpen nem tud jelen lenni, küldjön helyettest. Erre már a tanév kezdetén gondolnia kell.

Mindez csupán a külső keret komolyan vétele. Vajon minden hittanórán van helyettesünk, amikor mi nem tudjuk az órát megtartani?

A szakszerűség is jogos elvárás. Értsen a lelkész a munkájához, lehetőleg magas színvonalon. Napjaink ismeret- és tapasztalatigénye bármely pályán rendkívül megnőtt. A lelkésznek sem lehet lemaradnia, különben hívei egy részével nem tud szóbaállni, s nem tudja őket Krisztushoz vezetni.

A lelkiismeretesség olyan követelmény, amelyet világnézetre való tekintet nélkül, tekintélyre törekvő cégek alkalmazottaiktól elvárnak. Szakmai siker és vele járó haszon csak az önmagukkal szemben belső rendet és magas igényt felállító emberi közösségekben jöhet létre. Ez a team-Arbeit alaptörvénye.

Lelkészi szolgálatunkban a szakmai siker is alig érzékelhető, a vele járó „haszon” pedig tiltott fogalom, de a lelkiismeretesség alapkövetelmény.

Végezd munkádat, ne haszonlesésből! (1Pt 5,2) Ez kizár minden rendetlenséget és kapkodást.

2. A lelkész megbízhatósága. – Szavaiban és tetteiben

Pál ezt írja: „*Ezekre emlékeztess és az Isten színe előtt bizonyosságot téve kérd őket: ne folytassanak haszontalan szóharcot a hallgatók romlására.*” (2Tim 2,14)

Külső környezetünk kisértő példát ad, a polgári demokrácia jegyében, az álláspontok s vélemények ütköztetésére.

Amíg szakszerű és érdemi vita folyik a jobb döntéshozatal érdekében az adott témakörben, addig természetes, hogy párbeszédet kell folytatni és mindenki csokorba gyűjti argumentumait. De amikor más indítékok vezetnek kollégát a szószéken, s vitatkozik valakivel, aki nincs jelen, s így védekezni sem tud, akkor csak

a hallgatóság romlását idézi elő. Általa nem erősödnek a hitben, sem a Krisztus-követés elkötelezettségében. Csoda-e, ha csappan ígérhallgató gyülekezete?

Tetteink sem kevésbé fontosak. – „*Megígérte lelkész úr, de nem teljesítette!*” Gyakori mondat ez utóbbi esperes- és püspöklátogatások alkalmával.

Isten megbízik bennünk, bizalmára méltatlanokban, hogy megbízható embereknek bizonyuljunk szolgálatában.

Ez egyszerre jut kifejezésre az igaz szóhoz ragaszkodás töretlenségében, – még ha napjainkban a *hazugságot* csúsztatással „szelidítik” is – s az anyagi javak megbízható kezelésében, még ha a legtöbb lelkész szerény pénzügyi feltételek koordinációrendszerében éli is életét.

Szavaiban és tetteiben megbízhatatlan lelkész hitelvesztetté teszi önmagát, de sokak szemében azt az ügyet is, amit ő képvisel...

Igyekez ki próbált emberként megállni az Isten előtt... (2Tim 2,15)

3. A lelkész őszintesége

– Isten szolgálja sem védhetetlen, nem is tökéletes. Terhelik életét mulasztások és melléfogások, ügytelenségek és elszalasztott alkalmak. Sokrétű feladatkörben mozgunk, egyszerre kell jó szervezőnek és kiváló igehirdetőnek bizonyulni, érteni az öregek és a fiatalok nyelvén. Tanítani és temetni, pásztorolni és adminisztrálni. Melyikünk tud e sokféle elvárásnak megfelelni? *Jaj, ha jobbnak, okosabbnak tüntetjük fel magunkat, mint a valóság!* A gőg a legrútabb papi bűn. Az őszinte szó az alázat és a tisztesség jele. Az egyenesség fokmérője is. Őszinte bűnvallásra hányszor érkezett már nagykorú gyülekezet válaszként a megbocsátás felszabadító evangéliuma.

4. A lelkész példás családi élete

– Talán a legnehezebb életterülethez értünk.

„*A lelkész is ember*” – szokták elnéző és megbocsátó összefüggésben, máskor mentegetőzve idézni ezt a mondatot. Legyen a lelkész is ember, sőt joggal elvárják, legyen keresztény ember! Amikor ez az igény artikulálódik, akkor a *példás* (nem hibátlan és tökéletes) *élet-folytatás* megfogalmazást nyer. Ha valaki a maga házáat nem tudja vezetni, hogyan tudná az Isten egyházát? – kérdezik. (1 Tim. 3,5)

Pál apostol így ír: „...*tartózkodjatok a paráznaságtól, hogy mindenki szentséggel és tisztasággal tudjon élni feleségével*”. (1Thessz 4,4)

Szexualitás kérdésében szabados világ vesz körül bennünket. A házassági hűség kevesek számára elfogadott etikai igény. A házasságok felbomlása természetes napi eseményé vált. Sőt a konkubinátusban élők száma is egyre nő. Polgárjogot igényel a homoszexuális együttélés és a leszbikus hajlamúak partnersége is.

A lelkési szolgálatot vállalóknak, nekünk, még sem marad más esélyünk a jézusi ige hiteltérdemlő megszólaltatására, mint a keresztény etikai normák komolyan vétele és mindennapi életünk döntéseiben értékékként és mértékként való elismerése. Különben érvényessé lesz a sokat idézett közmondás reánk is: „bort iszik és vizet prédikál”.

A megértő empátia jegyében el kell ismerünk, hogy ezen a területen napjaink gondjai megsohasodtak.

A korán kötött házasságok, a polarizálódó társadalom szűkre szabott párválasztási lehetőségei, a *papné szolgálat sajátosságai* ismeretének hiánya, az egymás iránti *türelem szintjének csökkenése*, a társadalomban és egyéni élethelyzetekben jelentkező *feszültségek növekedése* mind-mind kedvezőtlenül hatnak a papi házasságok mindennapjaira. Ide sorolható a 90-es évek eleje óta erősödő szekta-vallásosság áldozatokat gyűjtő aktivitása is.

Úgy vélem, ezen a területen kell egymást a korábbi gyakorlatnál jobban segítenünk. Ha tünetek felbukkannak, kívánatos a szakszerű lelkipálcázó tanács igénybevételére történő felhívás legjobb barátunk esetében is. Talán meg lehet előzni a nagyobb törést ideje korán. Ezért együtt vagyunk felelősek egymásért. „*Az az Isten akarata, hogy megszentelődjete...*”. (1Thessz 5,15) Ez már több, mint iustitia civilis.

5. A lelkész viszonyulása embertársaihoz

– A *megbízhatóság és az őszinteség* igénye is kapcsolataink etikai rendjébe tartozik. Ezen a helyen azonban még általánosabban kívánok arról szólni, amit Pál apostol így ír: „*vigyázzatok, hogy senki se fizessen a rosszért rosszal, hanem törekedjetek mindenkora a jóra egymás iránt és mindenki iránt*.” (1Thess 5,15).

Vélt vagy jogos sérelmet mindnyájan elszenvedett életünk során. Elkerülhetetlen, hogy másként ítéljünk meg döntéseket, mint ahogy feletteseink vagy beosztottjaink tették.

Érdemes a lélektan felismerését emlékeztetünkbe idézni: nem az a döntő, hogy mit élünk át az életben – ez sokszor tőlünk független – de a fontos, hogyan dolgozzuk fel és miként reagálunk reá.

A mindennapokban elfogadott a *törlesztés* emberi szándéka. Ez a bosszú szalonképes kifejezése. Máskor így mondjuk: „benyújtotta a számlát.”

Rosszal viszonyozni a vélt vagy jogos sérelmet a lelkési pályán megengedhetetlen. Sem a gondnokunkkal, sem a felügyelőnkkel, sem a felettesünkkel – sem a beosztottunkkal szemben nem alkalmazható. Méltán váltja ki a gyülekezet rosszálló véleményét.

Ha pedig arról szólnak, hogy másoktól elszenvedett jogos sérelmek és rosszindulatú háttérbe szorítások viszonzásaként másokra, esetleg jogutódjaira vetítjük negatív töltésű indulatainkat, akkor különösen aktuálissá válik az Ige figyelmeztetése: „*mindent vizsgáljatok meg: a jót megtartásotok, a gonosz minden fajtájától tartózkodjatok*.” (1Thessz 5,21).

6. A lelkész és a nyilvánosság

Napjainkban gyakran kérnek véleményt lelkésztől *egyházi és társadalmi kérdésekben* egyaránt. Ez önmagában örvendetes. A lelkésznek azonban sohasem szabad felednie, hogy ha nem is egyháza nevében szól (ha csak erre konkrét helyzetben külön megbízták nem kap), de *mindig Isten szolgálja és egyházának reprezentánisa*. Ezért nem közömbös, mit és miként szól. Semmiképpen sem magánügye. Nem rombolni, hanem építeni kell a hitet a társadalomban is. Szükséges ehhez a sokat emlegetett „civil courage” éppúgy, mint a teológiaiailag jól átgondolt megnyilatkozás.

Felvetődik a kérdés: mikor forduljon a lelkész egyháza vagy magánérdeke érvényesítése érdekében a nyilvánossághoz? A kézenfekvő válasz ez lehetne: amikor lelkiismerete erre indítja. Még sem lehet ilyen egyszerűen napirendre térni e fontos döntés felett.

Társadalmunkban az *egyház és az állam szétválasztást* nyert az 1990. évi IV. sz. törvény alapján. Tehát az egyház maga intézi ügyeit saját alkotmánya és törvényei szerint, testületei által. Így módon minden nyilvánosság előtt tárgyalat ügy illetéktelen tömeg vagy tájékozatlan intézmény elé kerül. Tenni és segíteni nem tud a szóbanforgó kérdésben. Nincs illetékességi jogköre. Vagy botránkozik, vagy örvendez lelke mélyén. Viszont az egyház társadalmi presztízse mindenképp csorbát szenved, s ez által az is, amit az egyház képvisel – legalább is a kívülálló előtt. Lehet, hogy ily módon kíván valaki saját igazának érvényt szerezni és a döntéshozókra nyomást gyakorolni? Meg kell kérdeznünk, hogy a proporcionalizmus etikai elve elfogadható-e az egyház gyakorlatában?

Nyilvánosság előtti felelős magatartásunkra különösen is igaz, még többször kellene imádkoznunk: *Kyrie eleison!* Uram irtalmazz nekünk!

Befejezésül arról szölok, hogy a lelkész egész élete és magatartása csak jövőorientált lehet. Az számít a jelenben helyes és jó döntésnek, ami a jövőben is igaznak bizonyul. Ezért minden cselekedetünkkel a jövőt építjük a jelenben. Igaz ez eschatológiai és futrológiai értelemben egyaránt.

Különös lehet, hogy a iustitia civilis igényének megokolásában *igékre utaltam*. Lehetett volna csupán a jőzőn észre hivatkozni, amely Isten értékes ajándéka. A felsorolt igék azonban nem csupán a lelkészeknek szóló kijelentett igazságok, hanem minden emberre vonatkozó megállapítások. Joggal várja tehát tőlünk egyházunk hívó népe és a szolgálatbaküldő Úr, hogy alacsonyabb etikai mércét ne fogadjunk el életünkben, s aszerint is éljünk.

„*Titeket pedig az Úr gyarapítson és gazdagítson a szeretetben egymás iránt és mindenki iránt, ahogyan mi is szeretünk titeket*.” (1Thessz 3,12)

Evangélikusok a nagyvilágban

Luther-évforduló

Szerte az evangélikus világban ebben az évben megemlékeznek Luther halálának 450 éves fordulójáról. Nemsokára február 18-án, de talán az egész év folyamán. Mi is részt akarunk venni ebben a megemlékezésben, méltó módon. Jelentősnek tartva, de óvakodva minden Luther-idolatéria kísértéstől. Hiszen mi nem Lutherban, hanem *Jézus Krisztusban hiszünk és Luthert az Ő biznyságtévőjének tartjuk*. Szeretnénk egy valóságú Luther-képet nyújtani, különböző oldaláról bemutatva reformátorunkat. Bátran merjük kritizálni is, ami tévedése volt, s fogadjuk el merész kritikáját. Ne is sajátítsuk ki őt, hiszen Luther az egész keresztény egyháztörténet jelentős alakja és az ökumenében ma inkább összekötő szerepe lehet, mint szétválasztó, bomlasztó. Ne olvassuk aranymondásként írásait, hanem vegyük figyelembe azt a harci helyzetet, amiben állásfoglalásai születtek. Ne a „holt Luthert” idézzük, hanem biznyságtételére figyeljünk, ami az eredeti, teljes Luther-rózsában is olvasható: *VIVIT*, ti. Jézus Krisztus él. Ma már mosolyogni való, ha Luthert ideali-

záljuk, hősnek kiáltjuk ki, ismervén félelmeit, gyötrelmeit is, ha mindig a robosztus a durvaságig kemény férfit látjuk benne, hiszen tudjuk, hogy volt olyan esztendő, amikor többet volt beteg, mint egészséges, ne a tévedhetlent lássuk benne, hiszen az ő korában még a pápai tévedhetlenségi dogma (infallibilitás) sem élt a köztudatban.

A Magyar Luther Szövetség jóvoltából új és új képet nyerhetünk róla a sorozatban megjelenő kiadványok olvasásával.

Próbáljuk Luthert aktualizálni, hagyni a régi patronokat s interpretálni őt a mában. Pl. ma sokat emlegetik Max Weber: A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme című könyvét. A most megjelent 2. bővített kiadásban már megtalálható *Luther felfogása a hivatásról* és a kutatás feladatáról, azelőtt csak a puritán vagy aszketikus protestantizmusról vallott felfogása volt ismerős. Egy feladat a sok közül.

HK.

Az év papja Finnországban

A Finn Evangélikus Lelkészegyesület az esztendő első papjává *Hannele Repot* szavazta meg, aki a *Huopalahti* gyülekezet második lelkésze. Munkaköre 14 év óta az ifjúság lelki gondozása. Kora szerint 38 éves. Huopalahti a helységi gyülekezetek méretében kis gyülekezet, 9200 tagja van. Az ifjúsági munka számára elsőrendű épülete van: „a kunyhó”, amely kétemeletes faház. Nappal gyermekcsoportok töltik meg, esténként pedig a növekvő fiatalság keríti hatalmába. Állandó lakója a kunyhó gazdája Aki Kivekäs teológus és átmenetileg a nyári szabadságát itt hasznosító teol. hallgató.

Hannele (Johanna) ifjúsági csoportjával Valamoból (görögkeleti kolostor) érkezve, kiborítja bevásárló szatyráját, telerakja a mosógépet, s új tartalmat rakva a szatyorba, Turkuba indul zsinati ülésre. Turkuból hazatérve, megejtí a „kenyérsodát”, kicserélve fiaival a közben történt események beszámolóit.

Szemrehányó elmarasztalást kap azért, hogy megfeledezett a következő nap jégkötárság vásáráról, és elpirultan siet a fiatalok éjjeli kávézójába feladata ellátására. Péntek este van.

A 14 évet meg-megszakították szülősi szabadságok és tanulmányi felmentések. Ezidőben Hannele Repo megosztotta munkáját egy munkanélküli teológussal, aki munkaerőnövekedést is jelentett.

Saját körök határain túlra is

A Huopalahti gyülekezet ifjúsági munkájának hordozó ereje a nemzetköziség. „*Ötödik nyáron tartunk konfirmandus tábort nyári otthonunkban, Haapsulában. A vezetőképzésbe bevontuk az észteket is. Mi ősszel megyünk Észtországba, ők februárban jönnek hozzánk. Kívánatos, hogy a vezetők egyetértő közösséggé legyenek, ennek elérésére*

nagy nemzetközi táborunkban (80-100 résztvevő) fontos az észtek jelenléte.” Hannelének különben kedvenc témája az észtkapcsolat, ezt választotta szakdolgozatul licenenciátusi vizsgájához is, amelyen szabad éjszakáin dolgozik.

Volt konfirmandusokat különben nagyon lelkesít az észtekkel való törődés. Ismételten résztvesznek vezetőként konfirmandustáborokon, és szívesen vállalnak felügyeletet pl. az éjjeli kávézóban.

Már két húsvéti ünnepen Taizében jártak, s társasutat szerveznek Franciaországba a következő húsvétra is. A fiataloknak rendkívüli tapasztalat taizéi bibliakörökben más nemzetekhez tartozó fiatalokkal találkozni s más nemzetek szokásait, vallási életét megismerni (portugálokat, olaszokat, dél-amerikaiakat). „*Igaz ökumenikus közöséget élnek át a szeretetvendégségeken, az úrvacsorai oltár előtt.*” – mondja Hannele.

Az észti kapcsolat, a taizéi utak természetesen anyagi áldozatot is követelnek, melyek jórészt a „kunyhó” alagsorában levő műhelyben teremtik elő gyerekjátékok, illusztrációs anyagok, színház-kellékek, stb. barkácsolásával. Maguk is rendeznek koncerteket, vásárokat, képképzőművészeti bemutatókat.

„*Taizébe természetesen hosszú az út, ezért is járunk szívesen Valamoba elcsendesedésre, imnapokra, benső kegyesség tanulására és gyakorlására. Elcsendesedésben fájdolgozok is napfényre kerülnek.*” Valamoban fiatalok hozzászoknak gondolataik írásban való rögzítéséhez is. Sokan megdöbbentek azon, hogy milyen sok dolog nyilvánvalóvá lesz – miközben éppen az elcsendesedést gyakorolják. Valamo különben Hannele Reponak közvetlen hely. Gyakran jár oda nyaranként elcsendesedésre.

A hivatás hordoz – de ára is van

„*Ez a munka kimondhatatlanul nagy-szerű!*” – közli Hannele még 14 év után is. „*Ebben valósággal testet ölt a munka gyümölcse. Mikor a fiatalok konfirmációi oktatásra jönnek – 16 éves koruk után –, legtöbbször bensője már egészen megszáradt. Sok beszélgetésre, közös keresésre, tükröképünknek a másokban való felfedezésére van szükség. Idekerülve, új barátokra – esetleg udvarlóra – találnak, még korábbi huligán is olyan változáson mehet keresztül, hogy később fiatalok vezetésére vállalkozik: áhítatokat tart, összejöveteleket rendez. A konfirmándus egész lénye, az élethez való viszonyulása megváltozik.*”

„*A tőlük való megválás nehéz. A változás közben fájdalom. De valami csodálatos, hogy nekem is részem lehetett benne ifjúsági lelkészként*” – mérlegeli Hannele hivatása nagyszerűségét.

A hivatásnak azonban ára is van. Különösen a család fizet érte sokat. Ez a legnehezebb ebben a munkában. Gyakran vagyok táborban, amikor a saját gyermekeim szabadok. Úgy is mondhatnám, más gyerekeit gondozom, mialatt az enyéimet elhanyagolom. Ebben bizony feszültség van.

Hannele Repo házassága öt éve bomlott fel. Fiai akkor 7 és 4 évesek voltak. „*Ez szörnyen hosszú, fekete alagút volt. A munkám is válságba jutott. Tanulmányi szabadságon gyöttrődtem: folytathatom-e egyáltalán papi munkámat, amikor nem muathattam példát ezen a téren.*”

Lelkészanya otthon és a munkájában

Az év papja tudja, hogy sok lelkész-társának vannak nehéz, problémái munkaidejéből eredően. Ő fontosnak tartaná az ötnapos munkahetet a lelkészeknek is. Egy szabad nap nem elég

takarításra, nagymosásra, s az estéket is elviszi a másnapra való előkészület.

A fiúk apja szerencsére helyt áll a gyermekek mellett.

Hannele – bármennyire szereti munkáját – reméli, hogy mire idősebb fia konfirmándus lesz, abbahagyhatja az ifjúsági munkát. „*Koros is vagyok hozzá*” – gondolja, bár nehézségek nélkül feloldódik a 20 évvel fiatalabbak társaságában is. De fárasztó már a szakadatlan készenlét. Meg azután a fiatalok világa is sokat változott pár év alatt. Nehezebb beleélnem magam az ő gondolataikba. Évek alatt a konfirmándus táborok is veszítettek izgalmas voltukból.

Hannele mégis boldog, hogy a gyülekezet olyan sokat áldozott az ifjúsági munkára, s ő olyan hosszú időn át adhatta bele minden erejét. Általában sűrűn változnak az ifjúsági papok. Ezt a feladatot inkább csak beindulásnak szánják.

„*Most már sokat fejlődött a munka is és a módszer is*” – neveti el magát Hannele. Az ő érdemét elfelejtethetetlenül az húzza alá, hogy be tudta indítani az észti evangélikusok konfirmációja vezetői beiskolázását.

TERRAY LÁSZLÓ:

Százéves a lapp nyelvű bibliafordítás

– A fordító egy börtöncellában kezdte munkáját –
(Átvéve az UTITÁRS 1995/6. sz-ból).

A magyarral rokon lapp nyelven száz évvel ezelőtt jelent meg az első teljes Biblia. A fordító énekköltő is volt, s egy éneke megtalálható a magyarországi Evangélikus Énekeskönyvben: „*Ébressz, Urunk, te szent igéddel Bennünk igaz bűnbánatot!*” (429. sz.). Lars Haetta énekköltőről és bibliafordítóról kevesen tudják, hogy gyilkosság miatt halálra ítélték, s a büntetését csak fiatal korára való tekintettel változtatták életfogytiglani fegyházra.

ÉBREDÉS – VADHAJTÁSOKKAL

Lars Haetta az észak-norvégiai Kautokeino nevű faluban nőtt fel. Anyanyelve a lapp volt, a falu majdnem minden lakosa csak ezt a nyelvet beszélte. Az 1800-as évek közepén Lappföldön mélyreható lelki ébredés terjedt el. Svédországból indult, de érintette a szomszédos Észak-Norvégiát és Észak-Finnországot is. Egyik jellemvonása ennek az ébredésnek az volt, hogy a lakosság körében akkor elhatárolódott iszákosságból sokan kimenekültek, és a hívők közösségében találták

Miért Hannele?

A finn egyház lelkészegyesülete vezetősége választását többek között azal támogatja alá, hogy Hannele Repo olyan új típusú papságot képvisel, amelyik nyíltan mérlegre teszi papságát s az abból folyó problémákat és kérdéseket. Különösen is a szexuális etikához kapcsolódó problémákkal való foglalkozással szerzett kimagasló érdemeket.

A lelkészegyesület nagyrabecsüli Hannele Repo jelentőségét az ifjúsági, a konfirmációra való előkészítés munkájában, az észti egyházzal való kapcsolat építésében, a munkára való oda-szántságában s ugyanakkor az ésszerű és hasznos munkamegosztásban. Szívesen vesz részt a problémák nyilvános megvitatásában, s az újítások bátor alkalmazásában. Helyesli a fiatalok határozott fellépését és öntudatos magatartását. „*Mi nem válaszolhatunk nekik olyan kérdésekre, amilyeneket ők nem tesznek fel* – mondja –, *figyelembe kell vennünk az ő kérdéseiket, bár azok más-milyenek, mint amit mi várnánk tőlük.*”

Kotimaa 1995. nov. 17.
Fordította: Csepregi Béla

meg helyüket. Ébresztő prédikátorok járták Lappföldet faluról falura, hirdették Isten igéjét a lakosság anyanyelvén, és hívták az embereket megtérésre.

Az ébredésnek sajnos vadhajtásai is voltak, amelyek a nagy távolságok miatt szabadon virágozhattak, és szélsőséges kilengéseket eredményeztek. Kautokeino lelkésze akkoriban 280 kilométerre lakott a falutól, és évenként csak egy-két alkalommal tudott ellátogatni ottani híveihez. A falubeli felébredtek nem elégedtek meg azzal, hogy megtérésre hívtak Isten igéjével, hanem úgy gondolták, erőszakkal is téríteni kell az embereket. 1852-ben ezzel kapcsolatban zavargások törtek ki. Ezek különösen is a pálinkával kereskedő helyi boltosok ellen irányultak. Mikor a rendőrség rendet akart teremteni, utcai csatává fajult a dolog. Ennek során a rendőrfőnököt és az egyik kereskedőt megölték, a lelkészt pedig, mert nem volt hajlandó csatlakozni a zavargókhöz, súlyosan megverték, több házat felgyújtottak.

Az ezt követő tárgyaláson a zavargások kezdeményezőit halálra

ítélte a Tromso-i bíróság. Közülük kettőt ki is végeztek, Lars bátyja volt az egyik. Hiába érvelt érdekükben Észak-Norvégia püspöke azzal, hogy itt nem gonosztevők bűncselekményeiről volt szó, hanem túlzott, de menthető vallási fanatizmusról. Lars Haetta szintén élen járt a zavargások alkalmával, s őt is halálra ítélték. De mivel ekkor még csak 18 éves, tehát kiskorú volt, a büntetését életfogytiglani fegyházra változtatták.

BÖRTÖNCELLA, MINT FORDÍTÓMŰHELY

Ezt az oslói fegyházban kellett letöltenie, s itt szomorú sors várt a 18 éves lapp fiúra. De Lars éleseszű, és ekkor már mély keresztény hittel megáldott fiatalember volt, aki utóbb belátta, milyen tévútra került a kautokeinói zavargások alkalmával. Mindenekelőtt megtanult norvégül a fegyházban. Tanulási vágyát nem mindig tudta kielégíteni a fegyház könyvtára, de szívesen hoztak neki könyveket a városi könyvtárból is.

Lassan híre ment a városban, hogy milyen komoly és nagy tudású foglya van a fegyháznak. Megtudta ezt az oslói egyetem finn-ugor nyelv-tanára, *Friis professzor* is. Mivel a lapp nyelv tudvalevőleg a finn-ugor nyelvcsaládhoz tartozik, felkeltette ez a lapp fogoly az érdeklődését. Meglátogatta őt a börtönben, s adott neki kölcsön könyveket is. A professzor ekkor többek között azzal is foglalkozott, hogy az Újtestamentum egy elavult fordítását korszerű lapp nyelvre fordítsa. Rájött, hogy ebben segítségére lehetne az oslói fegyház nagy tudású rabja. Így lett a halálraítélt lapp fiatalemberből bibliafordító.

Eleinte csak néhány rövid szakaszt kapott fordításra. De ezt a feladatot olyan jól oldotta meg, hogy állandó munkatársa lett a professzornak, ott a börtönben. Nem csoda, hogy Friis professzor azon kezdett fáradozni, hogy engedjék szabadon az életfogytiglani fegyházra ítélt foglyot. Tizenöt évi börtönbüntetés kitöltése után szabad emberként térhetett vissza Lars Haetta szülőfalujába, s ott folytatta a bibliafordítást. Az Újtestamentum fordítása 1869-ben el is készült. Ez olyan jó munkának bizonyult, hogy

az Ótestamentum fordítását is rábízták, s ezért fizetést is adtak neki.

Emellett mint tanító is működött szülőfalujában, s utóbb hivatalos tolmács is lett belőle. Feladata volt többek között, hogy az istentiszteleten a prédikációt norvég-ról lapp nyelvre fordítsa. A norvég lelkészek között ugyanis nagyon kevesen voltak, akik elsajátították a lapp nyelvet, s így az istentisztelet fő részeit, a prédikációt is, tolmácsok fordították le a gyülekezet számára. Ez még mind a mai napig így van azokban a gyülekezetekben, ahol a lelkész nem beszéli a lapp nyelvet. Kautokeinónak akkor már saját lelkésze volt.

LAPP ÉNEK MAGYARUL

De Lars Haettának lírai adottságai is voltak, s költeményeket is kezdett írni lapp nyelven. Ezek egyike az az ének, amely most magyar nyelven is megtalálható a magyarországi Evangélikus Énekeskönyvben. Érdekessége, hogy az 1980-as évekig csak a lapp énekeskönyvben szerepelt. Mivel egy norvég fordítása azonban eljutott Magyarországra, az ottani új énekeskönyv szerkesztőbizottsága felkérte Dóka Zoltánt, dolgozza át magyarra. Így része lett az új, 1982-ben megjelent magyar énekeskönyvnek. Norvég énekeskönyvben csak az 1985. évi kiadásba került bele. Magyarul tehát három évvel korábban jelent meg, mint norvégül!

A lapp fiatalember, aki olyan szerencsétlenül keveredett bele a kautokeinói zavargásokba, fiatal korára való tekintettel megmenekült a halálos ítélet végrehajtásától és 15 évet töltött börtönben, felnőtt korában nagy tiszteletnek örvendett nemcsak szülőfalujában, hanem az egész norvég egyházban is. Mikor 1897-ben, 63 éves korában meghalt, sírjára emlékkövet állítottak.

Haetta száz éve még megérte, hogy elkészült az első lapp Biblia. Ez volt használatban a norvég evangélikus egyházban a százéves évfordulóig. Az idén úgy ünnepli a Norvég Bibliatársulat az évfordulót, hogy új bibliafordítást bocsát ki. Ez alkalmazkodik az új lapp helyesíráshoz, s amellett az eredeti héber és görög szövegekre épül. De ez alkalommal ismét tisztelettel és kegyelettel emlékeznek az első lapp Biblia fordítójára is.

Hívogató

*Jöjj velem a keskeny úton,
jöjj velem!
Göröngyök közt visz felfelé
szüntelen.
Nem kísér itt
tarkafényű csillogás,
kapaszkodó csupán a hit,
semmi más.*

*Tövisekből volt egyszer
egy korona,
keskeny utak végén
ott a Golgota.*

*Ne csábítson mégsem
az a széles út,
jármí könnyű, ám
mélységes mélybe fut.
Ne csüggedj, ha lábad
sebes, roskatag,
tovább, tovább!
Felhők fölött
süt a nap.
Vesd el lelked minden terhét,
légy szabad!
Egekbe jut, ki az úton
hűségesen megmarad.*

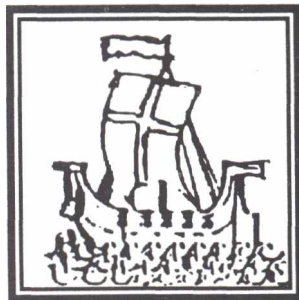
Gajárszky Magdolna

EGY KÖNYV MARGÓJÁRA

Eleveszített évek?

Ilyen címen jelent meg (Verlorene Jahre?) egy közös holland-német beszélgetés nyomás 1993-ban Közép-Európa és Kelet-Európa egyházainak helyzetéről szóló tanulmánykötet. Részben a hidegháború utáni állapotokat, részben a „fordulat” után bekövetkezett helyzetet elemzi, sok adattal. Őszintén megkísérli jobban érteni a hátteret, hogy aztán bizonyos következtetéseket vonjon le a múltból a jövőre vonatkozóan. Az európai kontextus, Nyugat-Európa önkritikája és jövőképe, helyünk ebben az Európában: mind-mind olyan kérdés, ami természetesen minket Közép-kelet-európaiakat izgat legjobban. Hasonló tanulmányi füzet látott napvilágot a hollandiai Református Egyház és a Berlin-Brandenburgi Evangélikus Akadémia közös kiadásában ebben az esztendőben. Címe Nach-Lese-Die Kirchen und der Kommunizismus. Seminar zur Aufarbeitung der jüngsten Vergangenheit in den Kirchen Ost- und Westeuropas. Mint a létező szocializmus idején angol-német-svéd kiadványok rendszeresen foglalkoztak Európa közép-keleti térségével és az egyház életével, hol prejudikálva halálunkat, benuktatásunkat, hol esodálkozva, hogy még mindig él itt az egyház. A könyvtárnyi német irodalom megjelenése után talán már nálunk is elérkezik az idő egy megközelítőleg objektív értékelésre és párbeszédre az újra külön világot jelentő Nyugattal. Kölcsönösen tanulhatnánk egymástól – bizonyára!

KITEKINTÉS AZ ÖKUMENÉ VILÁGÁBA

D. DR. NAGY GYULA:

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

– 1995 november –

I. AZ EGYHÁZAK VILAGSZERVEZETEI

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

Októberi, indiai útja során Konrad Raiser EVT-főtitkár fölhívta a világ egyházait, hogy *őrizzék meg az egyházak látható egységéért és a teremtet világért, az emberiség egységéért végzett közös szolgálatauk összetartozását.* „Elsődleges célunk Isten egyháza látható egységének elérése” mondta Raiser Kottayamban, egy teológiai konferencián. Ugyanakkor azonban az egyházaknak hitükből következően együtt kell küzdeniük „a teremtet világ megőrzéséért és az emberiség igazságos békéjéért is” – hangsúlyozta a főtitkár. Hiszen e két keresztyén elkötelezettségből jött létre az ökumenikus világmozgalom („Faith and Order” és „Life and Work”).

ENI

*

Genfi adatok szerint a Hetednapos Adventista Egyház egyike a világ leggyorsabban növekvő egyházainak: híveinek száma az elmúlt egy évben 5,32 százalékkal, csaknem 700 ezerrel nőtt, s ezzel elérte a 8 millió 609 ezres lélekszámot. A legerősebb volt a növekedés (11%) a Hetednapos Adventista Egyház kelet-afrikai divíziójában.

ENI

Két evangélikus vonatkozású híryanag emelkedik ki az egyházi élet nemzetközi híreiből november hónapban. Újra napvilágot látott a szokásos évvégi statisztika a világ evangélikusairól. Eszerint lélekszámuk a LVSZ 122 tagegyházában és a néhány ezen kívülmaradt egyházban csaknem elérte a 60 milliót. A legjelentősebb növekedésről éppen a legnehezebb körülmények közt élő afrikai, pápua és brazil egyházak adtak hírt. Sajnos, nem ez a jellemző a „keresztyén kontinens”, Európa egyházaira.

A másik érdekes híryanag az evangélikus nők világkonferenciájáról számol be Genfben. A hatnapos tanácskozáson fölmérték a nők helyzetét a világ társadalmában és evangélikus egyházaiban, meghatározva egyúttal az egyházak konkrét feladatait is ezen a területen. Különösen sok a feladat még a Dél szegény, fejlődő országaiban. Örvendetes viszont, hogy az evangélikus egyházak világviszonylatban is előljárnak a nők lelkészi szolgálatának megbecsülésében és fontos szolgálatot végeznek ezen a területen az ökumenikus világ-dialógusban is.

Az egyes egyházakban novemberben mindenütt folyt a készülődés a közeledő nagy ünepre és az új év egyházi feladataira. Németországból a Luther-emlékévről, az „ír kérdésben” a római katolikus és protestáns egyházak aktív közös szerepéről a megbékélésért, a Közelkeletről az ugyancsak igen nehéz megbékélési folyamat örvendetes és megrázó eseményeiről érkeztek hírek. Beszámolunk két tragikus, a világot megrázó esemény egyházi visszhangjáról is: Rabin izraeli miniszterelnök meggyilkolásáról és a néptörzsük emberi jogaiért küzdő „nigériai kilencek” kivégzéséről. A keresztyén világ közben reménykedve várja a béke megszületését a véres balkáni háborúban.

(A híryanag lezárása: 1995. november 30.)

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

A Világszövetség legújabb közzétett, szokásos évvégi statisztikai adatai szerint a világ evangélikusainak száma csaknem elérte a 60 milliót (1993 végén ez a szám 58,5 millió volt). Ma már csupán 3,6 millió evan-

gélikus nem tartozik a LVSZ 122 tagegyházához. A legnagyobb önálló evangélikus egyház változatlanul a Svéd Egyház 7,6 millió hívővel, de a legtöbb evangélikus továbbra is Németország tartományi egyházaiban él (14,3 millió hívő). A leggyorsabban növekvő evangélikus egyházak változatlanul Tanzánia, Etiópia és Pápu-Újguinea országaiban

élnek. Az evangélikusok nagy többsége Európában él (37,7 millió).

lwi d e – LM

*

Az evangélikus nők világkonferenciáját rendezte meg a Lutheránus Világszövetség Genfben, október 22-28. között. A 160 hivatalos delegátus a világ minden részéből, 73 tagegyházból érkezett. A női világtalálkozó fő témái ezek voltak: diszkrimináció és erőszak nők ellen a világ társadalmában és a családban, a nők helyzete az evangélikus egyházakban, a nők lelkészi ordinációja a LVSZ tagegyházaiban. Megnyitó beszédében Ishmael Noko főtitkár fölhívta azokat a tagegyházakat, amelyekben még mindig nincsenek lelkész-nők, hogy teológiájukban és gyakorlatukban is „ebben az irányban mozduljanak el”. Védelmébe vette a „kvótarendszer” szerepét a nők szolgálatának védelmében az egyházi életben, az egyházi vezetők között és az ökumenikus dialógusokban. Eugene Brand, a LVSZ társfőtitkára, hangsúlyozta, hogy a Világszövetség a nők lelkészi ordinációja kérdésében nem fog engedni a római katolikusokkal és az ortodoxokkal folytatott teológiai dialógusok során, és azt evangélikus részről az egyházközösség előfeltételének tekinti. A konferencián – mint várható volt – a legnagyobb vita a nők lelkészi ordinációja körül bontakozott ki. Jelenleg már a LVSZ tagegyházainak kétharmada teológiaiailag elismerte és gyakorolja is a nők lelkész-szentelését. A Lett Evangélikus

egyház delegátusa viszont védte az érsek ezzel szembenálló döntését és bejelentette, hogy végleges döntést csak az egyház legközelebbi zsinati ülése hoz majd. Jelenleg azonban négy női lelkészük változatlanul végzi szolgálatát. Az etióp, a namibiai és egyes latin-amerikai evangélikus egyházak küldöttei arról számoltak be, hogy a régi egyházi tradíciók és még inkább a társadalmi környezet miatt a gyülekezeti körében ma még súlyos akadályai vannak a nők lelkési szolgálata bevezetésének. *Käthe Mahn* német egyházfőtanácsosnő a férfiak aránytalanul nagy túlsúlyát vette kritika alá az egyházi tanácskozásokon és az egyházi vezetőségekben, Európa evangélikus egyházaiban. *A női világgkonferencia zárónyilatkozata* végül is hat szakaszból álló „cselekvési tervet” fogadott el a nők nagyobb szerepéről az egyházi és a gazdasági-társadalmi életben. Ezek: Közösségben élni – Egyenlők az asztal körül – A nők lelkési ordinációja – Nevelés és vezetőképzés – Gazdasági igazságosság – Menedék helyek (a nők elleni erőszak esetére). – Fölhívta a határozat a világ evangélikus egyházait: vizsgálják meg komolyan, mit tehetnek a saját konkrét helyzetükben az említett célok elérésére.

lwi d e – ENI

EURÓPAI EGYHÁZAK KONFERENCIAJA

Megkezdődtek Genfben az előkészületek az európai egyházak ökumenikus szervezetének 1997. június 30. és július 4. között, az ausztriai Grazban tartandó *XI. Nagygyűlésére*. Takarékosági okokból ez alkalommal az európai ökumenikus tagegyházi találkozó csak öt napig tart majd, és a hivatalos delegátusok számát is 350-re korlátozták.

Az EEK Központi Bizottságának utolsó ülését 1996 júniusában tartják. Addig befejezik a tanulmányi konferenciák és a bizottsági ülések programját, és elkészítik az egyes munkaterületekről szóló jelentéseket is. A tagegyházak 1995 decem-

berében kapják meg a megítélést a XI. Nagygyűlésre.

CEC Monitor

*

Az Európai Egyházak Konferenciája és a Római Katolikus Püspöki Konferenciák Európai Tanácsa (CCEE) közös, hattagú delegációval intenzív látogatási és tanácskozási programot végzett az *Ír Köztársaságban és Észak-Írországban* (Ulste). Az október 31.–november 5. között tett körút során mind Dublinban, mid Belfastban találkoztak az ott élő római katolikus és protestáns egyházak vezetőivel. Megvitatták, hogyan tudnák ezek az egyházak hatékonyan segíteni a kiengesztelődé és a megbékülés nehéz folyamatát a hosszú ideje tartó nacionalista-etnikai gyűlölködés és terrorcselekmények megszüntetésére. Ez a közös egyházi erőfeszítés is bizonyította, hogy az „ír-angol vitában” *nem vallásháborúról van szó*, mint ezt a felületes szemlélők gyakran állítják, hanem a két nép között évszázados gazdasági és politikai feszültségről.

CEC News

II. AVILÁG EGYHÁZAI

NÉMETORSZÁG

Erfurtban november 10-én megnyitották az 1996-os *Luther-émlékév* egy éven át tartó ünnepségeit, a nagy reformátor halála 450 éves évfordulója alkalmából. Az Erfurtban tartott ünnepi istentiszteleten *Christoph Demke* magdeburgi evangélikus püspök arra emlékeztetett, hogy a lutheri tanítás a másik ember terheinek vállalására és az öniagság hangjának távoltartására hív mindenkit. *Bernhard Vogel*, Thüringia miniszterelnöke, arról szólt, hogy ez az emlékév remélhetően sok indítást ad majd a társadalmat összetartó és hordozó, alapvető értékek megőrzésére.

Az emlékév központi ünnepségét 1996. február 18-án, Luther halála napján, tartják meg Eislebenben, születése és halála színhelyén.

lwi d – epd-w

*

A német egyházi élet jelentős eseménye volt *II. Alex orosz ortodox pátriárka látogatása*, a Német Protestáns Egyházsövetség (EKD) és a Német Római Katolikus Püspöki Konferencia meghívására, november 16-21. között. Ez volt orosz ortodox pátriárka legelső látogatása Németországban. *Klaus Engelhardt* püspök, az EKD Tanácsának elnöke, Hannoverben a többéves német protestáns-ortodox dialógust értékelte. Megemlékezett beszédében a németek által okozott „mérhetetlen szenvedésről, amelyet az orosz nép szenvedett” a II. világháború folyamán. Viszonyként a berlini Dómban tartott ökumenikus istentiszteleten a pátriárka országa szerepéért kért megbocsátást a németektől, a keletnémet totális diktatúra létrehozásában és ezáltal okozott, sok évtizedes szenvedésekben. *Hermann von Loewenich* evangélikus püspök Münchenben emlékeztetett a német és orosz nép közös felelősségére a két népi közötti kiengesztelődéért és az európai béke megőrzéséért.

Hasonló ökumenikus találkozások történtek a német római katolikus egyház vezetőivel Hannoverben, Berlinben és Hildesheimben. A pátriárka látogatást tett a német állami vezetőknel is Bonnban. Itt *Roman Herzog* szövetségi elnök arról szólt, hogy a német és az orosz egyházak közötti kapcsolatok „reménység-hordozók” a két nép jövődöbeli viszonyában. A német sajtó és televízió a 80 milliós orosz ortodox egyház fejét mint a „béke hídépítőjét” és az „ökumené úttörőjét” üdvözölte a saját országában és annak határain túl is. Megemlékezett arról, hogy a „fordulat éve” óta végzett pátriárkai szolgálata alatt az orosz ortodox egyházban a gyülekezetek száma 680-ról 1600-ra, az egyházkerületek száma pedig 117-re növekedett, és a régebbi 18 kolostor helyett már 347 kolostor kelt új életre Oroszországban.

ENI – epd-w – LM

*

A csaknem 3 milliós lé-

lekszámú *Weszfáliai Tartományi Egyházban* november közepén *Manfred Sorg* evangélikus lelkész, az egyházi Pedagógiai Intézet eddigi vezetőjét választották meg az egyházelnöki tisztségre.

Elődje, *Hans-Martin Linne-*mann praeses, 1985 óta állt a hazai egyházunkkal szoros kapcsolatot tartó, nagy tartományi egyház élén és többször is meglátogatta hazánkat és gyülekezeteinket munkatársaival. A nyolcvanas évek végén fölavatott „weszfáliai terem”, mint a gyenesdiási konferencia-központ előadóterme, emlékeztet azokra a közös teológiai konferenciákra, amelyeket lelkészeink és weszfáliai lelkészek tartottak ott és Weszfáliában, valamint ösztöndíjas lelkészeink és egyházzenei vendégül látására, gyülekezeteink önzetlen támogatására a testvéregyház részéről. A Weszfáliai egyház új vezetőjének beiktatása február 29-ére van kitűzve.

lwi d – epd-w

*

A német *Luther Márton Szövetség* (Martin Luther Bund) október folyamán *Klaus-Jürgen Roepke* egyházfőtanácsost választotta meg elnökének. Az új elnök jól ismert nemcsak hazai egyházunkban, hanem a közép- és kelet-európai kisebbségi evangélikus egyházak egész területén, mint aki a Bajor Evangélikus Egyház részéről felelős és eddig is sok segítséget nyújtott ezeknek az egyházaknak mind lelki, mind anyagi vonatkozásokban, és a testvéregyházi kapcsolatok területén.

lwi d – epd-w

SKANDINÁVIA – BALTIKUM

A Finn és az Izlandi Evangélikus Egyházak zsinatai csaknem egyhangú döntéssel elfogadták azt a *Porvooi Nyilatkozatot*, amelyről már többször is megemlékeztünk, s amely a tanításban és az egyházi életben való lényeges egyezések alapján *egyházközösséget*, szószerk- és úrvacsorai közösséget és a lelkési szolgálatok, a püspöki egy-

hárend kölcsönös elismerését, mondja ki a skandináv és baltikumi evangélikus egyházak, valamint az angol és ír anglikán egyházak között. – Ezzel a tizenkét, egyházközösségre lépni szándékozó (8 evangélikus és 4 anglikán) egyház közül tíz egyház legfőbb testülete is jóváhagyta a Porvooi Nyilatkozat életbe léptetését. Eddig csak a Dán Evangélikus Egyház tartózkodott annak végleges elfogadásától. A Lett Evangélikus Egyház döntése pedig ezután történik meg.

lwi d – LM

SVÁJC

Az állam és egyház szigorú szétválasztásának, az egyházak állami támogatása teljes megszüntetésének régi liberális követelése volt a tétje annak a Zürich kantonban tartott legújabb népszavazásnak, amelyről a Lelkipásztor novemberi számában már röviden beszámoltunk. *A népszavazáson a szétválasztási javaslat egyértelmű vereséget szenvedett: a szétválasztást igénylők száma 105452 (35,24%) a szétválasztást elutasítók száma 193822 (64,76%) volt. A nagy kanton 171 helysége közül – egészen kis többséggel – csak egyetlenegy szavazott az állam és egyház szétválasztására. Ezt még a „szekularizált bank-metropolisz”: Zürich is elvetette.*

A zürichi kanton népszavazási eredménye széles körű feltűnést keltett Svájcban és a környező országokban is. Számos cikkben elemzik ennek okait. Közöttük is érdekes a „*Lutherische Monatshefte*” 1995 novemberi számának a cikke. Mint írja, a népszavazást indítványozók a kantonban azt kívánták megszüntetni, hogy három egyház számára (a többségi református és a kisebbségben levő római katolikus egyház, valamint az ókatolikus egyház) az állam szedje be az egyházi adót és kiváltságokat is adjon ezeknek. Az eredmény legfőbb okát az elemző cikk abban látja, hogy a lakosság kiállt ezeknek az egyházaknak a társadalomban végzett szolgálata mellett és főleg az egyházak

szokadalu szociális szolgálatát értékelte, amely nélkül a kanton és Zürich is nagyon sokat veszített volna. „*A zürichi választópolgárok döntésükkel megbecsülésüket tanúsították az egyházaknak a köz érdekében végzett népegyházi szolgálatairól*” – írja a német egyházi folyóirat tanulmánya. Érdekes részlete a cikknek számunkra, hogy a protestáns és római katolikus egyházak vezetői a népszavazás után azt javasolták: a kanton két vallási kisebbség – a 6500 izraelita és az 1300 evangélikus – számára is biztosítsa mindazokat a jogokat, amelyek őket megilletik.

LM 95/11.

SZLOVÁKIA

Ondrej Prostedník lelkész (32) hívta meg a Lutheránus Világszövetség az ifjúsági ügyek referenséül genfi központjába. A fiatal lelkész – mint a LVSZ sajtótudósítója írja – az 1984-es budapesti világgyűlésen került legelőször kapcsolatba a Világszövetséggel. Előzőleg gyülekezeti lelkészként szolgált és tagja volt az Európai Egyházak Konferenciája vezető testületének, a saját egyházában pedig az Ökumenikus Bizottság elnöke volt.

lwi d

SZENTFÖLD

Jichak Rabin izraeli miniszterelnök meggyilkolása után a Lutheránus Világszövetség főtájkára a tagegyházak nevében mély részvételt fejezte ki Izrael állam népének. Rabin miniszterelnök „fáradhatatlan és kemény küzdelmet folytatott a békéért” és mindig megértő, nyitott szívű partnere volt a Világszövetségnek a közel-keleti megbékélésért végzett szolgálatban – írta *Ishmael Noko* levelében. Hasonló részvételnilvánítást küldtek Jeruzsálembe Konrad Raiser, az Egyházak Világtanácsa főtájkára és a nemzetközi egyházi szervezetek más vezetői is.

ENI – lwi d c

Az Ószövetség történeti tudósítása szerint a hebroni *Makpelah barlangban* van eltemetve Ábrahám és felesége, az ősatyákkal együtt. A zsidók és keresztyének mellett Ábrahámot az iszlám hívei is vallásos tiszteletben tartják. A keresztyén, zsidó és mohamedán zarándokok Ábrahám sírját a barlang két, egymástól elválasztott részében kereshették föl és imádkozhattak a bibliai ősatya sírjánál. Most – mivel a sír egy iszlám mecset területén van – a palesztin hatóságok Habron átadása után meg akarják tiltani a nem-mohamedán zarándokok belépését a barlangba. A zsidó vallási hatóságok viszont követelik a zarándokok szabad belépését Ábrahám sírjához és a palesztin fennhatóság alá kerülő, nyugat-jordániai 22 másik bibliai szenthelyre is.

A Betlehemben lévő keresztyén szent helyeken eddig a zsidó hatóságok gondoskodtak a keresztyén zarándokok védelméről és az istentiszteletek zavartalanosságáról. A város rövidesen visszakérül a palesztin nemzeti hatóság felügyelete alá. Ez a hatóság most hivatalos nyilatkozatban jelentette ki, hogy a szent helyek védelme és szabad látogatása ezután is biztosítva lesz a keresztyén zarándokoknak. Karácsony táján 40-50 ezer zarándok szokta fölkeresni a Szent Születés templomát és a betlehemi „pásztorok mezejét”.

ENI – LM

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Az Amerikai Magyar Evangélikus Konferencia október 8-án Clevelandban tartott közgyűlésén búcsúztatta el D. Brachna Gábor főespereselnököt, aki magas korára hivatkozva, nem fogadta el a jelölést a következő időszakra.

D. Brachna Gábor 1954-től kezdve 41 éven keresztül vezette az 1941 májusában megalakult Amerikai Magyar Evangélikus Konferenciát, az Észak-Amerikában

élő, magyar eredetű evangélikus gyülekezetek közösségét, példaadó hűséggel, bölcsességgel és szeretettel mindkét – az Amerikában és az óhazában élő – evangélikus egyháza iránt. Hűségese szolgálataért hálás nemcsak az amerikai magyar evangélikusok egyre fogyó közössége, hanem Magyarország evangélikus egyháza is!

Az AMEK utódjául dr. Bernhard Bélát, az „Erős Vár” szerkesztőjét, Toronto (Kanada) lelkészét választotta meg főesperesévé és elnökévé, egyúttal pedig D. Brachna Gábort tb. főesperesi címmel tüntette ki több mint négy évtizedes vezetői szolgálataért. („Erős Vár”)

D. Brachna Gábor és családja életére, nyugalma éveire és az új főesperes szolgálatára Isten kegyelmét, áldását kérjük.

*

Billy Graham, a világszerte ismert amerikai evangélizátor fia, Franklin (43) kapott megbízást arra, hogy édesapjától annak magas kora miatt majd átvegye a Billy Graham Evangélizációs Szövetség hivatali ügyeinek irányítását Minneapolisban.

epd-w

NIGÉRIA

Világszerte fölháborodást és heves tiltakozást váltott ki, hogy a nigériai katonai kormány – a világ kormányainak, az Egyházak Világtanácsának, nemzetközi egyházi és társadalmi szervezeteknek tiltakozása ellenére – kivégeztette Ken-Saro-Wiwa alternatív Nobel-békedíjas író és nyolc társát. A kivégzett író és munkatársai a nigériai ogonitörzs védelméért küzdöttek éveken keresztül, a környezetüket pusztító olajbányászat és a Shell olajtársaság ellen.

A dél-afrikai Tutu anglikán érsek „egész Afrika gyegyenének” nevezte a nigériai katonai kormány tettét és nemzetközi bojkottra hívott föl ellene.

epd – w

Bencés lelkiség

A 19. század eleje óta Pannonhalmának nevezett Szent Márton monostora 1996-ban ünnepli fennállásának ezredik évfordulóját. Hazánkban az első szerzetesi közösség, amely ilyen jubileummal dicsekedhet.

Szent Márton hegyén azok a szerzetesek éltek, akik az 5-6. században élt Szent Benedeknek, a Nyugat első nagy szerzetes atyjának Reguláját követték. Életformájuk, szellemiségük az ezer év folyamán természetesen alakult. S nem jellemezte egyértelmű fejlődés. Osztottak az ország válságos időszakainak sorsában, ki voltak téve a szellemi áramlatok bomlasztó hatásának is. Mégis igyekeztek megőrizni a szentbenedeki lelkület, a benedeki szellem alapvető vonásait. Az alábbiakban ezekre a lényegesen bencés vonásokra kívánunk rámutatni.

A „bencés rend” sajátos szellemiségét keresve, először is tudatosítanunk kell, hogy „bencés rendről” csak tágabb értelemben beszélhetünk. A bencés életforma sajátosságához tartozik ugyanis az, hogy minden kolostor, minden szerzetesi közösség alapvetően önállóságban él, csupán egy lazább szervezeti kötelék kapcsolja egybe a hasonló elgondolások szerint élő közösségeket; ezeket ma kongregációknak nevezzük. Jelenleg húsz bencés kongregációban tömörül a közel négyszáz közösségben élő tízezer bencés szerzetes. (Ezen kívül a sokszínű női bencés közösségek kb. tizenkétezer tagot számlálnak.) – Ettől az általánosan elfogadott, relatív önállóságot jelentő szervezeti formától némileg külön úton jár a magyar bencés kongregáció, amely 1802-ben történt visszaállítása óta a tanítói munka érdekében kénytelen volt a centralizált szervezeti formát kialakítani.

Jelen írásunkban nemcsak a magyar bencés kongregáció sajátosságairól szólunk, hanem az egyetemes bencés szellemiség, lelkiség rövid összefoglalását kíséreljük meg. Azt, hogy a Szent Benedek-i szerzetesi elgondolást követő közösségek célkitűzésében és életében melyek azok a közös vonások és törekvések, amelyek együttesen érzékeltetik azt, amit bencés szellemnek, lelkiségnek nevezhetünk.

Az alapító személye és elgondolása alapvetően meg szokta határozni követőinek szellemi arculatát.

– *Szent Benedekről dióhéjban:* Az V. és VI. században élt Rómában, értelmiségi keresztényként. Az igazibb krisztusi életet keresve, elhagyja Rómát; először a remeteéletben keresi a radikális elfordulást a világtól, majd a remetességben való megdözsdés és annak tanulságai után tanítványokat gyűjt maga köré. Végülis *Cassino* hegyén megalapítja, a közösségben élő szerzetesek számára írja meg Reguláját. Benedek hatása életében alig mutatkozott meg. Személye háttérben marad életműve mögött, mely 1500 éve áll fenn, és az európai kultúrának szerves részévé vált. Mint a nyugati szerzetesség alapítója és az európai szellemiség alakítója 1964-ben VI. Pál pápától az „*Európa védőszentje*” címet kapta meg.

A bencések joggal tekintik magukat a legősibb nyugati szerzeteseknek, az első monasztikus szerzetesrendnek. Mint ilyennek, egyik alapvető vonása, hogy nem tartozik lényegéhez semmiféle konkrét célkitűzés, illetőleg munkaterület, amint azt az újabbról szerzetesek esetében tapasztaljuk. Ezek általában egy meghatározott feladat vállalására alakulnak, mint pl. tanítás, misszió, szociális munka stb. A bencés szerzetes számára minden olyan munka elfogadható, amely alapvetően összeegyeztethető a **Regula** és a közösségi élet Szent Benedek-i elgondolásával.

Bár Szent Benedek először a remetességben kereste a keresztény élet tökéletességét – és bizonyos nosztalgia ez iránt az életforma iránt később is tapasztalható nála –, Szabályzatát alapvetően mégis cenobiták, az evangéliumi életre közösségben törekvők számára írja meg. – Az ő elgondolásában a

kolostor a helyi egyház. Eszménye az apostoli idők jeruzsálemi egyházának élete, ahol a hívők mind egy szív és egy lélek voltak, kitarítottak a naponkénti imádságban, és mindenük közös volt (vö. ApCsel 4). Ez az ősegyházi, eszményi közösségi élet állott Szent Benedek szeme előtt is. Igazában nem gondolt ő valami külön „szerzetesrendre”, hanem egészen következetesen és radikálisan krisztusi életre vágó tanítványok számára akart keretet biztosítani, indításokat adni. Felhasználva az előtte kialakult szerzetesi hagyományokat, az evangélium vezetése alatt akart hiteles keresztény életet élni. A Regula a hagyományokat és az alapító élettapasztalatainak lerögzítését képviseli; ennek pedig őre és élő magyarzója, a szerzetesek lelki fejlődésének irányítója az apát. E kettős irányítás alatt éli a szerzetesi közösség az apáttal eleven kapcsolatban, az ő irányítása alatt, testvéri együttesben a maga életét. Szent Benedek számára szerzetesnek lenni alapvetően a *Regula* és az apát irányítása alatti életet jelenti. A történelmi fejlődés során a Regula előírásait az egyes korokra és a kolostorok sajátos életkörülményeire a Statutum, a rendi Szabályzat részletezi és konkretizálja.

A Regula és az apát tehát a bencés közösség két tartóoszlopa. *Szent Benedek Regulája* részben az ősi szerzetesi hagyományokat, részben Szent Benedek érett életbölcességét közvetíti számunkra. A szerzetesi közösség életét szabályozó törvénykönyv, amely azonban tele van a lelki élet tanítómesterének, a nagy nevelőnek eszméivel és buzdításával. Első olvasásra természetesen az 1500 éve is mindig időszerű bölcseséget és az evangéliumi életre ösztönző mély igazságokat fedez fel benne.

A Regula hiteles és élő magyarzója az apát, a közösség előljárója. Az *apát szerepe* rendkívül jelentős a bencés közösségben. Krisztust képviseli: ő a tökéletességre törekvők mestere, a nyáj pásztorja, a beteg lelkek orvosa. Az élő közösséggel folytonos kapcsolatban állva, a közösség tanácsaira és igényeire tekintettel kell lennie. Előljárói tiszte gyakorlásában folyton hallania kell a figyelmeztetést: Isten előtt felel a rábízottakért.

Ahogy az ősegyház első keresztényei imádkozó közösség voltak, akik Krisztus szándéka szerint szüntelen imádkoztak, és így várták a parúziát, a bencés közösség Szent Benedek elgondolásában is elsősorban *imádkozó közösség*. Bencés élet az egyház imájának – tágabb értelemben a liturgiának – közösségi és lehetőleg ünnepélyes végzése nélkül alig képzelhető el. Ez a Regula utasításában számtalanszor megfogalmazódik: *Operi Dei nihil praeponatur (43. f.) – az istenszolgálatnak semmit elébe ne tegyenek*. Szent Benedek az *Opus Dei* kifejezésen az egész liturgiát is, de elsősorban mégis a zsolozsmát érti; ez egyszerre a közösség szolgálata Isten felé, és ugyanakkor az Isten szolgálata, megszentelő tevékenysége a közösség felé. Szent Benedek a Regulában kimerítően részletezi a zsolozsma végzését; az Eucharisztia ünneplésében – melyről keveset szól – természetesen átvette az akkori egyházi gyakorlatot. Az egész liturgiában a nagy Egyház szerves részeként kíván részt venni: *sicut psallit Romana Ecclesia* – ahogy a római Egyház imádkozik (13. f.). A zsolozsma a bencés közösség szemében az egész Egyházért és az egyház nevében végzett imádás, és egyúttal a szerzetesek sajátos lelkipásztori munkája. A zsolozsmának ezen utóbbi szerepét az új zsolozsmáskönyvet bevezető *Laudis canticum* kezdetű pápai kísérőirat is hangsúlyozza: „... azokat, akik a szerzetesi fogadalmak által megkülönböztetett módon vannak elkötelezve Isten és az Egyház szolgálatára, a zsolozsma végzésében vezesse az a mélyen átértett meggyőződés is, hogy csodálatos a zsolozsma belső értéke, és igen nagy annak lelkipásztori és asketikus jelentősége.” Nem véletlen tehát, ha az idők folya-

mán egyes kolostorokban, mint pl. Clunyben szinte egyoldalúvá, mindent kiszorítóvá vált az istendícséret, a liturgia végzése, és ezért a *bencéseket Krisztus király udvartartásának is nevezték*. Az ilyen egyoldalúságok újra és újra helyükre kerültek. Az kétségkívül nem véletlen, hogy a bencés kolostorok egészen Istenre beállított életformájuk és közösségi életük következtében képesek a liturgia elmélyült végzésére. És az is érthető, hogy a legutóbbi évszázad liturgikus mozgalmában és megújulásában a bencés kolostorok és egyes szerzetesek (pl. Herwegen apát, Beauduin, Odo Casel stb.) Kiemelkedő szerepet vittek; hazánkban utalhatunk Szunyogh Xavér atyára, mint a liturgia nagy népszerűsítőjére.

Bár Szent Benedek Regulájában az egész nap menetét a zsolozsma közös végzése határozza meg, az imádságos lelkületet volt hivatva táplálni a *lectio divina* (mely egyszerre jelenti a mai lelki olvasást és elmélkedést), valamint a szív önként előtörő magánimája. Az imádságos légkört segíti elő a *silentium*, a szent csend hangsúlyozása.

Az eddigiek alapján is világos, hogy a bencés lelkiség *Krisztus-központú és egyházközpontú*. A monostor Szent Benedek elgondolása szerint *domus Dei*, az Isten háza (31. f.), *família Dei*, az Isten családja. Ez a közösség az „Úr szolgálatának iskolájá”-t járja. Ebben az iskolában az apát a tanító-mester, aki egyszerre kell, hogy megjelenítse az atya jóságát és a mester keménységét, nyájának gondozója és lelki táplálója és a közösség egységének kifejezője legyen. Az apát Krisztust tükrözze tanításában és életében. A Regula Krisztus-képe egyrészt az ősegyháznak és román templomoknak fenséges Krisztusát, másrészt a jó Pásztor irgalmas alakját tükrözi.

Szent Benedek szerint a szerzetesek egész élete állandó *istenkeresés*. A szerzetes engedelmes tanulóként, Istenre figyelő szívvel törekszik a tanítványi lelkületre.

A hagyományos hármas evangéliumi tanácson kívül a *conversio morum* és a *stabilitásra is kötelezi magát*. A *conversio morum* a szerzetesi életalakítást jelenti, amely napról napra a szerzetes új emberbe öltözésében valósul meg, az alázat, az engedelmesség és az önmegtágadás gyakorlásával.

A *stabilitás*, állhatatosság kötelékének megértéséhez arra kell gondolni, hogy Benedek olyan korban élt, amikor a római birodalom felbomlásával minden meginogni, összezomolni látszott. Ebben a bizonytalan és kilátástalan helyzetben a kolostorban vállalt közösségi élet biztonsága volt a megtartó erő. A stabilitás kettőt is jelentett és jelent ma is a bencés szerzetes számára: egyrészt a helyi közösséghez való ragaszkodást, hisz a bencés szerzetes egy meghatározott kolsutori közösséghez való csatlakozásra kötelezi elmagát; másrészt a lelki állhatatosságot, a végleges elkötelezettség vállalását is jelenti. Ez a stabilitás korunknak gyorsan változó és sok divatos áramlatot kínáló világában különösen is fontos, a bencés élet nem kapdos minden újdonság iránt, bár nem is zárkózik el eleve; de a szerzetesi életbe szervesen beépíthető veszi át. A ma embere számára, aki nem könnyen tudja magát végleges elkötelezettségre elhatározni, ez a stabilitáseszmé különösen is ösztönzőleg hathat.

A Szent Benedek-i szellemnek egy másik jellemző vonása a *discretio*. Ez az erény egyrészt a Regulában is jelenti, hogy birtoklója rendelkezik a megkülönböztetés adományával; *meg tudja különböztetni a lényegeset a lényegtelenről, a jó sugallatokat a rossztól stb.* Másrészt jelenti a mérsékletet, a mértéktartást a leli élet gyakorlataiban, az önsanyargatásban stb.; összehasonlítva a szerzetesség, főleg keleti szerzetesség akkori aszkétikus gyakorlataival, Szent Benedek Regulája mérsékeltnek mondható. Számol az emberi természettel, annak adottságaival. Megtalálja az utat a szigor és a szelídség közt, az alázat és a méltóság között, az ima és munka aránya között. A bencés életformát a történelem folyamán éppen a *discretio*-ból eredő alkalmazkodóképesség jellemezte. A Regula előírásai általában olyanok, hogy Benedek el-

gondolása szerint mindig ösztönözzék többre a jókat, a gyengeket meg el ne csüggyessék, hanem bátorítsák.

A Regula bölcsesség és mérséklete az *ima és a munka közti egyensúlyban* is jól érzékelhető. A Regula szinte szintézist nyújt a kontempláció és az akció között. Ima és munka együtt alakítják és hatják át a szerzetes életét, egyik a másikat segíti. A szerzetesnél a világi teendők is Isten ügyévé válnak, nem különül el egymástól a kettő mesterségesen. Pl. ha a szükség úgy kívánja, hogy az aratás nehéz munkáját a szerzeteseknek a kolostortól távolabb kell végezni, akkor ott imádkozzák el a zsolozsmát. Benedek számára a munka nem öncél, hanem a tökéletesedés eszköze: ez nem jelenti, hogy főleg a középkorban nem váltak volna a szerzetesek sajátos munkájukkal a középkori civilizáció terjesztőivé és az antik kultúra átmentőivé. Munka és imádság harmonikus váltakozása a bencés életnek bizonyos kiegyensúlyozottságot ad, egy bizonyos egészséges ritmust. *Az ora et labora – imádkozzál és dolgozzál! – jelmondat, ha nincs is szó szerint a Regulában, jól kifejezi annak szellemét.*

Az egyes korok és egyes kolostorok vagy kongregációk a sajátos egyházi vagy társadalmi igényeknek megfelelően is vállaltak munkát. A középkorban térítettek és misszionáltak, mezőgazdálkodással vagy kézművességgel foglalkoztak, avagy az írástudás otthonai voltak. Később bekapcsolódtak a társadalom oktató-nevelő munkájába, vagy éppen a lelkipásztorokdába. Talán nem mindig sikerült az eszményt megőrizni, de a törekvés nem hiányzott. A bencés kolostorokat mindig valami tágasság, nagyvonalúság jellemezte, távol minden beszűkítettségtől. Ha időnként hanyatlásnak is indultak, mindig tudtak visszanyúlni a Regulához és a hagyományokhoz, ahogy ezt a XX. század első felének jeles Maria Laach-i apátja mottójával kifejezi: *Alte Quelle, neue Kraft – Régi forrás, új erő*. Vagy ahogy a cassinói kolostornak jelmondata *succisa virescit* – megnyesve is kiújul – fogalmazza meg; *ez a mindig megismétlődő megújulás igazában az egész bencés történelemre áll.*

A bencés kolostor korunk embere számára az örök értékekre beállított voltával egyrészt képvisel valami eszkatologikus jelleget: már itt a földön az eljövendőre mutat. Szent Benedek figyelmeztetése a Regulában gyakori: a halált a szerzetes naponként tartsa szem előtt. A Regula azt tartja eszménynek, ha a szerzetes élete a kolostoron belül folyik le, ott találja meg a munkára a lehetőséget. A szerzetes azonban mégsem gyűlöli a világot, nem menekül tőle riadtan. Átérti felelősségét a világért. Ezt nemcsak az emberiségért végzett imájával teszi, hanem úgy próbál segítségére lenni, hogy a kolostoron belül élve, azon keresztül sugározza ki, milyennek kell lennie egy igazi keresztény életnek.

A kolostor kisugárzásának egy sajátos módja a *vendégek fogadása*. Már Szent Benedek megállapítja, hogy a vendégek soha nem hiányoznak a kolostorból, és külön fejezet, az 53., foglalkozik a vendégekkel, akikben Krisztust fogadják. A világban megfáradt, lelkileg kiüresedett testvérek számára a kolostori befelé fordulást biztosító és megnyugtató légkör az irgalmasság testi-lelki cselekedetét jelentheti. A legutóbbi időben ennek a vendégekkel való törődésnek, az ő befogadásuknak több helyen külön formája alakult ki: a *Kloster auf der Zeit* – az időleges kolostori élet – gyakorlata. Egy vagy több hétre a világban élő és hajszolt emberek beállnak a kolostor életébe, és átveszik annak hitet sugárzó és megnyugtató ritmusát, felszítják keresztényi mivoltukat.

A *bencés kolostoroknak egy másik, az eddigiekből is következő vonása az ökumenikus beállítottság*. Ez már abból is érthető, hogy a bencés életforma akkor alakult ki, amikor még egységes volt a nyugati egyház. Nem katolikus testvéreink a Regulában és általában a bencés életformában nem találnak számukra bántót, elfogadhatatlant, ezért érzik otthon magukat. A kegyelem primátusa, az ősegyházi testvériség érzékelése, ezek mind vonzóak számukra. Ez a magyarázata, hogy a bencés kolostorok ökumenikus párbeszédnek kedvelt helyei.

Tudvalevő, hogy olyan ökumenikus jellegű közösségek, mint a taizéi, szintén sokat merítettek szervezetükben és szellemükben a bencés Regulából. Ezért van a bencés kolostoroknak már adottságaiknál fogva bizonyos *hidéptő szerepük a nem katolikus testvérekhez, a velük való dialógushoz.*

De maga a kolostori közösség, melyben testvériség és egymás segítése uralkodik, ahol az *anyagi és lelki javak megosztása az eszmény, erősítő mintául szolgálhat mai társadalmunknak, melyben éppen a kisebb közösségek, a család szétesése okoz annyi problémát.* Ezek bizonyos értelemben modellt találhatnak a kolostori közösségekben: hogyan kell egymásnak megadni a tiszteletet, elviselni a másik másságát, miként lehet a közös cél érdekében együtt dolgozni. A Krisztusból merített szeretet végül is a legkülönbözőbb adottságú embereket is képes egybeötvözni. *A bencés család légköre* – melyről az alapító a Regula 31. fejezetében azt írja, hogy ott senki se szomorodjék – *segíthet egy társadalmat egészségesebbé, derűsebbé életvé lenni.*

Nem véletlen a bencés kolostorokkal kapcsolatban a PAX, a BÉKE jellegének hangsúlyoztatása. Akik Istennel és egymással békében élnek, azok ezt a békét sugározzák is. Erről a békéről írja Szunyogh Xavér bencés atya a *Miért jöttél?* c. munkájában: „Olyan ez a benedeki szellem, mint az őskeresz-

tény bazilikák stílusa; az Istenben való nyugalom, a nagystílus, harmónia, PAX uralkodik benne; és a jó felé való törekvés és a rossz elleni harc soha nem lesz nyugtalan, lázas, az emberi erőket megfeszítő törtétesé.” (19. lap) – Az ilyen élet végül is beletorkollik sajátos módon abba a más szerzetesrendek által is vállalt, és más-más változataiban megvalósított célkitűzésbe: *Ut in omnibus glorificetur Deus – hogy mindenben Isten dicsőítessék!* (57. f.)

*

A szerkesztő megjegyzése

Ezt a cikket ebben a formában Szilveszter atya a Lelkipásztorok írta, bővebb változata a *Távlatok* c. periodikában jelent meg (1993-1). Emlékezzünk arra, hogy az Evangélikus Naptár 1996. előszavában Harmati Béla püspökünk így ír:

„Ezerestendő a magyar iskola, hiszen 996-ban alapították *Pannonhalmán a bencés kolostorban az első magyar iskolát hazánkban.*” – Mi is megpróbáljuk az évfordulóra jelentősebb iskolánk történetét megírni. Soprontól Győrön át, Bonyhádon keresztül Aszódig, Nyíregyházaig, Békéscsabáig, Orosházaig és Budapestig. Ezúton is kívánunk bencés testvéreinknek gazdagodást a jubileumi esztendőben, kísérje közös Urunk áldása utakon.

DR. GERGELY ANDRÁS egyetemi tanár:

Dél-Afrika és egyházai

– Tények és élmények az átalakuló országból –

A negyvenmillió, és évente egymillióval gyarapodó lakosságú Dél-Afrika etnikailag és vallásilag a világ legbonyolultabb társadalmi képződménye. Az alaptényeket nagyjából mindenki ismeri: a lakosság őríási többségét a *feketéik* (négerék) teszik ki, akik a lakosság háromnegyedét alkotják. A *fehérek* a másik nagy csoport, ők is évszázadok, pontosabban 1652 óta élnek folyamatosan, letelepedve az országban, jelenleg mintegy ötmillióan vannak. A fehér és fekete lakosság keveredéséből még a 18. században jött létre a „*barna emberek*” (*Brunnmenzen, coloured*) ma hárommillió csoportja, végül az Indiából beköltöztek utódai is meghaladják ma már az egymillió főt.

Egyik csoport sem homogén, és egyik sem őslakos. Mert félezer évnél régebbi múltra csak a kihalással fenyegetett, rezervátumokban élő *bushmanok* és *hottentották* tekinthetnek vissza. A feketék egy része behurcolt rabszolgaként került ide, s a múlt században alakultak nyelvi csoportokká, törzsekké. Csaknem valamennyien a *bantu nyelvek* némelyikét beszélik, így olyanformán egymást megértik, mint Európában a szlávok, de egymás közti viszonyuk korántsem békés: törzsi villongásaik napjainkban sem szűntek meg.

A *fehérek* két legnagyobb csoportját a hárommillió *búr* (*afrikáner*) és a kétmillió *angol* (*brit*) közösség alkotja. Előbbiek a holland telepesek leszármazottjai, de közéjük olvadtak a német, skandináv stb. bevándorlók is. Nyelvük a hollandból kifejlődött *afrikánsz nyelv*, az egyetlen nem Európában keletkezett germán nyelv. Vallásukban is a *holland református* örökséget követik. Az angolok is rengeteg bevándorló csoportot fogadtak soraik közé. Más kérdés, hogy az angolnyelvűség nem jár együtt az anglikán vallás átvételével. A fehérek között a százezret meghaladja a portugál, görög, olasz, német közösség.

A „*barna*” *nép*csoport afrikánsz nyelvű, kultúrában, vallásban, politikában a búrokhoz igazodnak. Az *indiaiak* más népekkel nem keveredtek, de vallásilag – mint hazájukban is – megosztottak.

Mielőtt a felekezeti tagozódás adatait hasonló vázlatossággal ismertetném, el kell mondanom, hogy Dél-Afrikában, ahol a lakosság mintegy nyolcvan százaléka keresztény, él a *világ leginkább vallásos népe*. A heti, vasárnapi templomba járás aránya negyven (!) százalék körüli, tehát – némi túlzással – a felnőtt nők körében pl. teljes körűnek mondható. Dél-Afrikában soha nem volt államvallás, az egy-

ház és az állam mindenkor különvált egymástól, egyházi iskolák alig vannak, mégis: a vallási háttér a kezdetektől végigkísérte a búrok állam-szervezési kísérleteit, s ez lassan az egész társadalmat áthatotta. *A búrok ugyanis az Őszöveltségre támaszkodva, Isten kiválasztott népének tekintették magukat, akiknek feladata Afrika civilizálása.* Ők Afrika egyetlen fehér nemzete („*afrikáner*ek”), itt van a hazájuk, ide köti őket civilizációs missziójuk. Mivel Dél-Afrika 1994-ig a fehérek állama volt, nem meglepő, hogy e vallásos háttér az államélet nyilvános alkalmán is észlelhető. Mandela elnök beiktatásakor például anglikán, református, hindu, izraelita vallási vezető mondott imát. Nincs katonai parádé, bankett, pártkongresszus egyházi részvétel nélkül.

A parlament ülését minden nap ima kezdte, ezt 1994-től „a csendes elmélkedés percei” váltották fel (vagyis a nem-hívók ima helyett önmagukban mélyedhettek el.)

Annyi templom nincs, amennyi a sok hívőt befogadná, márcsak azért sem, mert templomépítésre csak a jobb módú, tehát fehér többségű egyházközösségeknek van pénzük. Az év nagy részében kellemes és esőmentes időjárás ezt nem is teszi szükségessé. Csodálatos élmény vasárnaponként ebben az országban városzéleken, vidéken autózni.

Mint Breughel festményén az „erdei istentiszteletre”, úgy gyűlnek össze a kicsiny néger gyülekezetek a maguk „mezei” istentiszteletére (vagyis egy-egy nagy fa árnyékába). A gyülekezet tagjainak olcsó kartonból egyforma színű és szabású kötötök van, pl. kék vászonból, fehér keresztrel, Körbe állnak, énekelnek, hallgatják az igét. Késő délután pedig szétszéledve, mindenütt a különböző színes köpenyekben hazafelé sietőket látni városszerte, hónuk alatt az énekeskönyvvel – mert a *gyülekezeti ének* a hitélet fő erőssége.

Ha az intenzív hitélet mellett érzékeltem próbálnám jellemezni a dél-afrikai vallásokat és egyházakat, akkor azt kell mondanom, hogy a *kép kissé „amerikai”*. Az itt is történelminek nevezhető nagyobb egyházak mellett *rengeteg a kis, többnyire amerikai eredetű keresztyén csoportosulás*, amelyeknek sok helyi variánsa alakult ki. Ahány törzs, vidék, netán falu – annyi kis egyház. Amerikára emlékeztet az önállóság, az állami támogatás, pártfogás teljes hiánya (a rádió, televízió vasárnaponként főként vallási műsorokat sugároz, de ez nem támogatás, hanem a helyzet elismerése), és a teljes körű tolerancia. Dél-Afrika etnikai feszültségei közismertek, de ennek nincs vallási lecsapódása, ha csak az nem, hogy a fehérek hagyományos antikommunista beállítottságának egyik fő motívuma a kommunisták ateizmusa, „istentelensége”. (A korábban kommunista Mandela elnök ma nem győzi hangoztatni, hogy a metodista egyház tagja. A kommunisták 1993-ban meggyilkolt főtitkára is egyházi temetést kapott. A feszültségek lassan oldódnak.)

Nézzük a *felekezeti megoszlás mutatóit*. A mindig a teljes lakossághoz viszonyított arányok szerint, mint említettem, kb. nyolcvan százalékuk a keresztyén, a maradék egyötödnek csak kis része, kb. három százaléka oszlik meg a nagy világvallások (hindu, iszlám, zsidó) között, a többiek helyi, hagyományos törzsi vallásokat követnek.

A keresztyének között együttesen húsz százalékos aránnyal a mintegy *négyezer helyi kiségyház* említhető, akik a Dél-Afrikai Egyháztanácsban tömörülnek, és statisztikai értelemben talán a protestánsokhoz sorolhatók, bár az ottani teológiai professzorok sem kezesked-

nek arról, hogy Luther vagy Kálvin tanai alapján magyaráznák a *Bibliát* – amely egyébként vagy *húsz helyi* nyelvre le van fordítva (ezek néhányát elküldtem a Biblia-Múzeumnak).

Utána a holland református egyház tagozódását követő, nevükben is „*holland reformált*” *egyházak* következnek, amelyek a búrokat és a barnákat tömörítik, mintegy tizenöt százalékot téve ki. A harmadik legnagyobb, és a leggyorsabban gyarapodó egyház a „*római katolikus*”, mintegy tíz százalékkal, pedig a katolikus hittérítőket még a század elején sem látták szívesen! A gyors gyarapodás egyik oka a bevándorlás (a portugálok a szomszédos Mozambikból, Angolából húsz éve jöttek, és mások is Európából), továbbá az eredményes térítés: *a katolikus egyház kezdettől nem tett különbséget hívei bőrszíne között*, továbbá iskolai, karitatív tevékenysége révén is terjedni tudott. A *metodisták* ugyancsak majdnem elérik a tíz százalékot, az *anglikánok* hét százalék körül járnak, az evangélikusok (*Lutheran Church*) (főként német nyelvű gyülekezetekben) három-négy százalék között vannak.

Szomorú világhírre vergődött ezek közül a Holland Református Egyház (*Nederduitse Gereformeerde Kerk, NGK*), mint az *apertheid-rendszer* eszmei megalapozója és támogatója. A közhittel ellentétben ugyanis az apartheid rendszere nem fajelméleti, hanem teológiai-kulturális nacionalista megalapozottságú. Egy Mózesnél fellelhető idézet szerint egy bűnelkövető arca elfeketedett, s Isten a többiek szolgálójul rendelte. Ezért lenne jogos a „*gyámkodás*” a feketék fölött. A „*világias*” ideológiai változat szerint feketék, fehérek, színesek a maguk világában éljenek, egymás között, saját kultúrájuk szerint, egymás köreit nem zavarva. (Verwoerd miniszterelnök pl. az *apertheid* „*építész*” Hollandiából érkezett református lelkész volt.) A maga általánosságában még lehetne elmélkedni a gondolat helyessége felett, de amit a gyakorlati politikában csináltak belőle, az már elborzasztó volt. Erőszakkal *elkülönítették* (ezt jelenti az *apertheid* szó) a már egymás között lakó népcsoportokat, különválasztották életük kereteit, a lakóhelyet, a kocsmát, a templomot – mindent. Végsősoron pedig azt akarták, hogy a különböző népcsoportok saját kisállamaikban éljenek

– ezek lettek volna a „*bantuszánok*”. (A modern ipari fejlődés persze a megvalósítás szempontjából is abszurdá tette ezeket a gondolatokat.)

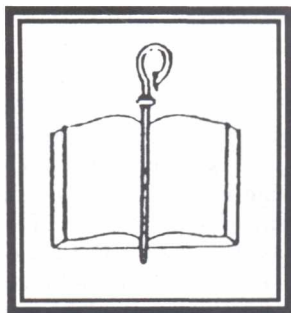
A dél-afrikai református egyház (amelyet kizártak a Református Világszövetségből, s csak 1994-ben vettek vissza) *zsinata* 1992-ben bűnbánatot gyakorolt, s szakított ezekkel az elvekkel. A változás politikai jelentőségét – az egyház előbb vázolt, a búr népeknél különösen érezhető egyházi befolyás miatt – aligha lehet túlbecsülni. Nem véletlen, hogy a nagy átalakulás során két politikai gyilkosság közül (az előbb említettük a kommunista párt főtitkárát) a másikkal az áldozata az egyház nagy tekintélyű egyik világi vezetője, *Heyns professzor* volt, akivel vendégszerető házában magam is beszélgettem az afrikánerek politikai aggodalmairól, az átalakulás esélyeiről – földszinti házának függönyzetlen ablakán keresztül, családi körben érte egy este a halálos lövés...

Nem lenne teljes az egyházi-hitéleti körkép, ha nem tennék említést a *dél-afrikai magyarokról*. Mintegy négyezren vannak, többségükben ötvenhatosok (a második-harmadik nemzedék már erősen asszimilálódott). *A magyarok többsége protestáns* (ezt még 1956-ban is bevándorlási szempontként érvényesítették!) Az 1960-as, 70-es években két katolikus lelkész végzett körükben egymást követően lelkiszolgálatot, de idősebben hazatértek, s utánpótlás nem érkezett. Folytonosság vált viszont, havonta egyszer, az évtizedek óta Dél-Afrikában élő *Papp Kálmán*, egy búr gyülekezet most már nyugdíjas lelkészének havonta egyszeri magyar nyelvű református istentiszteleti szolgálata Johannesburgban, ahol és amelynek környékén a legtöbb magyar él. (Itt juthattam hozzá mindig a *Reformátusok Lapja* új számaihoz.)

Lassan élednek a magyar–dél-afrikai egyházi kapcsolatok is, elsősorban a reformátusok között. Lakatos, Csiba, Bütösi református püspökök dél-afrikai látogatásáról tudok. Jó lenne, ha a városok között alakuló testvéri kapcsolatokba a városok gyülekezetei is bekapcsolódnának, megismerkedve a déli féltekén a feketék, fehérek színes hitéletével.

*

A szerző a Magyar Köztársaság nagykövete volt Dél-Afrikában

Lelkész-szemmel

Visszhang a Hangra

A „Hang” című országos evangélikus ifjúsági lapunk szerkesztő bizottságának egyik tagja kért meg, írjak néhány értékelő sort a Lelki-pásztorba az immár harmadik évfolyamába lépő folyóiratról.

Talán túlzás nélkül mondhatom: az elsők között köszöntöttem lelkesen, írásban is a megjelenő „Hangot”. Azóta is mindig őszinte érdeklődéssel veszem kézbe. Mindez feljogosít, hogy őszinte visszhangot adjak mint „fogyasztó és viszonteladó”, természetesen egy falusi gyülekezetben szolgáló lelkész szemszögéből figyelve a lapot.

Kezdjük a pozitívumokkal. Öröm kézbe venni a „Hangot”, mert mind tartalmilag, mind formailag *igényes, színvonalas újság.* Aki belelapoz, az meggyőződhet arról, hogy *van evangélikus értelmiség, sőt mi több: fiatal evangélikus értelmiség is!*

Szeretem a „Hangot”, mert felfedezni vélek benne egy *egészséges egyháziasságot*, ami nem tévesztendő össze a „közegyháziassággal”... Különösen is *Bencze Gábor* cikkei igyekeznek közel hozni a fiatalokhoz olyan értékálló kincseket, mint a liturgia, az egyházi esztendő ünnepeköréi stb. Ezt azért is tartom létszükségletnek, mert evangélikusnak mondott ifjúságunk többsége az istentiszteleti élet peremén, ha nem éppen azon kívül él, és nem sokat tud kezdeni ezekkel az ősi értékekkel. Ha eljut (!) hozzájuk is ez a lap, segíthet a hídépítésben a generációs szakadékok fölött.

Szerettem az egy kérdéskört alaposan körbejáró *tematikus számokat.* Miért használok itt már múlt időt? E sorok írásakor kaptam kézhez a „Hang” novemberi számát, melynek fő témája a szimbólumok értelmezése. S ezen a ponton már

nem hallgathatom el féltő szeretettel megfogalmazott *kérdéseimet* sem:

Biztos, hogy „országos” lap a „Hang”? Sokszor az a benyomásom, inkább csak egy értelmiségi elitnek, főiskolás, egyetemista fiataloknak készül. Am legyen, hiszen nagyon fontos, hogy a leendő evangélikus értelmiséget színvonalasan érje utol egyházunk hangja, de ebben az esetben nem kellene használni az „országos” jelzőt, vagy egészítsük ki „országos evangélikus, egyetemi” lapra... A cikkek egy átlagos mai fiatal számára, aki sajnos betűundorban szenved, *elviselhetetlenül hosszúak.* Némelyikük inkább lelkészi szakfolyóiratunkba való, semmint egy minden bizonnyal missziói szándékkal is szerkesztett lapba.

Kevés a könnyebben „emészthető”, de mégis tartalmas, színes, életközeli írás. Ez a lap is, mint egész egyházi életünk struktúrája, „*vízfejű*”, *fővároscentrikus.* *Hiányzik a vidék hangja,* pedig attól tartok, egyházunk, s így annak ifjúsága is többségében még mindig *vidéki* a szónak pozitív és pejoratív értelmében egyaránt. Szinte hallom most a szerkesztők jogos sóhaját: de hát miért nem írnak a vidékiek? *Valóban, miért nem írunk?! Szellemi restség, kényelmesség rejlik mögötte? Vagy talán egyfajta kisebbrendűségi komplexus, hogy ezt a szintet úgysem tudjuk elérni? Vagy – és ez lenne a legijesztőbb ok – talán nem is érezzük, hogy miénk is ez az „országos” lap?*

Mindezeket csak azért merem leírni, mert a „Hang” alaphangja is az őszinteség. Így a visszhang se lehet langyos udvariaskodás és mellébeszélés. A rádiós világban él egy kemény szabály, amit talán a kommunikáció más területén is érdemes lenne megszívlelni, beleértve az egy-

házi megszólalásokat akár a média-világban, akár a szószéken. Mielőtt megszólalsz, őszintén tégy föl *két kérdést* mondanivalóddal kapcsolatban: *Igaz-e, és kit érdekel?* Úgy érzem, egy *országos* evangélikus ifjúsági lapnak, mely bizonyos tekintetben „monopolhelyzetben” van, minél *közérdekűbbnek, színesebbnek, magazinszerűnek* kellene lennie, hogy valóban eljusson a címzettekhez, az evangélikus ifjúsághoz és rajtuk keresztül talán más fiatalokhoz is. S itt érkeztem el mondandóm legkényesebb pontjához. Nem tudom, *milyen széles körben* olvasott a lap? A novemberi számmal együtt kapott tájékoztató szerint *300 000 Ft az elmaradt előfizetési díj.* Ez a szám sok mindent sejtet. Lehet, hogy széles körben igyekeznek „teríteni” a lapot, de a *tényleges olvasottság* már egy sokkal szűkebb kör lehet... Saját fiataljaim példája is ezt a balsejtelmemet erősíti. Budapest melletti falusi gyülekezetben szolgálok. Kb. *30 fős ifjúságunkban csak ketten főiskolások,* többségük gimnazista, szak-középfelsőiskolás, de vannak már dolgozók is. Sajnos, az eddig előfizetett öt példányt nem tudom eladni. Biztos bennem is van hiba, rossz a „rek-lám”...

Elnézést kérek a Szerkesztőktől, akik talán nem ilyen visszhangot vártak tőlem. Senkit sem akartam „lehangolni”... Mentségem, hogy nem én akartam szólni. Megkérdeztek és az őszinte „Hanghoz” csak őszinte visszhang méltó. Tisztelem, becsülöm és köszönöm a Szerkesztők szívós munkáját, és tiszta szívből kívánom, hogy találják meg a minél többeket elérő és segítő Hangot!

Gánes Péter

(Erre a témára még visszatérünk. Szerk.)

Milyen világnyelvet tanuljunk?

Kedves Olvasónk, unokájáért felelősséget érző papné testvérünk kérdezi ezt tőlem, tudja, hogy szeretem a nyelveket. Az unoka mások szerint is igen fogékony a nyelvekre és a kötelező tantárgyon kívül is szívesen tanulna más nyelvet („nyelveket” a nagymama szerint).

Talán mást is érdekel a kérdés. Az világos, hogy anyanyelvünk bármilyen szép is, de a ma és holnap Európájában kevés, hát még más földrészen. Az angol a mai legismertebb világnyelv. Tréfásan szokták szerint: Berlinben, Mödlingenben (Ausztria) 90%-ban minden előadás és hozzászólás angolul történt, nem beszélve Genről, ahol nemzetközi egyházi média-szakemberek (skandináv, latin-amerikai, japán, kínai, afrikai résztvevők) csak angolul szóltak és a két német delegátus sem vette igénybe a német tolmácsot.

Lund 1947 után a skandinávok 1957-ig a harmadik hivatalos nyelvet is használhatták az LVSZ-ben (rendszerint a svédet), ma már ezt nem igénylik. Minneapolisban Ordass püspök úr még így adta át a magyar evangélikus egyház ajándékát Lund-Quist főtitkárnak, ékes irodalmi svéd nyelvet használva, a skandinávok legnagyobb öröme... Az angol után Európában újra használatos a német. Lengyel, cseh, szlovák, szlovén, román, sőt a Baltikumból érkezők ezt használják újra „lingua francaként”. Tanuljon az unoka németet! A latin származékyelvek bármelyike is jelentős, a francia és spanyol még az evangélikus világban is, de az olasz, a portugál (és brazil változata) egymáshoz is közel esik, hasznos lehet.

Vettem részt olyan UNESCO konferencián, ahol kínaiul, japánul és oroszul is lehetett hozzászólni, sőt egyik észak-afrikai küldött arabul beszélt. Észak-Afrikában és a Közel-Keleten ezt beszélő a legtöbb ember s Izraelben is második hivatalos nyelv. Egy szláv nyelvet a mi térségünkben kellene tudni minden lelkésznek és aki oroszul tanult, abba ne hagyja! – szoktam tanácsolni. A világon másfél milliárd ember beszél kínaiul – meggondolkoztató hatalmas szám! A latin még ma is él a római egyházban és feltámadt az új héber (az ivrit) nyelv,

ami kulturális csodának számít: egy nemzedék alatt egy holt nyelv mai változatát újra beszélik hivatalos államnyelvként.

Kultúrtörténetesek gyakran emlegetik a középkor nagy előnyét: Bolognában, Párizsban, Krakkóban, Prágában és Wittenbergben a diákok latinul beszélhettek, csakúgy, mint az ősi angol főiskolákon. A mai mesterséges nyelveknek igazán nincs nagy keletjük (eszperantó, interlingua), az általános elfogadottság helyett + 1 nyelvvé váltak...

Mit tanuljon az unoka? Magyarországon azt lehet tanácsolni: angolt, németet s egy szláv nyelvet. Így már elboldogul a mai Európában, anyanyelvi szinten úgyis csak sok évi külföldi tar-

tzkodás után lehet elsajátítani az idegen nyelvet. Ne kergessünk illúziókat! Ha csak valaki nem nyelvész, úgy elsősorban a kommunikáció eszköze a nyelv. Emberi kapcsolatok teremtője és fenntartója, ezért fontos. Legyünk igényesebbek, mint az előző nemzedék volt, s ne elégedjünk meg mutogatással vagy hangosabb magyar nyelvvél, ha nem érti a vendég, a turista, a keresztény testvér, mit is akarunk mondani. A „nix dajcs” kijelentés nem magyar öntudatunkat, hanem műveletlenségünket jelzi. Csak gratulálni tudok a „Nagy-mami”-nak, aki még erre is gondol, amikor így akarja felelősen nevelni a kis tehetséges unokáját!

HK.

Szektoid jelenségek

Igen bajos élesen körülhatárolni, mi a szekta, hiszen egy szélsőségesnek ismert társaságon belül is akadhatnak mérsékelt, sőt rokonszenves személyiségek, és történelmi egyházakban is lehetnek olyan egyének, csoportosulások, netán mozgalmak, akik/amelyek mentalitása-cselekvése szektás ízüljellegű: szektoid, legalábbis egyben-másban. Fölöttébb indokolt óvakodnunk minden általánosítástól, de azért a szemünket sem illik behunyni – „csőlátásról” nem is beszélve. Más meghatározási kísérleteket nem vitatva, s témánk kontextusában gondolkozva, abból indulok ki: A „szekta” olyan élcsapat, mely elit-öntudata szerint mindenkinél különbül, válltelve harcol az Igazságért, zárt csatarendben. (Ez politikai s talán más szektafélékre is alkalmazható, lévén alapoka általános emberi hajlam mint lehetőség, melyet környezeti hatások begyűjthetnek.) A „szektáság” igen sokszor (egy)házi és/vagy társadalmi elégtelenségekre adott hiperreakció, hiánytünet, melynek túlzási hányadosa egyrészt az elszenvedett – többnyire gyermek- és ifjúkori – traumák, deficitek súlyosságát jelzi, másrészt (természetesen) vesztélyességi fokát is, hiszen indulati töltése idővel „szétsugárzik”, s a pszichikus sebzottságnak megfelelő jellegű s erejű torzulást okozhat = fertőzésveszély. Ez vallási szinten is megnyilatkozhat, annál is inkább, mivel a nem tudatos pszichés bán-

talnak szívesen öltenek minél tetsetősebb ruhát (a tudatnak ugyan is félelmetesen kényelmetlen volna szembenézni velük).

Az (ott)hontalansági vagy űr-ézés a legsötétebb szekta karjaiba is kergethet valakit. Mintha az óceánon hanyórázó félholt hajótöröttet egy kalózhajó mentené ki... De csupán szektoid közösségben is kimondatlan belépődij lehet a fej leadása agymosásra. Ebben a fő „agymosónó” főleg azoknak lehet nagy tekintély, akiknek az elfojtott anya-problematikája, pl. ambivalenciája ezt mintegy magával hozza. Aki pl. rideg, parancsuralmi rendszerben kénytelen volt szinte engedelmességet nyomorodni gyerekkori közvetlen környezetében, az a betűrágó, kriptoszadista törvényeskedést elviseli (majd továbbadja!), hiszen megbecsültség- és szeretetelményben is részesül. Ami ugyanakkor totális függőségbe kerülhet lelki családijával szemben. Ha viszont erős vitalitású és tehetséges, ő törhet idővel főtatyá- vagy főanyaszerepre, mert szüleiől ez plántálódott bele. Minél közelebb áll az adott közösség az „Igazság” kizárólagos birtoklásának illúziójához (bevallatlanul is), minél diktatórikusabb a vezetés, vagyis minél jobban uniformizál, miközben valójában személyi kultusz alakul ki, minél érzékenyebben reagál a kritikára, minél hosszabb a tilalmi listája – mert műbűnököt is gyárt – és minél penetrán-

sabban becsüli le a teológiát más tudományokkal együtt (stb.), annál valószínűbb, hogy a titkos háttérben, főleg a vezetők lelke mélyén, sok a nem tudatos tisztázatlanság, hiú önámítás. Blaise Pascal észrevétele: „Aki anglyalt akar játszani, állatszerpeket csúszik”.

Mi volna, ha a napisajtó csak a tizedrészt közölné azok drámai beszámolójának, akiket Bibliát lóbáló vadkegyesek tiportak meg, ker-

gettek kétségbeesésbe, juttattak elmeosztályra, zsugorítottak örök szorongóvá, aláztak „közösségük” függvényeivé?! Az áldozatok általában nem mennek panaszra enyhén szólva kontár „orvosaik” miatt, akik nem is szektások, „csak” szektoidok. Rossz emberek? Inkább olyanok, mint az a sebész, aki krónikusan elfelejt bemosakodni. Itt pedig az evangélium tisztaságáról van szó, hogy azt ne szennyezze farizeusi fanatizmus.

„Csak tiszta forrásból”: az evangéliumból élek. Áldottak mindazok, akik ezt adják tovább, ki milyen formában. Szűk keretben, csak röviden írhattam rendkívül kényes témánkról, mint akit tudományos lelkiismerete is kötelez. Am a szóbanforgó problematikát belülről is ismerem: nemcsak szakemberként lehetett róla mondanivalóm.

Dr. Bodrog Miklós

Búcsú a Teológiától

Búcsúzni fáj – közkeletű monddá vált a költő szava.

Búcsúzni fáj s búcsúzni kell. Mi mindig búcsúzunk. Most a számomra oly kedves római katolikus Teológiától, a pannonhalmi bencések csaknem három évtizedes negyedévi folyóiratától búcsúzunk. Pénzhiány, gazdasági nehézségek miatt tűnik el egy jelentős szín a magyar teológia palettájáról. Szponzor nélkül maradt egy lelki-szellemi értékeket közvetítő, nivós egyházi sajtóorgánium. Szomorú!

Több mint negyedévszázada rendszeresen olvastam hiteles információit, nehéz időkben is, tág horizontú, zsinati szellemű írásait, mély teológiai analízisét, őszinte önkritikáját és megszívlelendő kritikáját, európai kontextusban és ökumenikusan fogalmazott tanulmányait. Szinkronban volt mindig az európai és világkereszténységgel, józan hangon, kendőzés nélkül mutatott be mai problémákat, valóságú volt nemcsak az egyház, de a mai világ dolgainak megítélésében. Felelősen beszélt, kérdezett s igyekezett felelni is. Kedvem szerint való periodikától búcsúzunk most.

Elődje, az 1934-től Radó Polikárp által szerkesztett, majd 1944-ben megszűnt Theologia méltó utódja volt ez az 1967-ben újra indult s megújulást szolgáló folyóirat. Jelképesnek érzem, hogy elmaradt a h a Theológiából és lett belőle Teológia. Szennay András, később főapát 1971-től szerkesztette szakszerűen, érdekesen, hasznosan, még „világi” olvasók számára is érthetően. Az egész Populus Dei örömet lelhet benne. Most, hogy visszafelé tekinthetek már csupán, gazdag kincses tárnak tartom a Teológiát és bizonyos vagyok benne, hogy szolgálata nem volt hiábavaló az Úrban, közös Urunkban!

HK.

Szilánkok

Falfirka. Ez a graffiti hivatalos magyar neve. A szó görög jellegű, a szokásbajótt firkálás amerikai eredetű. Naponta tanúi vagyunk, hogy házfalra, hídpillérre, oszlopokra, aluljáróban jelszavak, rigmusok, rögtönzött versek kerülnek (olvashatók), rajzok, „falfestmények” láthatók. Szerzők ismeretlenek. Nemzetközi jelenség. Először a new-yorki subwayn láttam, aztán Párizsban, Baselban, Lausanne-ban, Stockholmban, Berlinben és egy jó ideje Budapesten is. Hol politikai töltetű, hol erotikus jellegű, máskor csúfolódó, olykor szellemes tartalmú „közlemények” ezek. Állítólag Brecht határozta meg legáltalában: „A modern, anonim horizontális kommunikáció szubkulturális eszköze”. Modern? – már római katonák és egyiptomi városalakók is éltek vele. Anonim? – ez igaz, mert ritkán szerepel a szerző neve. Horizontális, vagyis nem felülről adagolt közlés. Gyakran válaszok, kiegészítések vagy törlések olvashatók és így a falfirka értelme mássá válik. Szubkulturális, mert nem irodalmi nívón jelentkezik – bár a mai irodalmi nyelv azonos terminológiát használ. 1986-ban láttam az akkor Fényes Adolf teremben először kiállítást budapesti falfirkákból. Értő vezetést is kaphattunk. Azóta gyűjtök egy-két „darabot”. Múlt héten felhívott egy kollégánk, aki tud erről a gyűjtő szenedélyemről s közölte az egyik metróállomáson olvasható új feliratot: „Ez a mi földünk – nem egy idegen bolygó pokla?!” Mennyi keserűség, csalódás lehet a névtelen „művészen”, a szerzőben! Hány mai ember életérzését fejezi ki. És a teológusok? Van-e evangéliumi mondanivaló a poklra szállt Krisztus

mai népének ajkán? Dante Divina Comoediája óta hányan próbáltak a pokolgép megfestésével? Bosch óta a XX. sz. is illusztrál...

*

Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni – írta Babits 1911-13 között megjelent *Az égő puszta* ciklusában. S ma a 20. sz. végi Magyarországon, a 19. sz. eleji vadkapitalizmus visszatérésének idején, amikor lassanként megszűnik a szociális háló társadalmunkban, s a modern gazdag Nyugat csak asszisztál vergődésünkhöz, újra olvasandó és könnyen érthető a poeta doctus életszerű szava: „Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni és hogy a szépből csak az álma jut és hogy a pénzből jó ha mára fut s minden erőt érte kell cserélni. – Oly szomorú, hogy akit szeretek, talpig nem öltöztethetem brokátba, nem hihatam lakni aranyaszobákba és hogy fillérért unva csüggedek...”

*

Hányféle Budapest van ma? A Rózsadomb luxusvilláival Svédországot, Floridát és Californiát utánoz és a Józsefváros kopott télikabáthoz hasonló házaival, a peremvárosok és a Belváros közbiztonság hiányával mégis ugyanaz a város? Van-e még Duna-híd, ami összeköti a két várost, pontosabban a két világot?

*

Ki a normális ember ma? A közhangulat, a közvélemény kialakít egy bizonyos normarendszert, vagy szokást, amit az átlagember normának tekint viselkedésben, szóhasz-

nálatban, öltözködésben, magatartásformákban. *Az a normális ember* – most nem elmekórtani értelemben, hanem az itt vázolt mértékek szerint –, *aki ezek szerint a bevett szokások szerint él.* Benne élve világunkban, néha mosolyogva, néha ijedten vettem észre, hogy másként gondolkodom és élek, mint ami ma „normális” és eszembe jutott Kibédi Ervin egykori chansonja: *én nem hiszem, hogy normális vagyok...* Körülöttem megőrült a világ? Felnőttek egykedvűen nézik a rongálásokat parkban, járműveken, legfeljebb elfordítják a fejüket, ha valamivel nem értenek egyet... Nem értem, miért kell már sokadszor kibelezni a telefonfülkét az aluljáróban? – miért kell szétvagdosni az új műszivacs ülést a HÉVEN? – miért kell betörni a Metró várocsarnokában az üvegajtót és ablakot, ha győzött vagy ha veszített egy-egy NB I-es csapat? – miért kell egy hétig Budapest egy Duna-szigeten mosdatlanul, állati szinten élni és örjöngeni hatósági engedéllyel? – miért kell „bombázó” vagy „sanfranciscoi bikák” felirattal járni egy magyar egyetemista lánynak? Nem értem, hogy fér össze a *pazarlás és szegénység* egymással társadalmunkban? Nem értem, miért kell napon-ta ezreknek és ezreknek ülésezni, tanácskozni becsületes, egyszerű munka helyett? Nem értem, miért vált természetessé az autólópás, a betörés, a megfélemlítés? Nem értem, miért válhat hálókocsivá egy-egy metrószerelvény szakasza? Nem értem, miért természetes, ha fiatalok elköltöznek otthonról és együtt élnek hónapokig, legfeljebb zsebpénzért járnak csak haza időnként? Nem értem, miért csak az élhet magas szinten, aki csak spekulál, seftel, sötét ügyletekben otthonos? Nem értem, miért házibuli az, ahol 10 000 fiatal jön össze? Nem értem, miért nem tud percekre sem rockzene nélkül élni egy buszon utazó középiskolás? Nem értem, miért unalmas sokaknak az azelőtt normálisnak tartott élet s ideált látnak a kaotikus, rendetlen, anarchia felé tendáló életben?

Bizonyos, hogy volt évszázadokon keresztül Európában farsang, álarcosbál, bolondok napja, fordított nap a főiskolán, de hogy az élet minden napja ilyen: ez a normális?

Úgy *én nem hiszem*, hogy mai normák szerint *normális vagyok...*

HK.

KÖNYVEKRŐL VALAMIT

Luther Márton: Előszók a Szentírás könyveire

(Magyarországi Luther Szövetség kiadása 1995. Fordította Szita Szilvia. Szerkesztés: ifj. Fabiny Tibor.)

A biblia könyvekhez írt lutheri prólogusok ilyen formában ismeretlenek voltak magyar evangélikus lelkészek számára. Legfeljebb csak az Újszövetséghez írt és a Római levélhez írt előszót szokták idézni. *Fabiny Tibor* ajánlásában megjegyzi: „feltáratlan kincsekkel vagyunk szegényebbek, amióta Luther előszóit sem a Bibliában, sem önálló kiadásban nem olvashatjuk” Most hát gazdagabbak lettünk! A Krisztocentrikus értelmezés minden bibliai könyv magyarázatánál tipikusan lutheri. Külön emeli a könyv értékét *Heinrich Bornkamm* bevezető írása. Ez olyan történeti és egezetikai vonásokat mutat be, amelyek Luther mai értelmezésénél elengedhetetlenek. Az eredeti német kiadás (1967) fordítása is igen jól sikerült.

Max Weber: A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme

(Cserépfalvi kiadás 1995.) Eredetileg Tübingenben jelent meg MW gyűjteményes vallásszociológiai sorozatának első kötetében, 1972-ben. Ezt a második bővített magyar fordítást Józsa Péter, Lissauer Zoltán és Somlai Péter fordította. *A gyakran idézett mű egészét kell ismerni*, nem csupán néhány rendszeresen idézett passzusát, gondolkodás elsősorban a *kálvinizmus szellemi hátteréről írottakra* (I.2. és II.2. fejezetére a kapitalizmus szelleme és az aszketikus protestantizmus hivatásetikájáról írtakra). *A mostani fordítás nagyon alaposan* (latin-görög-heber idézetekkel!) *hozza Luther felfogását a hivatásról.* Wingren: Kallalsen etik-je jut eszünkbe. Hasznos ismerni a mai „munkaetikátlanság vagy immorális magatartás” idején ezt a drága lutheri örökséget! *Alapműnek minősítik e könyvet a társadalomtudomány művelői is.*

Tomka Miklós:

Csak katolikusoknak

– című friss kötetete (Corvinus Kiadó 1995) tkp. több már publikált előadás és cikk gyűjteménye, kivéve a szenzációs *Előjáróban: Csak katolikusoknak* című fejezetet. Egyáltalán nem egy zárt közösségnek, vagy „klubnak” írja önvizsgálatnak is beillő írását. *Az ökumené közkinse, amit olvasunk.* Minden sora saját egyháza iránt érzett felelősségből fakad, de amit ír, az nem idegen a protestáns olvasótól sem. *A párbeszéd korában* (Tomka nem pesszimista a dialógus illetően, ahogyan az sokaknál divat ma!) *Józanul szól a teológiai és kegyességi pluralizmusról, a speciális magyar helyzetről, a mai útkeresésről.* Vállalja a tévedés kockázatát és erősen gyülekezetközpontú, ugyanakkor becsüli a szakértő teológusok munkáját. Tomka előtt *nincs tabu téma*, sem a statisztikai adatok terén, sem a gyöngye oldalak bemutatása nem idegen tőle. A *Quo vadis Magyar Katolicizmus* fejezet címe így is hangozhatnék: *Quo vadis egész magyarországi kereszténység?* – s itt az ún. történelmi egyházakra gondolunk elsősorban...

Bodrog Miklós: Álmaink Barlangvilága (Akadémiai Kiadó Budapest 1995 – Hermész Könyvek sorozat – Társadalomtudományi Szerkesztőség műhelye – Szerkesztő E. Bártfai László). Az alcím ugyan így hangzik: *C. G. Jung nyomában*, mégis ez a könyv Bodrog Miklós könyve. Vannak a *teológus olvasó számára* különösen is érdekes fejezetek: pl. Láthatatlan árnyékunk, Éjszakaiink költészete, Szenvedés, félelem, önmegvalósítás, A végső dolgok, Utitársunk az álom. *A könyv mottója telitalál:* „*Ván egy színház, végtelen és mibennünk lakik*”. írja József Attila. Az álombarlangrendszerben utikalauzként ajánlkozik Bodrog Miklós s a túra közben gyakran találkoznak önmagunkkal. Ez meglepő: ijesztő, néha megnyugtató. A szerzőből a *humor* sem hiányzik és ez teszi igazán lutheránussá...

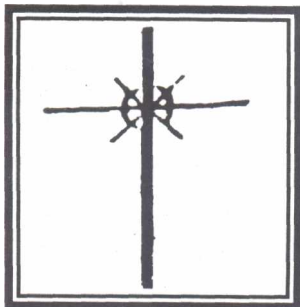
Psaltaren

– néven adta ki a svéd Libris-Verbum Kiadó, a svéd Bibliabizottság és a Svéd Bibliatársulat gondozásában az új *Zsoltár-fordítást*, ami egyúttal a 2000-re készülő, a teljes Ószövetség-fordítást megelőző próbakiadás. Az Újszövetség hivatalos és elfogadott fordítása már 1981-ben elkészült. A Psaltaren az Ószövetség legismertebb része évszázadok óta, énekes és imádságos könyv a svéd gyülekezetekben, áhitatos könyvként és meditációs anyagként is használják egyéni és gyülekezeti életben, az istentiszteleten naponként éneklék és recitálják a svéd liturgia szerint: olvasmányként vagy responsorikus formában. Volt idő, amikor az iskolásgyerekek első olvasókönyve volt. Költők ihletője, kapcsolatteremtő a világirodalommal, gyakran együtt adták ki az Újszövetséggel. Egyházi körökön kívül az irodalomban és a nyugat-európai kulturális életben gyakran idézték. *A svéd zsoltárfordítás 1536-ben látott először napvilágot* (1541-ben a teljes Szentírás!) *és 1917-ig ez volt a hivatalos, a király által jóváhagyott fordítás.* 1995-re érett meg a szöveg, hogy publikálni lehessen. Gyönyörű nyelv, „élvezetes olvasmány”: a fordítást a hűség éppenúgy jellemzi, mint a költőiesség, a nyelv verete és a mai beszélt svéd nyelv egyensúlya fontos szempont volt. A zsoltárok alatt 5-6 jegyzet is szerepel az olvasók tájékoztatására. Bizonyos, hogy az évezredfordulóig még sok vita, kritika előzi majd meg a végleges fordítást – de addig is nagy-szerű olvasmány a skandináv nyelveket értők számára.

Magyarországról svédül

könyv jelent meg *Ungern* címen középiskolások számára. A magasszintű izlésnek megfelelő fotók illusztrálta könyvet Katarina Roth és Hasse Schröder írta, én magam abban a kivételes helyzetben voltam, hogy nem csupán az anyaggyűjtésben segíthettem, hanem megjelenése előtt lektorálhattam is. Reménységem szerint jó szolgálat volt ez egész népünknek.

HK.

Tanít az egyháztörténet

Az eperjesi vértörvényszék 1687

– Eperjes/Presov – Budapest, 1994 –

Fiatal szlovák egyháztörténész munkája került magyar nyelvű fordításban a kezünkbe. *Peter Konya*: *Krvavy sud*, Presov 1992 című könyve eredetileg szlovák nyelven jelent meg három éve Eperjesen. Az Országos Evangélikus Múzeum számára a szlovák eredeti kiadójának engedélyével Nagy László és dr. Juraj Furdik egyetemi docens fordították magyarra, és dr. Fabiny Tibor teológiai tanár, valamint dr. Nyomárkay István egyetemi tanár lektorálták.

A szerző kényes feladatot vállalt, amikor olyan témáról készített a nagyközönség számára áttekintő és összefoglaló tanulmányt, amely az elmúlt évtizedekben különböző okokból a történelemtudomány érdeklődési körén kívül került. A történészek óvatosan és észrevétlen átsiklottak rajta. Így Kónya Péter munkája megkésett emlékezés a közben csendesen elmúlt 300. évfordulóra. Kényes a téma, mert egy olyan tragikus történeti eseményről van szó, amelynek mozgató rugói és lefolyásának módja kínosan ismerős a mi korunkban. Talán éppen ezért hallgatták el eddig, mert nagyon is fájón emlékeztek a közelmúlt törvénytelen pereire, a totalitárius hatalom könyörtelenségére.

Az eperjesi vértörvényszék koholt vádak, hamis tanúk és embertelen módszerek révén valóságos mészárszék gyanánt működött és gyilkoltatta le a jómódú, tehetős és zömében evangélikus nemesek tucatjait. Az ellenreformáció vallásüldözése az abszolutizmus kegyetlen eszközeként állította fel ezt a törvényt és büntetőeljárást hajtott végre a felsőmagyarországi polgárok között, megfélemlítve a magyar rendeket.

Nem riad vissza tehát a tudós szerző a kényes kérdésektől sem. Már az

előszóban felteszi a kérdést: kit tekintetünk haladónak?

Haladó-e az önkény, az embertelenség eszköztárát igénybevevő hatalom? Vagy haladónak mondható inkább a szabadsághoz, hazához és hithez ragaszkodó kisebbség, az üldözött és megfélemlített népcsoport?

A szerzőnek nem a „pontos rekonstrukció” a célja, hiszen ez hiteles okiratok, levéltári adatok hiányában ma már – 300 év múltán – lehetetlen. A fennmaradt forrásanyagok alapján mégis arra igyekszik, hogy hűségesen megismertesse a korszak történetét. Kónya Péter munkájának értékét az adja, hogy az 1687-es „Theatrum Eperienze” – ahogy ezt a kortárs Rezik János professzor annakidején nevezte – eseményét beágyazza a magyar történelembé, sőt a magyar reformáció történetébe. A „gyászos évtized” eseményeinek részletes ismertetése közben nem restelli Thököly Imre hibáit, tévedéseit is megemlíteni, amely tönkretette a kurucok jó hírnevét a protestáns országokban.

Külön fejezetet szentel annak a kérdésnek, hogy miért éppen Eperjes lett a szörnyű mészárszék színhelye.

Feltárja, hogy a régi „szemet-szemért” elven bizony, az elkeseredett lutheránusok sem tudtak mindig felülemelkedni. Szerzőnk bemutatja egyenként a törvénytörvényszék tagjait is. Leleplezi a dokumentumok alapján, hogy jutalmul milyen pozíciókat kaptak, sőt az elkobzott birtokokból is részesültek a bírúk. A vértörvényszék vezetője, a magyar történelem leggyűlöltebb alakjai közé tartozó Antonio Caraffa nápolyi gróf jellemzése mellett leírja későbbi életútját, s így tudjuk meg, hogy az öregedő Caraffa élete végén nem tudta elviselni a kudarcot, elmebeteg lett

és halála napján azonnal eltemették minden egyházi szertartás nélkül. Neve a borzalmak és kínok jelképévé vált. A kitűnő ismeretterjesztő könyvet nemcsak a források és irodalom felsorolása, valamint kronológiai áttekintés gazdagítja, hanem egy, az utókor számára emlékező fejezet, amelyben az 1908-ban készült emléktábla ünnepélyes felavatásáról és néhány mártír meglelt földi maradványának 1930-ban történt temetéséről ad hírt. Különösen elgondolkoztató korunkban ez a rész! Hiszen arról tudósít, hogy akkor a felekezetek és népek testvéri megértésének jegyében szlovák, német és magyar nyelven is hangzott el emlékbeszéd Eperjesen.

A munkát német nyelvű összefoglaló teszi alkalmassá arra, hogy mások is megismerkedhessenek a magyar evangélikus egyháztörténet hitvalló alakjaival, nagy vérérdőzetével.

Id. Bencze Imre

S. O. S.

**Törött hajónk nyílt tengeren
hányódik, benne reszketünk.**

A hajósok civakodnak!

Mi lesz így velünk?

**Ha a vészben sincs már béke,
mind, mind,
a mélybe süllyedünk.**

**Könyörülj rajtunk, Istenem,
mentőhajódat küldd nekünk,
jaj, légy velünk!**

Gajárszky Magdolna

Kis János, a költő-püspök

„Bár késő világra nem jutok híremmel
Élég, ha rejtékben használtam éltémmel,
Hadd szórják a szelek szerteszét poromat
Felszedi az, aki kimérte sorsomat.”

Életét, szolgálatát és művét nem lehet egy szóval összefoglalni. Ezt azoknak írom, akik talán a „költő-püspök” összetételnél megakadnak és azzal vitatkoznak. Ha csak azt írom: költő, kevés. De ha csak a püspök szóval jelölöm életét, azzal is csak részgazságot írtam le. Ugyanezt a kettősséget fejezi ki maga is költői hitvallásában, amit idéztem. Benne van a versben Kis János hite is. Porát „felszedi az aki kimérte sorsomat” – írja? Vallja! A racionalistának kikiáltott Kis János szíve meggyőződése, hogy aki kimérte sorsát, lépteit, minden napját, halála után is gondoskodik róla, „felszedi” porát. Mi más ez, mint a feltámadásba vetett hite? Más szóval: a felvilágosodás idején megvallott Krisztus-hite. De ugyanebben a versben ott van élete másik adottsága, talentuma is: „rejtékben használtam éltémemmel.” Nem világhírre tör, hanem használni szeretne „édes hazájának”. Ezért tanul, tanít, olvas és ír, és így lesz íróemberré a szó szoros értelmében. Így kell emlékeznünk Kis Jánosra, az író-püspökre, élete csak így bontakozik ki, és emlékezésünk is csak így teljes halálának (1996-ban) 150 éves évfordulóján.

Soraimmel szeretném a „rejtékből” kicsit kiemelni. Abból a rejtékből, ahol jól érezte magát! Ezzel azt akarom mondani: Kis János, az író és püspök mindvégig szerény ember volt. Amikor maga visszatekint életére, azt Pál szavaival summázza: „nem mintha már elértem volna mindezt, vagy már célnál volnék, de igyekezem, hogy meg is ragadjam, mert engem is megragadott a Krisztus Jézus” (Fil 3,12). A neves püspök Istennek aláztos szolgája volt mindvégig. De a rejték azt is jelenti, hogy mi sem tudunk sokat róla, a mai papi nemzedék, talán a mai írónemzedék, egyáltalán a mai nemzedék sem. Írásom tehát emlékeztetés akar lenni. Ezzel persze rögtön azt is rögzíteni szeretném, hogy nem célom a teljesség, nem az életrajzírás, még az összes adat felsorolása sem. Emlékeztésemmel inkább arra szeretnék kedvet csinálni, hogy vegyük elő saját emlékezését, a róla szóló könyveket, hogy vele magával találkozzunk.

Egész gyermek- és ifjúkorát így foglalnám össze: az érlelődés és gyűjtögetés éve. 1770. szeptember 22-án látta meg a napvilágot Kis Sándor és Pálfi Judit egyszerű szentandrási házában. Itt nőtt, cseperedett, és már ekkor érezhető volt, hogy „eljegyeztetett” a könyvekkel. Alkata, szellemi érdeklődése ebbe az irányba indították és ezt a család is hamar felismerte. Egy életrajzírója Arany Jánostól idézi az ismert sorokat a fantasztikusnak sok olvasással kapcsolatban: „*aki olvas, nem ügyelve másra, e fiúból pap lesz, akárki meglássá.*” Ez a sokat olvasás, gyűjtögetés jellemző rá egész életén keresztül, s tulajdonképpen tanulmányaira is: mindig valamire rávetette magát. Ilyen módon az iskolai tanulás mellett is voltaképpen igaz, hogy autodidakta volt. Más szóval, s kicsit magunkra is utalva írom: úgy lett író, költő és egyházi vezető, hogy olvasó ember volt mindvégig. Mindent elolvasott, ami keze ügyébe került már gyermekkorában is. Ezt tette iskoláiban is, sőt így tanulta meg a nyelveket is.

Adatok helyett, ezzel kapcsolatban csak annyit, hogy ennek a gyűjtögetésnek két nagy körútja is volt. Az egyik itt-hon. Igaz, hogy az országhatárait az „albizálás” is célja volt. Vagyis külföldi útjához gyűjtött albumába aláírásokat és támogatókat. Ez akkor szokás volt. De ezenfelül, már ekkor célul tűzte, hogy meg akarja ismerni hazájának híres embereit, de népét, annak szokásait, és magát a hazát is. Nem tudom, hogy a mostani „külföldi lázban” mennyire gondolnak fiatalok saját hazájuk megismerésére is? És ez igazából

nem megy másként, csak utazással. A másik nagy körút persze külföld volt. Így gyakorolta aztán az olasz, a spanyol, az angol, a német és a francia nyelvet odakint. De így jutott el Göttingenbe és Jénába, ahol pl. Planck, Heyne, Schütz és Schiller előadásait hallgatta.

Eredetileg tanító akart lenni. A győri iskolában tanítóskodott. De a „tanítóskodás” nagyon szegényes kifejezés munkájához. Voltaképpen a „megtöltött tarisznyát”, a két körút és sok olvasás által gyűjtötteteket akarta életén át továbbadni. Érdekes és hasznos tanítói munkájáról írt emlékezéseit olvasni, mennyire szerette a gyermekeket és milyen örömmel és sikerrel nevelgette őket.

Ezután jött a „pályamódosítás”, a prédikátori hivatás. „Nem örömet adtam magam a prédikátori hivatalra” – írja nagyon őszintén. Ehhez hozzá tartozott, hogy a prédikátorság abban a korban nem a magas hivatalokhoz tartozott, egyrészt katolikus oldalról, másrészt a felvilágosodás oldaláról nézve sem. Érdekes olvasmány, ahogyan leírja őszintén, hogy sikerült erőt venni saját kételkedésén is. S most már csak a prédikátori állomásait írom le: Nagybaráti, Kővágóórs, Nemes-Dömölk, Sopron. A neveket csak jelezni szerettem volna: egyre nagyobb és tekintélyesebb gyülekezetek hívják meg. És ebből is kiemelkedik Sopron azzal az érdekességgel, hogy amikor tanulmányai során megérkezett Sopronba, elsírta magát a német nyelv hallatán, most pedig meghívják németül is prédikálni! S közben egyre ismertebb lett az egyházmegyében és kerületében is. Így történt meg, hogy 1812-ben a soproni prédikátort, aki egyházi és irodalmi munkája révén már ismert ember, megválasztják a Dunántúli Egyházkerület püspökéül. Élete tehát ebből a szempontból: 3,5 év tanítóság, 46 év prédikátorság és ebből 34 év püspökség.

Püspöki szolgálata is kiemelkedő a püspökök sorában is. Kis János nem tartozott a „forradalmárok” közé. De sok küzdelme volt és ezeket vállalta is. Harcolt az állammal szemben, amikor az a gyűléseit nem akarta elismerni, amikor a Bibliákat nem akarta beengedni, amikor a tanulókat nem akarta külföldre engedni. Küzdött a maga korának katolikus elnyomása ellen is. Küzdelméhez tartozott a belső harc, akkoriban kerületének autonómiájáért az egyetemes igényekkel szemben.

De küzdelme nemcsak valami és valaki ellen volt, sokkal inkább az egyházáért, népéért. Elsősorban a fiatal és szegénysorsú tanulóifjúságért. Aztán a szegényebb papársaiért, a lelkészképzésért, az egyházi iskolák színvonalának emeléséért. Munkája nyomán született meg a Dunántúli Ev. Egyház Nyugdíj Intézete 1840-ben.

De püspöki szolgálatának voltak irodalmi vetületei is. Ilyenek az énekei, az akkori Agenda és Énekeskönyv megszületése. Rengeteg prédikációja is megjelent különböző alkalmakra. Nekem legszebb mindezek között a Kátéja, amelyben a felvilágosodás mellett ott van a lutheri reformáció becsülése és értékelése is. Világosan érzékelhető nála a hit és gondolkodás és a hit és cselekedetek összefüggése. Ennek egyik korabeli kifejezése és saját hitvallása is: „*rejtékben használtam éltémemmel.*” Ezt akarta másoknak is továbbadni, tanítani. Más szóval Kis Jánost nem lehet egyszerűen a „felvilágosodás” kategóriájába sorolni, hitének, tanításának, püspöki szolgálatának tartalma ennél sokkal több volt a maga korában.

Irodalmi munkájával már gyermek- és ifjúkori olvasmányai is eljegyezték. Fantasztikusan sokat olvasó ember volt és mindenkit a maga nyelvén akart megismerni. Mindennek első látható gyümölcse 1790 március 20-án a *Németh László* barátjával együtt megalakított „Soproni Magyar Társaság” volt. Már ezekben az években megjelennek első versei tanáraihoz, majd amikor Torkos József tudós lelkésztől és tanítól

tótól búcsúzik, írja a „soproni Musák seregének panasza” című versét. Innen egyre többet ír. Megismerkedik és életreszóló barátságot köt Kazinczy Ferencsel, majd Berzsenyi Dániellel, akit voltaképpen ő ismert meg az irodalmi élettel. Egyre több lapban ír cikkeket, emlékezéseket. Az író és prédikátor egyre ismertebb és tiszteltebb lesz. Az út görögös, de egyenes: 1830-ban a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjává lesz, majd 1842-ben tagja lett a Kisfaludy Társaságnak is. S hogyan szeretne használni? Sok írása helyett csak egyre utalok, amelynek címe: „*Hogyan kell a Magyar Olvasó Publikumot nevelni?*” S a válasza: „*egyik leghatalmasabb eszköz a nyelv, azáltal oktathatunk, feddhetünk, tanácsolhatunk gondolatokat... s nyelv által neveltetik a nemzet, azáltal tétetik jó erkölcsüvé... tudósa, híressé és hatalmasá...*” Talán a mai művelődési politikánk is megszívlelhetné a sorokat, s egyáltalán azt a tényt, hogy a „nagyság” útja a műveltség lenne:

„... a böles tudomány
embert nemesítő isteni adomány,
népeket nagyságra nevelő iskola
s hatalmasok kéjét megrántó zabola.”

Az emlékeztetésből legyen elég ennyi kedvesinálónak. De miközben emlékeztem magam is, egyre erősebb lett bennem a kérdés: a prédikátorság és az írás, az ige hirdetése és a tudomány, irodalom művelése két külön dolog? Csakugyan úgy el vannak választva egymástól, mint azt ma gondoljuk? Kis János alakja arra taníthat, hogy a kettőt együtt is lehet művelni. Sőt, kellene is. Vagyis: a mai ige hirdetéshez is hozzátartozna, hozzátartozik a kor áramlatainak ismerete, a tudomány legalább egy ágának valamilyen szintű művelése, az ige hirdetésnek nem színvonalon aluli, hanem lehetőleg azon, vagy affölötti gyakorlása.

Kevcházi László

Pályám emlékezete

– A misszió életem irányítója –

Nálam is, mint úgy hiszem mindenkinél, bőséges emberi gyarlóságaink tudata visszatartó erő egy ilyen cikk megírásában. Talán szabad *Pál és Barnabás* magatartását nekem is elfogadni, akik Jeruzsálembé érkezve „elbeszélték, mi mindent tett velük az Isten.” (ApCsel 15,4). Az alábbiakban én sem merek másra vállalkozni. Életem és szolgálatom sok eseményét kihagyva, az alábbiakról írok néhány sort: a) *Isten hívása*; b) *Isten vezetése és megtartása*.

Isten hívása

Oroszházán, szülővárosomban, *Szenter Ferenc* 1939 őszén egyhetes evangélicizációt tartott. Özvegy édesanyám engem és három testvéremet estéről-estére elvitt az evangélicizációra. A Szentlélek csodát tett életünkben. Naponként éreztük segítő hatalmát. Ettől kezdve örömmel jártunk a vasárnapi istentiszteletekre épp úgy, mint a hétköznapi biblia- és imaórákra. Egyre többet hallottam arról, hogy milyen sok ember él a világon, aki még nem ismeri Krisztust. Isten vágyat ébresztett bennem, hogy én is az evangélium hirdetője legyek. Akkor még polgári iskolába jártam. *Csepregi Béla*, az orosházi népőiskola vezető lelkésze tanácsára különbözeti letétele után az Orosházi Evangélikus Gimnáziumban tanultam tovább.

Evangélicizáció létkörű igen jó gimnázium volt. Tanáraink nem csak az iskolában olvasták előttünk a Bibliát, de családjuknál, házaknál bibliaórákat is vezettek. *Koszorús Oszkár* hitoktató VI. osztálytól az iskolai Luther-kör elnökévé tett. Itt önképzőkör szerűen a diákok előadást tartottak a reformátorok életéről, az imádkozásról, hitről, én

meg több alkalommal a missziói munkáról. Teológiai tanulmányaim 1944 őszén kezdhettem meg Sopronban. Huszonhárman voltunk elsőéves hallgatók, mire vége lett a háborúnak 8-an maradtunk az évfolyamból. Isten professzorainkon keresztül is, tanulmányaink mellett a misszió iránti érdeklődésben erősítettek mindnyájunkat. Pl. élmény volt hallgatni dr. Podmaniczky Pál professzor előadásait az „Úttörő misszionáriusok” életéről. Szívesen olvastuk *Kunos Jenő* Kínában szolgáló misszionáriusunk leveleit, amelyek a *Harangszó*-ban és az *Élő Víz*-ben jelentek meg. Ezek hatására megalakult a *teológusok missziói köre*. A kör tagjai esténként imaközösséggel, szombat és vasárnap dunántúli gyülekezetekben missziói filmek vetítésével szolgáltak.

Isten vezetése és megtartása

1948 augusztusában Fótón külmisziói konferencia volt. Nem sokkal később *Nagytarcsán* megalakult az első Magyar Evangélikus Külmisziói iskola, melynek egyik leányhallgatója – Radnóti Ilona – később feleségem lett. A kibontakozó missziói munkának azonban hamarosan véget vetett az egyházi élettel ellenséges pártállam. A misszió iránt érdeklődő fiatalok közül senki sem mehetett ki külmiszióba. *A missziói iskolát megszüntették*, mint a többi egyházi egyesületet. A belmisziói egyházi szolgálataink is egyre nehezebbé váltak.

Felszentelésem Orosházán volt, ahol egy lelkészkonferencia résztvevői közül 70 lutherkabátba öltözött lelkész áldásában részesülhettem. Orosházán ez volt az első lelkészszentelés! Mint segédlelkész és hitoktató *Budafokon* 10

hónapig szolgálhattam. Ez idő alatt principálisom mellett tarthattam iskolákban rendszeresen hittanórákat, 134 istentiszteletet, 175 bibliaórát s volt 609 családlátogatásom. Ezekon kívül pestkörnyéki gyülekezetekben részt vettem húsz evangélicizációban, Gyenesdiáson tartottam két csendes-hetet. A missziói lelkesedés erőt adott ehhez a lendülethez. Következő szolgálati helyem az *óbudai gyülekezetben* volt. Elődeim, Botta István és Komjáthy Lajos jó munkáját folytatva, egy év múlva már 400 tagú gyermek és ifjúsági csoportunk volt. Munkatársaim, bibliakörvezetők a felnőtt ifjúság közül kerültek ki. A templommal szembeni Goldberger gyári párt-szervezet emiatt feljelentett. *Dezséry püspök személyes közbenjárása tette lehetővé a további, de csendesebb ifjúsági munkát*. Az egyház vezetősége megbízott az egész nagy Budapest gyermekmissziói munkájának irányításával. Munkatársaimmal együtt sok gyülekezetben tartottunk vasárnapi iskolai vezetőknek tanfolyamokat. Ehhez erőt adott az, hogy az egyházi ébredés élharcosai engem is – egyszerű segédlelkész – meghívtak havonként tartott csendesnapjaira, imaközösségükbe. *Az ő imádságaik és bizonyágtételeik Isten védő pajzsaként őriztek életemben és hitemben*. Majd két évi *csepeli* szolgálat után az egyre nehezedő körülmények miatt Isten Dunántúltra vezetett: *Csöglére, Pápara*, 1955-ben pedig igazi hazai missziói területre *Órimagyarósdra*. Itt már hónapok óta nem volt lelkész. Az anyagyülekezethez 24 falu tartozt. Mint sok más vidéki gyülekezetben – akkor – itt sem volt még villany, vezetékes víz. A legközelebbi vasútállomás 7 km-re volt, ahová csak gyalog lehetett

eljutni. Vasárnaponként otthon és a szórványokban 5 istentiszteletet, hétközben 7 faluban hittanórákat tarthattam. Egy évig leginkább gyalog, majd kerékpáron, 3 év múlva magam vásárolta Csepel motorkerékpáron jutottam el a hívekhez, ha nem volt nagy a hó, vagy sár miatt járhatatlan az út. A vidék szinte *el volt zárva határsávi jellege* miatt. Rokonaink csak külön határsávi engedéllyel utazhattak hozzánk. A lelki áldás azonban feleltette a nehézségeket. A szórványokban nem volt templom, istentiszteletekre a gondnok és presbiterok házába jöttek össze a hívek. Sokszor annyian voltunk egy ilyen házban, hogy a petróleumlámpa lángja elaludt volna oxigén hiány miatt, ha közben egy időre ki nem nyitjuk a szoba ajtaját!

Külön öröm volt, hogy téli időben a fiatalabb őrimagyaródsi presbiterok is elkísértek – nem egyszer szánkón – a szomszéd falvakba. A hívek igényelték, hogy bőjtben a szórványokban is legyen hétközben is esti istentisztelet. Minden gyermeket megkereszteltünk, hittanórákról, konfirmációról senki sem maradt el! Feleségem gyermek- és ifjúsági munkát végzett és az énekkart vezette. A gyülekezeti terem kicsi lett. A régi parókia felviesedett, alig volt lakható. Új parókia építésébe kezdtünk. Ennek voltak ellenzői is, mivel az Őrségre is nehéz napok szakadtak. A sovány föld kevés gabonát termelt. Nagy volt a beszolgáltatási kötelezettség. Az erdő fából ugyan – ha kitermelhetik – tudtak volna fizetni, de abban az időben fát alig vághattak ki. *Kuláknak* bélyegzett szorgalmas becsületes magyar családok közül többeket internáltak a Hortobágyra, másokat börtönbe zártak. (Lásd: Moldova Gy.: *Őrség panaszai* c. könyvet.) Az én fizetésem havi 2 mázsa búza, kevés pénz és tűzifa, a kongrua, fél hold kert és gyümölcsös volt. Gazdálkodni kellett nyulakkal, csirkékkel, zöldségtermesztéssel, mert volt idő, amikor hónapokig semmit sem tudott fizetni a gyülekezet. Sajnos, a küzdelmes élet miatt sok fiatal házaspár elvándorolt a gyülekezet területéről. Gyermekünk itt születtek, de mire fiunk 8 éves lett, a valaha népes gyermeklétszám úgy leapadt, hogy a II. osztályban már csak két gyermek: a lelkész és a tanító fia volt az osztály teljes létszáma. *Káldy Zoltán* püspök ekkor ajánlotta fel, hogy folytathatjuk *Csorváson* a szolgáltatást. Így kerültünk 1969-ben Csorvársra, egy újabb, de egészen más missziói területre. Mi még nem tudtuk, hogy Csorvást kinevezték úgynevezett „szoci-

alista” vihaszarki községnek. Elhatározott cél volt, hogy ilyen helyen minden egyházi életet meg kell szüntetni. Nem írom le, milyen eszközöket használtak ehhez pl. az iskolában a gyermekek között, hogyan és mivel félemlítették meg a keresztes, esküvő előtt álló, vagy temetésre készülők családokat. Elérték, hogy az ötezer lelkes római katolikus egyház gyülekezetében 5 első áldozó gyermek mert az oltár elé állni, az 1600 lelkes evangélikus gyülekezetnek pedig mindössze 3 konfirmandusa volt. Ezek ellenére a januári imahétén evangélikus református, római katolikus, görögkeleti román és baptista hívek minden este zsúfolásig megtöltötték az Isten házát! Pedig imahétén minden este más-más felekezet templomában volt az istentisztelet. Vasárnapokon csak kevesen mertek templomba jönni, mert mindenütt megbízottak figyelték és jelentették, kik azok, akik még mernek templomba járni.

Gyermekeink ifjúsági órákra *Békéscsabára* jártak, ahol *Győri János Sámuel* össze tudott gyűjteni egy lelkes ifjúsági csapatot. Áldás volt ez a kör gyermekeink számára. Érettségi után mindketten maguk határozták el, hogy teológiára jelentkeznek.

15 évi Csorvási szolgálat után *Tápiószentmártonba* kerültünk 1984-ben. Itt sok szép alkalmat adott az Isten. Gyermekünk lelkészé szentelése is itt volt. (Ez ünnepen javasolta dr. Hafenschner Károly, hogy a női lelkészek is hordhasanak luther-kabátot, később jó javasla-

tát elfogadta egyházunk.) Gyülekezetünkben és általában Pest megyében *Keveházi László* esperesi szolgálatának eredményeképpen is már nyugodtabb légkörben végezhetjük szolgálatunkat.

Az LVSZ budapesti gyűlése (1984) után szabadabb lett az egyházi szolgálat. Hazai és külföldi igehirdetőket hívhatunk meg. Felkeresett bennünket *Kunos Jenő* és felesége, volt kínai misszionárius házaspár. A rádiómisszió konferencián részt vehettünk. Egy ilyen alkalmon, 1991 szeptemberében Budapest-Kelenföldön megalakíthattuk újra a *Magyar Evangélikus Külmisziói Egyesületet*. Azóta tudunk jó kapcsolatot tartani nagy német, finn és norvég missziói társaságokkal. Isten azt is megadhatja, hogy Kunst Irént és Kunos Jenőt követve, mint dr. Bálint Zoltán és felesége, más fiatalok is elindulhatnak az országhatáron túl is az evangélium hirdetésére.

Vallom, *életem bizonyosság Isten végtelen kegyelméről*. Nem csak elhív, de vezet és meg is tart és ráadásul adja a missziói lelket. Isten külön ajándéka volt, hogy 1992 márciusában ott állhatunk feleségemmel Jeruzsálemben az olajfák hegyén azon a helyen, ahol Jézus szavai így hangzottak tanítványai felé: „Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet... és én veletek vagyok minden nap a világ végezetéig” (Máté 28,19-20).

Írásomat Luther szavaival fejezem be: „*Bizony, ez így igaz.*”

Brebovszky Gyula
nyugdíjas lelkész

Öt perc egyháztörténet?

Az idősebb lelkésznemzedék, az ötvenes évek végétől kezdve szívesen forgatta Heinrich *Giesen* nagyszerű kis áhitatos könyvét: *Sei fünf Minuten still*: (Légy öt percet csöndben!). Az év 366 napjára frappáns meditációs anyagot kaptunk. Hasonló felfogású könyvecskét írt Dietrich *Mendt* 1987-ben *Fünf Minuten Kirchen-Geschichte* címen. Az egykori NDK-ban jelent meg. Azóta is sokan használjuk rendszeresen. Nekünk, akik nem vagyunk egyháztörténészek, de az egyház 2000 éves története érdekelt sokat jelent a 64 rövid fejezet, gyöngyszemek az Egyház történetéből. A sok gyakorlati érzékkel megáldott esperes rájött arra, hogy a gyülekezeti munkában mit jelenthet az *egyház valódi története*. Nemcsak évszámok és nevek, nem is a szentek legendája, hanem hús-vér emberek, akik Isten eszközei lehettek minden gyengességük ellenére

és a mindig bonyolult történelmi háttér, amiben „*mégis*” élt az Isten népe. *Molnár Rudolf* Turkuban (Finnország) élő idős lelkésztestvérünk egyházi arcképcsarnoka jut eszünkbe: *Bizonyosságok fellege* című könyve, amit „szeretett magyar honfitársainak” ajánlott a szerző s benne *finn nézőpontból* jelennek meg az egyháztörténet alakjai (Lauri Pohjämpää a szerző s az eredeti kiadás 1946-ból való). Kár, hogy kevésbé vált ismertté ez a hasznos munka. Hátha naponta az öt perc bibliaolvasási csend mellé lehetne iktatni öt perc egyháztörténetet? Aki Amtskalendert használ, minden napra kap feladatot és egy idő múlva megtapasztalja, hogy nem ő áldozott időt, hanem a múltban élt testvéreink gazdagítanak a jelenben, sőt a jövőre nézve is adnak útmutatást... *Öt perc egyháztörténet? Igen!*

HK.

A teológia szomszédságában

DR. BOLYKI JÁNOS ref. teol. professzor:

A természettudományok keresztyén szemlélete

A kedves Olvasó jóakarátának megnyerése céljából két dolgot óhajtok tisztázni a bevezetés során. A kettő közül az első az, hogy nincs a címben határozott névelő a „keresztyén szemlélet” kifejezés előtt. Tehát nem „a” kizárólagosan érvényes keresztyén szemléletről lesz szó, amely mellett nincs másik, hanem az egyik lehetséges keresztyén szemléletről kívánok szólni. A másik, amit tisztázni kívánok, hogy semmilyen keresztyén szemlélet sem lehet önmagát tárgyától elkülönítő, részvétel nélküli szemlélet, hanem csak magát és tárgyát összekötő, nemcsak leírásra, de értékítéletre is kész szemlélet. Vagyis együtt kell szólnunk a természettudományokról és keresztyén hitünkről.

Nem természetes ez az „és” az előző mondatban. Régebbi évtizedeinkben sokan ehelyett a „vagy” szócskát használták: vagy természettudomány vagy keresztyén hit. Vagy tudós vagy – vagy hívő. A dolog nem az „átkos”-ban kezdődött, hanem valamivel előbb. A középkor hajnalán egyetlen tudomány volt: a keresztyén teológia. Ebből nőtt ki még a középkor csúcsán a filozófia, abból a philosophia naturális, vagyis természetfilozófia (e tudomány sok más elágazása mellett), abból a humán- és a természettudományok, utóbbiból a szaktudományok. Az „átkos” – valóban rossz emlékül – egyparti zsarnokságban az volt a baj, hogy a kisebbség elszánt dühével fordult a privilegizált hatalom az ellen a tudomány ellen, melyből európai talajon minden egyéb tudomány kinőtt, ti. a keresztyén teológia ellen.

Pedig nyugodtan odatehetjük az „és” kötőszót a természettudományok meg a keresztyén hit közé. Korunk nagy ellentmondása miatt találkoznia kell a kettőnek. Ezt a nagy ellentmondást, mely korunk sajátja, a természettudós-keresztyén (lutheránus) hívő C. F. von Weizsäcker így jellemezte: „A 20. sz. végén az ember már minden kitűzött rész-célt meg tud valósítani a tudomány és a technika segítségével, de azt, hogy milyen célokat tűzzön ki maga elé, arra sem a természettudományok, sem a technika nem képesek felelni”.

Mindezek alapján bevezető tételünk: *Csak a természettudományok és a keresztyén hit közeledése segíthet ezredfordulónk emberének.*

Második tételünk kialakítását bizonyos fogalmak tisztázásával kell elvégeznünk. Ehhez Jn 1,41-et hívjuk segítségül, ahol a két tanítvány arról számol be örömmel, hogy „heurékamen” = „megtaláltuk” a Krisztust. Ez hasonlít Archimédés mondásához: „heuréka” = „megtaláltam”. A kettő egyezik a rátalálás örömeiben. De mindjárt megmutatkozik a különbség is. Ugyanis a görög tudós egyedül talált rá arra a törvényszerűsége, hogy a folyadékba merülő test annyit veszít a súlyából, amennyi az általa kiszorított folyadék súlya. A tanítványok viszont együtt, az egyház közösségében jutottak hitre. A másik különbség, hogy Archimédés valamit (egy természeti törvényt) talált, a tanítványok pedig

valakit: az Üdvözítőt. Tessék eldönteni, hogy egy haldoklónak a kettő közül melyik jelenthet vígasztalást!

Mindezek alapján tisztázhatjuk a természettudományok, a világnézet, a világkép és a keresztyén hit fogalmait. A természettudomány az embernek abból a képességéből adódik, hogy a természet jelenségeit megfigyelve (empíria) és azok összefüggéseiben elgondolkodva (ráció) törvényszerűségeket fedez fel. Ilyesmit keresztyének és nem keresztyének egyaránt megtehetnek s meg is tesznek. Ami a világnézetet illeti, az a világra és annak minden lehetséges jelenségére vonatkozó olyan, végsőnek tekintett magyarázat, amely mögött már más, átfogóbb magyarázat nem létezik. Ezért kizárólagos minden világnézet. Ennek következtében a keresztyén hit egy világnézettel sem azonosítható. A világkép viszont a szaktudósok látása a világról egy adott korban. A világkép alkotói tudják, hogy alkotásuk nem végleges, az új eredmények ismeretében majd bővül, vagy változik. Ezért nincs a világképnek igénye arra, hogy abszolútnak tartsák. Tehát a keresztyén hit minden világnézetben kifejezhető s a szellem-történet során kifejezést is nyert mind a ptolomaioszi, mind a kopernikuszi vagy az einsteini világképben. S mi a keresztyén hit? Az előbbiekből következően: találkozás, személyes kapcsolat Jézus Krisztussal. Az előbb idézett *von Weizsäcker* ezt így fejezte ki: „Keresztyén vagyok. Ez azt jelenti: Jézus szava megragadott. Már nem tudok úgy élni, mintha nem találkoztam volna ezzel a szóval és már tudok úgy élni, ahogy nem tudnék, ha Jézus szavával nem találkoztam volna.”

Mindezekből látható, hogy világnézet és keresztyén hit összeegyeztethetetlenek, a világkép a hit szempontjából közböbs, tudomány és hit között pedig nincs ellentét, mert nem ugyanarra irányulnak. Második tételünk: *Tudás és tudatlanság, hit és hitelenség közt van ellentét, nem pedig a tudás és a hit között.*

A természettudományok és a keresztyén hit kapcsolatának történeti áttekintése ezúttal nem lehet kronológikus, csak típusok szerinti. Voltak a kettő egyesítését, szintézisét megeremtő korszakok. Ilyen volt pl. az újplatonizmus, melynek segítségével az egyházatyák a platonai örök ideákat Isten teremtő gondolataival azonosították. Ilyen volt a tomizmus, melyet Aquinói Tamás alkotott az arisztotelészi metafizika és az egyházatyák segítségével. Rendszerében az arisztotelészi metafizika bizonyította Isten létét magából a világban, ezekre épült a keresztyén örökség. A baj csak az volt, hogy miután meghaladottá vált Arisztotelész, összedőlt a rá épített gondolatrendszer is. Ismert a természettudomány és hit kapcsolatában a védekező, visszavonuló magatartás-típus is. Ilyenkor a hit az előrenyomuló tudomány elől mindig valamilyen még ismeretlen területre hátrált. Pl. amikor Newton felfedezte naprendszerünk mozgástörvényeit, akkor a teo-

lógusok azt mondták: nagy tudósunk megmagyarázta, hogyan működik a naprendszer, de azt, hogy miért működik így, azt nem tudta megmagyarázni, erre csak egy magyarázat lehetséges: a teremtés. Azonban 50 év múlva megszületett a Kant-Laplace féle ködelmélet naprendszerünk keletkezéséről, s így a teológiának elveszett egy „hídfőállása”. Éppen ebből látható azonban, hogy nincsen szükség ilyen „hídfőállásokra”, nincs szükség arra, hogy a teológia a tudomány által még fel nem tárt területekre korlátozza tevékenységét. Isten ugyanis – Bonhoeffer szép kifejezésével – „nem hiányos ismereteink hézagöltője.” Őt nemcsak a tudomány által még feltáratlan, de a feltárt területeken is meg lehet találni!

Voltak aztán olyan korok, melyekben vagy a tudomány bénította a hitet, vagy a hit a tudományt. Emögött azonban sohasem a valódi hit vagy a valódi tudomány állt, hanem mindig a hatalmat gyakorló és a tudomány vagy a hit nevében fellépő erőszak. A 17. sz.-ban egy francia nemes, aki kálvinista volt, azért égette meg, mert a preadmitákról (az Ádám előtt létezett emberekről) tanított. Viszont, aki nálunk 1949 után felvételizett az egyetemen és arra a kérdésre, hogy milyen erők mozgatják a történelmet? – azt felelte, hogy „anyag és szellemi erők”, azt nem vették fel, mert az akkori uralkodó ideológia szerint a történelmet csak anyagi erők mozgatják.

Voltak azonban olyan korszakok, amikor a hit és a tudomány egymást segítették. Az Ószövetség egyistenhite következtében pl. megtörtént a világ demontalizálása. A különös természeti jelenségek (vihar, villámcsapás, mennydörgés) mögött már nem egy-egy démon vagy istenség állt, mert ez mind az egyetlen Istentől teremtett világ része, ezért tudományosan is vizsgálható tárgy lett. Az Újszövetség viszont az emberi lélek demontalizálását hozta magával. Így vált lehetővé a szubjektum-objektum kapcsolat az ember és a világ közt, ami minden tudományos megismerés alapja. Az újkorban a reneszánsz és a reformáció a tudomány és a hit tárgyköréi megkülönböztetésével próbált mindkettőnek működési szabadságot biztosítani azzal, hogy hirdették: istenismeretet a Bibliából, természetismeretet a természet vizsgálatából szerezhethünk (pl. G. Galilei: Két könyv). Ennek a szemléletnek érvényrejutásából érthető, hogy a történelmi Magyarországon minden első természettudományi művet protestáns teológusok írtak. Az sem véletlen, hogy kísérleti fizikát szemléltető eszközökkel a világon először Oxfordban tanítottak 1700-ban, de 7 évvel később, Sárospatakon Simándi István professzor már így tanított, megelőzve ezzel az egész kontinenst, Hollandiát is beleértve. Mindezek után már evidens lesz harmadik tételünk:

A természettudományok és a hit kapcsolatában nem a szintézisre törekvés (ennek eredménye sem egzakt tudomány, sem keresztyén teológia, hanem legjobb esetben vallásfilozófia lenne), sem a felesleges védekezés vagy támadás a helyes, hanem az egymást segítő attitűd, mely egyúttal magát a tudni és hinni vágyó embert segíti.

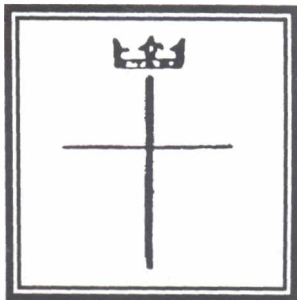
Fontos tudatosítani, hogy természettudományok és keresztyén hit szembenállása nem századunkra, hanem az előző, a 19. sz.-ra volt jellemző. Akkor kibékíthetetlennek látszott az anyag (amit filozófiailag változatlanak maradó szubsztanciának értelmeztek) megmaradásának elve egyfelől, másfelől a teremtés és a világvége gondolata. Nem tudták összeegyeztetni az okság elvét, – amit végtelen, megszakíthatatlan kauzális láncnak képzeltek – a csodákkal vagy a szabad akarattal. Az időt és a teret végtelennek, a mozgás sebességétől vagy az észlelő helyzetétől függetlennek vélték. Az étellel vagy az emberrel foglalkozó tudományok pedig tárgyakat mindig valamilyen, azt megelőző szintre akarták redukálni, így érthető a: „... nem egyéb, mint...” formula gyakori és tudatos használata. „Az élet nem egyéb, mint a bonyolult aminosav molekulák kölesönhatása”, „az ember nem egyéb, mint a kétlábra állt gerinces emlős”, stb. A 20. század felfedezései és a nagy tudományos elméletek megjelenése után ez a szemlélet már a múlté. A mechanikus világképet felváltotta az atom- és az asztrofizika, a génelmélet világképe. Az anyag már korántsem változatlan szubsztancia: kelet-

kezhet és elmúlhat. Az okság elve nem azonos a determinisztikus mechanizmussal. Az atomi vagy az interstelláris jelenségek mögött statisztikus törvényszerűségeket fedeztek fel. Tér és idő végesek. Az élet vagy az ember „több, mint...”, amit a fizika vagy kémia el tud róluk mondani. Negyedik tételünk tehát joggal hangzik így: *Századunk (sőt, évezredünk) végén azért könnyebb a természettudományok és a teológia párbeszéde, mert mára mindketten alázatosabbakká lettek és legjobb képviselőik tisztában vannak közös felelősségükkel.*

A 20. sz. végének égető kérdései (fogyó anyagi és energiaforrások, népességrobbanás, a termelt javak egyenlőtlen elosztása Észak és Dél között, környezetrombolás, biológiai manipuláció lehetősége, információs manipuláció, háborús veszélyek, stb.) egyaránt provokálják (szószertint: előhívják, kihívják) a természettudományok és a keresztyén hit válaszadását. A kibernetikai törvények egyike ugyanis úgy szól, hogy egy rendszert kontrollálni csak egy azon kívül eső pozícióból lehet. Ezért a technika-uralta világ kérdéseit csak egy azon kívüli álláspontból lehet megválaszolni. Mivel a technika világában az emberi magatartás lehetőségei megváltoztak, ezért a magatartási szabályoknak is változniuk kell. Etikai normákat, értékeket és erőt kell találni a tudomány és a technika által meghatározott életű emberi magatartásra. Fontos, hogy a mennyiségi gondolkodás (az értékes, ami nagyobb, több, gyorsabb) helyet adjon a minőséginek: a maradandó, az életet segítő az értékesebb. Itt már Jézus gondolatánál tartunk: „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall?” és: „Több az élet, mint az eledel és a test, mint az öltözet.” Vagy: „sok verebecskénél drágábbak vagytok” (Mt 16,26, 6,25-26). Sőt, Jézus nemcsak normákat és értékeket ad, de – az optimista-racionalista moralistáktól eltérően – erőt is ad az általa ajánlt életformához, mert ismeri a bűn, de a kegyelem és megváltás erejét is. Ötödik tételünk tehát: *A 20. sz. vége nagy kérdéseit csak a keresztyén normák, értékek és transzcendens erők által lehet megoldani. A keresztyén hit feladata ezek felmutatása, bemutatása és ezek hozzáférhetővé tétele.*

Annnyit beszélünk már keresztyénségről, hogy végül tisztáznunk kell, hogy mindez elválaszthatatlan Jézus Krisztus személyétől. Amikor feltette a kérdést, hogy „Kinek mondotok engem?” (Mt 16,16), Péter így válaszolt: „Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia”. Ezt a feleletet Jézus elfogadta és így értékelte „... ezt nem test és vér jelentette ki neked, hanem az én mennyei Atyám”. Szerintünk itt van tudomány és hit kapcsolatának egyedül helyes modelje: amit „test és vér” – esetünkben empiria és ráció vagyis az emberi tudomány felfedezhet, az csak annyi, hogy a Názáreti Jézus egy ember – igaz, nem akármilyen! – a sok közül. Ami több ennél, vagyis az, hogy ő az Isten Fia, ezt már csak a mennyei Atya kijelentéséből tudjuk. Ez nem a tudomány, hanem a hit területe. Igen, de Jézusban „elegyítetlenül és elválaszthatatlanul” (kalcedoni hitvallás) együtt van az emberi és az isteni! Éppen ezért Ő az egyedül lehetséges modelje a kettő, vagyis a tudomány és kijelentés kapcsolatának. Nem véletlen, hogy a lutheránus keresztyén Niels Bohr, az atommodell megalkotója, az atom elemi részeinek ellentmondását (korpuszkuláris, illetve hullámteremtés) ősi keresztyén formulákkal világította meg. Ma már világszerte ismert a komplementaritás fogalma. Ez azt jelenti – a teológiában és a természettudományban egyaránt –, hogy két fogalom, mely a valóság egy bizonyos síkján kibékíthetetlen ellentétnek tűnik, egy magasabb szinten egymást kiegészítik. Ilyen Krisztus kettős természete a kalcedoni dogmában és az atom elemi részének kettős természete az atomfizika komplementáris szemléletében. A hit még csendesen ennyit jegyez meg: ez érthető, hiszen Krisztusban együtt van jelen Isten és ember, azaz Teremtő és teremtés, vagyis természet.

A jó teológia adorációval fejeződik be. Idézzük – a lutheránus hitéért sokat szenvedett, ökumenikus gondolkodású – nagy tudós, Kepler János imáját: „Ó, Te, aki a természet fénye által megnöveled bennünk a vágyat kegelmed fénye iránt azért, hogy ezáltal dicsőséged fényéig vezess el, hálát mondok néked Teremtő Isten” (Harmonices mundi, 1619).

FÓRUM

Mégegyszer: a Szent és a szentek

Szerkesztő Úr!

Kedves Károlyom!

A „Lelkipásztor” 1995/10. számában cikket közöltél „A Szent és a szentek” címmel. Elsőnek hadd idézzem ide a következő mondatot: *„Tisztelem mások felfogását, nem szeretnék senkit sem megbántani...”* E szavakat garanciának érzem arra nézve, hogy soron következő gondolataimat nem fogod „megbántottságom”-ból eredeztetni, hanem el fogod nekem hinni, hogy belőlem ez alkalommal is a Téged sokra bicsuló és Neked nagyon hálás jóbarát beszél.

A szentek ama tisztelete, mely manapság is erősen jellemzi a katolikus gyakorlatot, számomra is „elkeserítő”. Főleg, ha arra gondolok, hogy ez a gyakorlat mennyire nem veszi figyelembe a II. Vatikánum intését és az Ökumené szempontjait.

Biztos vagyok abban, hogy Te is erre vagy allergiás, s ebből fakadnak fel ama kifogásaid, melyek megfogalmazásakor nagyon a „reformáció szíve közepén” érzed Magad.

Hát én a katolikus egyház huszadik századának reformációját veszem nagyon komolyan akkor, amikor érzelmileg nagyon tudok Veled azonosulni.

Van azonban írásodban egy mondat, melyre jelen soraimmal reflektálnom kell. E mondat így hangzik: *„Ma újra folyik a »szentek« iránti igény, s ezzel az egyetlen Szent elismerésének elhomályosítása, és bármilyen fájdalmas ezt megállapítani: minden felekezetben.”*

Igazad van: igény van szentekre. Én magam is igénylem őket és hirdetem is, hogy a szentek hiánya nagy baj.

Még gondolni sem szeretek arra, hogy miféle gertóban vergődne ezredvégi római egyházam, ha nem került volna Péter katedrájára egy szent, XXIII. János pápa személyében. Én János pápát úgy tekintem, mint a triumfalista és magabiztos, gőgös katolicizmus Mózesét, akinek vénségére volt annyi bátorsága, hogy megpróbálja visszavezényeltetni népét az első keresztény gyülekezetek hitének forrásvidékére, melynek hiteles dokumentációját a Biblia jelenti, és melyet nevezhetünk mai Igéret Földjének.

Megengedem, hogy léteznek oly keresztények, akik az egészséges istentisztelet kontójára bókolják körül a szenteket, én azonban ezt kisebb veszélynek tartom, mint azt, hogy hiányoznak Isten szentjei, s akiket mégis itt-ott divatszzerűen tisztelnek, azok nem a mi korunk szentjei, így tiszteletük nem hordoz igazi üzenetet a mai hívő számára.

Baj tehát, ha kimondottan avagy ki nem mondottan szentekre van igény? Hitem szerint Jézus Urunknak is az a parancsa, hogy legyenek szentek. Nem sorolom fel az Írásból erre a jézusi akaratra vonatkozó utalásokat, mert hiszen azokat Te is úgy ismered, vagy még jobban, mint én.

Megvallom, én nem attól félttem a Szent Isten dicsőségét, hogy a szentek elhomályosítják, hanem attól, hogy nincsenek szentek, akik korunk embere előtt úgy mutatnák fel életük „jó tetteit”, hogy azok miatt kénytelen lenne világunk „Istent dicsőíteni.” Ha éri gyalázat Isten Szentségét, akkor az a modern kereszténység bűne és szégyene, mely még ma is tud nagy elméleti vi-

tákat levezetni, még ma is féltékenyen tud vigyázni felekezeti identitásaira, de életével és tetteivel nem tudja megjeleníteni Krisztus Lelkét.

Arra a Lélekre gondolok, aki képes a keresztények tömegéből előszólitani azokat a nagy formátumú embereket, akik azért szentek, mert a maguk életében megkockáztatták érvényre juttatni az elvet: „Hadd legyen Isten Isten!”

Biztos vagyok benne, hogy Isten nem attól Isten, hogy különféle kultuszokkal ismerjük Őt el Istennek, hanem attól, hogy vannak hívő keresztények, akik – sokak szemelátára – úgy élnek, hogy nem lehet őket csak Istennel megmagyarázni.

A teológiai gondolkodás hajlik arra, hogy árkot ásson Isten szentsége és a szentek szentsége közé. Ám én ezt a gondolkodást az emberi értelem kicsinyes szőrszálhasogatásának érzem, mely nem veszi komolyan Jézus ígérését: *„Aki szeret engem, megtartja tanításomat. Atyám is szeretni fogja, hozzá megyünk és benne fogunk lakni...”* (Jn. 14,24)

A legfelületesebben gondolkodó keresztény is a szenteket azért tiszteli – esetleg túlságosan is –, mert bennük Isten jelenlétét sejti. S nem ok nélkül, mert az igazi szentekben Isten tényleg Isten, vagy ahogy Pál vallja: *„Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él énbennem...”* (Gal 2,20)

Jól mondod: *„Fogyóban a Szent jelenlétének komolyan vétele korunkban.”* Ám a nagybetűs Szent jelenlétének komolyan vétele azért fogy el az emberekből, mert alig van életményük olyan emberekről, akikből valósággal kisugárzik a Szent Isten jelenléte. Így aztán nincs mit komo-

lyan venniök! Lám, XXIII. János pápát mily széles körben vették komolyan! És ezt teszik Albert Schweitzerrel és Kalkuttai Terézszel is. Dehát több kellene belőlük!

Hát ennyit akartam erről írni. Ám most, hogy újra elolvasom cikket, látom, hogy Te is ugyanígy gondolkodol. Mégis úgy érzem,

hogy nem hiába vettem papírra gondolataimat, mert így rögzítve látom, hogy a szentek tiszteletének dolgában *nem Véled van vitám, hanem azzal a rosszul beidegződött „cultus sanctorum”-mal, mely még manapság is inkább kompromittálja, mint öregbíti azok tiszteletét, akik azért szentek, mert életükben Isten az*

Isten. Az pedig még csak súlyosbítja a bajt, hogy a nem egészséges „cultus sanctorum” egyben nagyon érzékeny. Könnyen sértődik!

Végül köszönöm cikket, mely arról is árulkodik, hogy mitől félted jogosan az Ökumenét.

V. L. apátplébános

THIERING ETELKA:

Miért hagyják el a pályát a tanárok?

Miért mennek el a pályáról a pedagógusok? Egyedi esetekben mindig van konkrét válasz. Az ember érzi, tudja, mit miért csinál, miért vállal, vagy nem vállal valamit. Ha megkíséreltem az általánosítást, sokkal nehezebb válaszolni. Nem vagyok szociológus, én azt tudom megfogalmazni, amit saját magam tapasztalok, látok-hallok magam körül. (Állami gimnáziumban tanítok, az állami közoktatást ismerem. A magániskolákat, az alapítványi iskolákat és az egyházi fenntartású iskolákat csak távolról ismerem.)

Hosszú ideje vagyok a pályán, pedig egyetemista koromban el sem tudtak képzelni, hogy tanítsak. Az érettségi után megszerzett szakmunkás képesítem alapján hosszú időre el tudtam volna helyezkedni. Az a fajta munkakör nem elégitett ki. Bizonyára nem véletlenül mégis pedagógus lettem. Régóta úgy érzem, hogy nem fogom otthagyni a gyerekeket, az iskolát. Életkorom miatt nem is kapkodnának értem másol. Sokkal korábban lehetett volna, kellett volna váltani. Nagyon hosszú ideig nem kedvelt nyelvet tanítottam nagy óraszámokban, másik szakomat csak néhány órában. Most csak másik szakomat tanítom, napjainkban divatos nyelvet. Nincsen elegendő tanár a pályán, aki ezt a nyelvet tanítja. Így hosszabb időre biztosítottak érzem a helyemet iskolámban. De napjainkban nagyon sok pedagógus nem érezheti magát biztonságban.

Cikkírásra készülve, számos – idősebb és fiatal – kollégát kérdeztem meg. Spontán válaszukat beépítettem ezen írásba. Lényeges dolgokban nagyon hasonlóan gondolkodnak, részletkérdésekben sok különböző érvet említettek.

A pedagógus munkája *nagyon felelősségteljes, elsősorban szellemi munka*. Azonnal visszaüt, ha hibázik az ember. A jó munka gyümölcse nem látványos. Nem feltétlenül kötődik egyetlen személyhez, sokkal inkább „csapatmunka”. Az egyes ember (a tanító, a tanár, a „köztanár”) általában a háttérben marad. Ritka az igazán nagy tanáregyenység.

Kevés kezdő tanár tudja, hogy valójában milyen sokrétű munka és milyen nagy felelősség várja a tanári pályán. Ez csak menetközben derül ki. Nem mindenki akar, vagy képes megfelelni a követelményeknek.

A pályaelhagyás okait meglátásom szerint így lehet összefoglalni:

1. Az anyagiak. (Az elvégzett munkához képest nagyon kevés a fizetés.)
2. Az alig meglevő és egyre csökkenő erkölcsi elismerés.
3. A nagyon nagy felelősség, az egyre fokozódó (elsősorban) szellemi-idegi-pszichikai megterhelés.
4. Mind nehezebb szót érteni a gyerekekkel, a diákokkal. Részletezze az előbbieket:

1. Az anyagiak

– Nagyon kevés a fizetés. (Az oktatásban dolgozók fizetése az egyik legalacsonyabb a társadalmon belül. Csak pedagógus fizetésből gyakorlatilag lehetetlen gyerekeket nevelni és értelmiségi életmódot folytatni.) Számos más munkahelyen aránytalanul többet fizetnek, diplomára nincsen szükség, és emellett sokkal kisebb és egészen más jellegű a felelősség.

– A tanárképzés pedagógiai, módszertani, pszichológiai stb. szempontból nem elég specifikus. Nem válik szét markánsan a tanári és nem tanári, ill. a tudományos vagy gyakorlati képzés, főleg az egyetemen. A tanári képesítéssel sok más, lényegesen jobban fizetett munkakör is betölthető. Ez napjainkban különösen a keresett, divatos élő nyelvet tanítókra vonatkozik.

– Az élő nyelvet tanító kollégák már hosszú évekkel ezelőtt kezdtek kiáramlani az iskolákból, hiszen számos más munkakörben sokkal több fizetést kaptak. A főiskolákon és egyetemen nyelvszakot végeztek közül ma is csak kevesen kezdenek el tanítani, vagy nagyon rövid idő után elmennek más pályára. Viszont az oroszról más nyelvre átképzett tanárok gyakorlatilag mind megmaradnak a pályán.

2. Csökkenő társadalmi elismerés

– Egyre csökken az érzékelhető társadalmi, erkölcsi megbecsülés.

– Az állami szektorban mind kevesebbet ér az egyre jobban piacositott egészségügy, az iskola, a kultúra. (Pedig a társadalom jövője hosszú távon itt dől el.) Elsősorban kemény gazdasági érvek döntenek, sokkal kevésbé döntő tényező a jobb oktatási-nevelési feltételek megteremtése, az értékek mentése, a nemzeti hagyományok ápolása, a személyes tanár-diák viszony kialakítása.

– Becsületesen és tisztességesen végzett tanári munka mellett nem lehet rendszeresen „mellékes” pénzt keresni. Nincs erő és energia, anyagi fedezet igazi kultúrált értelmiségi életet élni. Elhetetlenek vagyunk? A társadalom nagy hányada szerint igen. Szerintük nem is érdemlünk mást... A tanárok fizetése fehéren-feketén rajta van a papíron. A bérből és fizetésből élőknek mindig mindent levonnak. Fejet hajtunk? Mindig és mindenkit kiszolgálunk? De hiszen a pedagógusokat nagyon könnyen lehet ellenőrizni és irányítani. Ennek számtalan konkrét és kevésbé érzékelhető módja van. Vagy megállottak vagyunk? Kevés elismerés mellett is hivatástudatból, meggyőződésből dolgozunk, szinte mindent elviselünk, mert szeretjük és értelmesnek tartjuk a munkánkat?

A társadalom nagy része nem érti, nem érzi, hogy valóban a jövőt építi a pedagógus. Csak kevesen értik meg, hogy mennyire nehéz és felelősségteljes a tanári munka, ha azt valóban becsületesen végzik. Sokkal inkább azt érzékeli a társadalom, hogy „Sok az 1-1 napos tanítási szünet.”, „A tanár csak napi néhány órát dolgozik.”, „Igazán nem sok az a napi 3-4 tanítási óra.”, „Mindig ugyanazt tanítja, minek akkor annyit készülni?”, „Ott van a hosszú nyári szünet, az mindent megér.” stb. Sok nagyobbacska gyerek és diák (és szüleik) meg szinte egyenesen lenézik a tanárt, aki annyira kevés pénzért hajlandó dolgozni olyan sokat. A diák számtalanszor nyilvánítja abbéli meggyőződését, hogy (felnötként) bele sem kezdene bármilyen munkába, amiért annyira kevés pénzt kapna, mint a tanára. Szinte csak a tanár jövedelmének többszörösében tud gondolkodni.

– Melyik az a pálya, amelyet ennyire lehet ellenőrizni,

ennyire megkötött és mindig kifejezetten függ az adott társadalmi berendezkedéstől, az uralkodó eszmeáramlatoktól?

3. Terhelés

– Állandó és igen nagymértékű a szellemi (és fizikai) megterhelés. A tanórákon nem lehet kikapcsolni. Minden órát csak teljes erőbedobással, maximális figyelemmel, diákjaink egyéniségét és képességeit állandóan szem előtt tartva érdekes és szabad megtartani. Nem lehet félvállról venni az órára való készülést. Bármilyen kikapcsolás azonnal megbosszolja magát. A diákok nagyon érzékenyek. Mindjárt megérzik, ha a tanár készületlen, ha fáradt, ha nem következetes, ha bármilyen okból nem tudja kézben tartani az órát, ha diktatórikus módszerekkel dolgozik.

– Vége-hossza nincsen a munkának. Ritkán lehet szellemileg és fizikailag igazán kikapcsolódni, valóban újult erővel, frissen (tovább) dolgozni. A pedagógus „hazaviszi” az intézmény és a gyerekek problémáit. A füzeteket és a dolgozatokat otthon javítja. Otthon készül fel az órára. Szinte mindig úgy érzi, hogy még többet kellett volna tennie a tanórán és a tanórán kívül.

– Egyre többet vár az iskolától a szülő, a család, a társadalom. Az iskola tanítson, neveljen, adjon biztos tudást, készítsen fel az életre, a továbbtanulásra és a munkábaállásra is. Eközben pedig egyre romlanak a tárgyi és a személyi feltételek.

– Egyre több a megoldhatatlan(nak tűnő) probléma – és még nem látszik az alagút vége. Még sokáig nem fog látszani...

– A pedagógusok döntő többsége nő. Őket különösen megviseli, hogy becsületesen végzett iskolai munka mellett nagyon kevés az idő a saját családra, a saját gyerekekre.

4. Mind nehezebb a gyerekekkel szót érteni. (E területen a gimnáziumban a legjobb a helyzet.)

– A diákok sokkal hamarabb önállóbbak, mint régen. Ennyiben könnyebb a tanár munkája. De sajnos, ennek megvannak az árnyoldalai is. Általában túlteng a tanulói jogok hangoztatása. A kötelesség teljesítése, a rendszeres tanulás, a helyes viselkedés nem olyan fontos. Egyre gyakoribb a fegyelmezetlenség, a helytelen magatartás. A számos negatív értéket elfogadó, ideges és zaklatott, egyre durruló gyerekek mind nehezebben fogadják be az ismereteket, egyre kevésbé fogadják el a jó példát. Ez sokszor csaknem szélmalomharccá degradálja munkánkat.

– A problémák mind fiatalabb korban jelentkeznek a gyerekeknél. Egyre több az anyagilag, erkölcsileg veszélyeztetett, ingerszegény környezetben, csonka családban felnövekvő, TV-n és videón, képregényeken „kultúrálódó” nyugtalan és ideges gyerek. Maga a tanár is egyre fáradtabb, idegesebb. Neki is egyre kevesebb a türelme. Ez a két tendencia sajnos egymást erősíti.

Ezzel kapcsolatban egy személyes emlékem. Kb. 20 évvel ezelőtt egy nevelési értekezleten a kerületi nevelési tanácsadó meghívott előadója – hivatását komolyan vevő kolléga – „megnyugtatót” bennünket, gimnáziumi tanárokat, hogy az általunk akkor súlyosnak ítélt nevelési helyzet belátható időn belül sokkal súlyosabb lesz. Sajnos, teljes mértékben igaza volt. Sokkal több a nehezen nevelhető, problémás, valamilyen szempontból veszélyeztetett tanuló. Egyre nehezebb megoldani a nevelési helyzeteket. Sokkal de sokkal több időt igényel(ne) a nevelés.

Nagyon jól tudom, hogy szinte minden embernek megvan a saját gondja-baja. Igen sok más foglalkozású embernek is van súlyos megélhetési problémája. Mindenki megérdemli a törődést. Hús-vér emberek élnek és dolgoznak mindenütt. Minden foglalkozásnak és minden egyéneknek meg kell hogy legyen a maga helye a társadalmi munkamegosztásban és a viselt felelősségben. Aki többre képes, annak többet is kell tennie. Mindenkinek az elvégzett hasznos munkával arányosan kellene részesednie az anyagiakban.

Mindenki számára világosnak és a lehetőséghez képest igazságosnak kell(ene) lennie az értékrendnek. Ma pedig a társadalomban nincs igazán világos és elfogadott értékrend.

Azt sem szabad elfelednünk, hogy minden kornak megvannak a maga jellemzői. Mindig vannak pedagógiailag nehezen megoldható problémák. Ez az olyan átmeneti kornak, mint amelyben most élünk, különösen szembetűnő és annak sajátos természetes velejárója.

A pedagógia, a tananyag és a módszerek, a követelményrendszer még a legnyugodtabb korban is állandóan változnak. Hát még az olyan forrongó, bizonytalan és kereső időszakban, mint a jelenlegi!

A megváltozott és egyre változó, technizálódó, mind anyagiasabbá és embertelenebbé váló korban, a szüntelenül változó környezetben a gyerekek és szüleik, környezetük, az egész társadalom változik. Mindenki többé-kevésbé hasonul a környezethez, mindenkori életteréhez. Változnak a tanárok is. De egyre nehezebb a feladatuk, ha a klasszikus értékeket igyekeznek képviselni. Széllal szemben nagyon nehéz dolgozni.

Nálunk és – azt hiszem, nem tévedek túlságosan – szerte az egész világon az egyre negatívabbá váló értékrend következtében sokszor csak az ezeket a negatív értékeket többé-kevésbé elfogadó tanártól fogadnak el irányítást a gyerekek/diákok.

Aki néhány évig marad, azt már „megfertőzte” a tanári munka, „elcsábította” a pálya szépsége. Nagyon valószínű, hogy már nem hagyja ott az iskolát.” Ezt mondták nekem idősebb és tapasztalt kollégák kezdő tanár koromban, csaknem 30 éve. Nagyon sok igazság van ebben.

Az idősebb kollégák, akiknek várhatóan már nincsen sok hátra a nyugdíjba menésig, nehezebben mennek el dolgozni máshova. Vagy éppen őket küldik el most hamarabb nyugdíjba? (De vajon meddig kell dolgozni? Mi lesz a nyugdíjkorhatár?) Meddig fogjuk bírni napról-napra azt a nagyon nagy szellemi megterhelést és komoly idegfeszítő összpontosítást követelő felelősségteljes „aprómunkát” úgy, hogy a gyerekekkel mindig türelmesek legyünk, és ne érződjék rajtunk a fáradtság? (En magam nagyon nehezen tudom elképzelni, hogy még kb. 10 évig ilyen intenzitással végezzek ennyire sokrétű munkát iskolán belül és iskolán kívül.) Csak addig szabad a katedrán állni, amíg úgy érezzük, hogy képességünk szerint jól végezzük munkánkat. Ha szellemileg vagy fizikailag már nem vagyunk erre alkalmasak, nem szabad a katedrán tanítani-nevelni, mert többet ártunk, mint használunk. Bizonyos életkor után kellene valamilyen lehetőség arra, hogy kevésbé feszített tempóban dolgozhasson a tanár (és tisztességesen meg is éljen). Most éppen ennek az ellenkezője veszélyezteti a pályán levő pedagógusokat. Nagyon bizonytalanok tűnik a közoktatás jövője a diákok és tanárok szempontjából egyaránt.

A sok nehézség ellenére mégis jönnek lelkes fiatalok is tanítani! És milyen sok idősebb és fiatal(abb) kolléga marad meg mégis a pályán! A sok nehézség kihívást is jelent: „Meg tudom oldani. Van értelme, ha nem is látom még a megnyugtató eredményt. Fontos, amit csinállok. Maradok.”

A diákok „menetközben” sok jót és rosszat jeleznek vissza. Sokan később is visszajárnak volt tanáraikhoz. Kaptak valamit. Talán nagyon sokat, amit csak később, az iskolából kikerülve tudnak értékelni. Ez az utólagos pozitív elismerés mérhetetlen új erőt ad a tanárnak.

Ha az ember belegondol a dolgok mélyébe, szinte csak pesszimistává válhat. És mégis van tovább! Hitünk szerint az Uristen segítségével mindig van folytatás, új erő. Eredményt is remélhetünk.

Ha van a tanárnak saját értékrendszere, célja az életben, akkor akar és képes hosszútávú célokért dolgozni, áldozni. Munkáját hivatásnak tudja. Jó, ha valaki pályája elejétől így érzi, és bár idővel fizikailag elfárad, nem fárad bele, nem fásul el. Tudja, hogy nem dolgozik hiába. Átadott magasszintű tudás, saját példájával hitelesített örök erkölcsi értékek tanuskodnak munkájáról. Ezek tudatában könnyebb megmaradni a pályán.

Hatalom...

I. Mit jelent a „hatalom” szó?

A hatalom erő, amely által egy akarattal rendelkező lény egy másik lény cselekvését, akaratát, gondolkodását uralja. A másik oldalról: a hatalom erő, amely által valaki elszenvedti szabad cselekvésének, akarata érvényesítésének, gondolkodása szabad szárnyalásának korlátozását.

A lény nemcsak ember lehet. Az állatvilágban is látjuk, hogy állatok vagy csordák védik területüket, az erősebb elveszi a gyengébb táplálékát, az erősebb bika elűzi a satnyábat. *A hatalom fogalma tehát megelőzi a jó és gonosz fogalmát, mintegy része a teremtett világ rendjének, legalábbis a magasabbrendű lények világában.* A ószövetségi kijelentésben Isten maga adja az egész teremtett világot minden lényével együtt az ember uralmába.

A Biblia tanítása szerint a bűneset egy hatalomratörő, a Teremtő Úr ellen lázadó gonosz lény színre lépését, és hatalmának az ember részéről elfogadását jelenti. Ettől kezdve beszélhetünk a céltudatosan vagy az értelmetlenül gonosz hatalomról, és a hatalom *démoni* megszállottjairól.

Számunkra Isten kijelentése világbíró hatalmáról, és pedig jóindulatú hatalmáról, valamint arról, hogy mi a rendje az Ő hatalmának, amit törvényében ki is jelentett, továbbá arról, hogy mi a szándéka velünk, amit a Krisztusban jelentett ki: öröm, boldogság és megnyugvás forrása. A hatalom természeti rendje és az uralkodás feladata azonban továbbra is *érvényes hivatás* az ember számára. Ma erről akarok beszélni.

A kérdés fontosságát aláhúzza, hogy az ember életében uralkodó szerepe van a *hatalomra-vágyásnak*, a hatalmasok életében pedig szüntelenül működik a hatalom elvesztésétől való félelem. Másfelől: valahányszor átéli kiszolgáltatottságát az ember, újra és újra megpróbál lázadni a hatalom ellen.

Előadásomat különösképpen exponálja az a közös élményünk, hogy megszabadulván a zsarnokságtól, amelyben a társadalom többsége: sok tisztességes magyar ember, s köztük keresztény értelmiségiek is szenvedtek az elnyomástól, *nem szabadnak, hanem kiszolgáltatottnak érezzük magunkat*; és nem egészen értjük azt a hatalmi szöveget, amelynek ki vagyunk szolgáltatva, még kevésbé látjuk a cselekvés útját, amely a vágyott társadalmi szabadság felé vihet.

Erre a történelmi aktualitásra szeretnék koncentrálni, de ezt úgy akarom megtenni, hogy mindvégig a hatalomról való gondolkodás általános igazságaira támaszkodom, ezen belül figyelek a Szentírás tanítására is.

II. Hatalom a kis emberi közösségekben és a nagy társadalmi szerveződésekben. (Európai történelmi példák.)

Nem kell sokat ecsetelni a *családban* működő hatalmi struktúrákat, azt pl. ki viseli a kalapot, és azt, hogy „a kis ügyekben az asszony dönt, a fontosakban az ember, de csak kis ügyek fordulnak elő”. Nemesek a szülő uralkodik a gyereken, hanem fordítva is előfordul; a még beszélni sem tudó kisded is egészen raffinált módszereket képes kigondolni és alkalmazni akarata érvényesítésére. Egészen hasonló a helyzet a már cselekvésképtelen öregekkel is. Mindez azt igazolja, hogy a hatalom gyakorlása és elfogadása mélyen gyökeres az emberben, minden emberi viszonyban fontos szerepe van. Ezért természetes viszonyként kell kezelnünk, és nem a hatalommal való élelét kell beteges jelenségnek tekintenünk, hanem – számos esetben – a hatalommal élelétől való visszahúzódat, a hatalom felelősségének nem vállalását.

Eltekintek attól, hogy felsoroljam a *társadalom kis közösségeiben* a hatalom szerepét. Kettőt azonban hadd említsek: teljesen általános elfogadott minden társadalomban, hogy a termelő, harcoló, tanuló, feladatot végző közösségekben az anarchia elfogadhatatlan, és a közösség eredményessége a vezetőtől – azaz a vezető személyétől és annak elfogadásától függ. *A normálisan gyakorolt hatalom nem vitatott, hanem kívánatos.*

A másik is fontos, ti., hogy a *kisközösségekben kialakuló hatalmi viszonyok jellemzik az egyes társadalmakat*, jellemzik az emberek közéleti felelősségét és a hatalomhoz való viszonyát nagyobb közösségi szinteken is, nem beszélve arról, hogy a hatalom rendezettségére a kisközösségekben meghatározza a társadalom teherbírását és teljesítőképeségét is.

Ami a *társadalmi-állami szint hatalmi viszonyait* illeti: nem lehet szó most arról, hogy a különböző korokban és régiókban kialakult államok hatalmi struktúráit rendszeres vizsgálat alá vessük. *Célunk* csupán annyi, hogy a *legutolsó néhány év jelenében élő magyar társadalom hatalmi viszonyait, adottságait és lehetőségeit érteni tanuljunk*, és pedig a történelmi fejlődés útjának és példáinak fényében.

A *középkori* nyugat-európai államot a következő hatalmi struktúrával jellemezhetjük: a társadalmi értelemben szentnek (karizmatikusnak) tartott uralkodó-család hatalma a kiváltságos rendek hűséges szolgálatára épül, lényeges tényező az egyház is, amelynek lelki tekintélyen alapuló hatalma a politika síkján is valóságos, és pedig részben a feudális rendben az uralkodó alá betagoló, részben az uralkodóval egy szinten álló, azt „felügyelő” és támogató hatalmként.

Kelet- és Délkelet-Európában az egyháznak nagy a lelki hatalma, de nem részese a feudális rendnek és nincs felügyelő-korlátozó szerepe, hiszen az egyház feje is a császár. E rendben a nép a központi hatalommal – Bizánc, Isztambul, Moszkva – szemben vagy szolgalelkűen aláztos, vagy destruktívan felforgató: a konstruktív együttműködés e térségben fehér holló. Az államhatalomhoz fűződő kelet-európai viszony máig uralkodó a velünk szomszédos térségben, sőt, szellemisége hat és terjed Közép-Európában is. Az európai *újkor* a világi uralkodók abszolutisztikus hatalmának kiépítését hozza el. A hatalom a gazdagság lehetőségeit megszorozza pénz jelentőségének növekedésével racionalizálódik. Hódításra serkent a tekintély növelésének ambíciója mellett a nagy kincsek megszerzésének vágya, gondoljunk csak a gyarmatosításra. A hatalom tankönyvét írja meg *Niccolò Machiavelli* 1513-ban „A fejedelem” címmel. Jellegzetes fejezetcímek: *Kegyetlenség és szelidség: mi jobb, ha szeretnek, vagy ha félnek tőled? – Hogy kerülheti el a fejedelem a megvetést és a gyűlöletet* – stb. Jellemző pl. ez a tanácsa is: „*A bitörő, amikor megszerezte a hatalmat, alaposan gondolja meg, mire fel kegyetlenkedéseket kell végrehajtania saját érdekében, és mindig egycsapásra intézzen el, nehogy kegyetlen legyen azokat nap-nap után ismétetni. Így nem zaklatja a végletekig alattvalóit; idővel megnyugtathatja, sőt, kegyeivel magához édesgetheti őket.*”

220 évvel később *Nagy Frigyes*, magát felvilágosodott monarchának vallva, hódító ambícióval, racionális-abszolutizmussal uralkodott, és akire jellemző az ágyúira öntött „ultima ratio regis” = „a király végső érve” felírás, fiatal porosz királyfiként Machiavelli könyvét az uralkodásban minden szép és jó eszmét elvető cinikus műnek minősíti. Egyben-másban mégis egyező elveket vallanak, pl. abban, hogy az állam a legfőbb jó a nép számára, és ez az elv a hatalom alapvető indoka.

Az abszolutisztikus monarchiában a kormányzó hatalom teljesen a király kezében van, politikai hatalma a kiváltságos rendekkel érdekszövetségen alapul. Az abszolút monarchiák már a katolikus országokban sem tűrik el Róma beleszólását hatalmuk gyakorlásába, VIII. Henrik pedig maga lesz az angliai egyház feje. A *lutheránus* országokban a fejedelem felügyelői hatalmat gyakorol az egyházban (lényegében a működés feltételeit biztosítja), de nincs (legitim) befolyása a teológiára és az egyház szolgálatára. A *kálvinizmus* klasszikus hatalmi modellje a feudális elemektől mentes városállam, ahol a polgárok választott testülete kormányoz, és a gyülekezetben is jelentős hatalma van a presbitériumnak, sőt, ez gyakran befolyásolja a városi hatalmat is. A magyar református egyházra és államra (Erdély) ez sose volt jellemző: mindig hierarchikusabb volt nyugati testvéreinel; gyülekezeti szín-

ten a civis, kerületi szinten a nemesember vett részt az egyház „világi” igazgatásában.

A mi viszonyaink közvetlen előzménye 1789. és a polgári forradalom győzelme nyomán fokozatosan kialakuló új nyugat-európai állam. Ennek alapelemei a polgári szabadság és a jog előtti egyenlőség, vagyis az, amit *liberalizmusnak* nevezünk; valamint a nemzeti szabadság és a nemzetállammá való szerveződés, amit *nacionalizmusnak* nevezünk. Magyarországon ez a liberális állam biztosította a különböző vallásfelekezetek egyházainak teljes egyenlőségét az állami rendben, éppen 50 éve.

A feudális struktúrából a liberális-kapitalista struktúrába átvonó állam- és jogrendben nem következett be az emberek széles tömegeinek gazdasági felemelkedése és szociális helyzetének javulása. A nép fiai a választójoggal nem nyertek valószínű politikai hatalmat. A sorkatonaság intézménye az európai államok teljes lakossága, de elsősorban szegényebb tömegei számára a nemzeti jelszavakkal dekorált vágóhidat jelentette.

Az első világháború a vesztesek térségében, Közép-európában romba dönti a polgári társadalom racionális fejlődésébe vetett naív optimista hitet. Ha a népvándorlást a barbárok horizontális honfoglalásának nevezhetjük, úgy a háború utáni összeomlásban bekövetkezik a barbárok vertikális országfoglalása. A hatalom volt birtokosai, a társadalom gazdái és felelős elemei értetlenül állnak a jelenség szemben, teljesen függetlenül attól, hogy sikerült-e megbírkózniuk vele, avagy elbuktak.

A jelenséget *José Ortega y Gasset*, a madridi egyetem metafizika professzora 1929-ben „A tömegek lázadása” c. könyvében bámulatos intuícióval írja le. Az ő felismerését követően, a harmincas években kiteljesedik a primitívség diktatúrája, majd az ötvenes évektől megkezdődik ezen államhatalmak hanyatlása.

Ortega azonban nem a politikai viszonyok megváltozásáról szól, hanem a jelenség társadalmi gyökeréről: „Korunknak az a jellemzője, hogy a közönséges (átlagos) lélek nemcsak tudatában van közönségségének, hanem van mersze, hogy jogot követeljen a közönségségnél (általánosságnál) és azt mindenütt érvényesíti. Ahogy Észak-Amerikában mondják: nem illik különbözni. A tömeg eltipor mindent, ami különböző, kiemelkedő, egyedi, minőségi és kiválasztott.”

Kikre gondol?: „Nem kétséges, hogy az emberiséget a következőképpen lehet legradikálisabban két részre osztani: az egyik csoportba azok az emberek tartoznak, akik sokat követelnek maguktól, és szüntelenül nehéz feladatokat, komoly kötelességeket vállaltak; a másikba pedig azok, akik semmilyen különleges követelményt nem támasztanak magukkal szemben; úgy élnek, hogy folytonosan azok akarnak maradni, akik; nem igyekeznek tökéletesíteni önmagukat; ide-oda sodródnak, akár a bóják.”

Ortega tehát tömegembernek nemcsak és nem okvetlenül a nép egyszerű gyermekét tekinti. „A tömegben nem kimondottan munkást kell értenünk, a szó itt nem társadalmi osztályt jelöl. Mindenki maga meggyőződhet róla, hogy a tudós emberek – s nyomukban persze a sok orvos, mérnök, bankár, tanár és így tovább – mily ostobán gondolkodnak, ítélnék és cselekednek ma a politika, a művészet és a vallás terén, nemkülönben az élet és a világ dolgaiban. Pontosan ezeknél a kvalifikált embereknel szökök a legmagasabb fokra az, amit a tömegember jellegzetességként bemutattam, tehát hogy nem hallgatnak másra, nem vetik alá magukat magasabb követelményeknek. Nagyrészt ők képviselik és jelképezik ma a tömeguralmat, barbárságuk pedig az európai erkölcsi hanyatlás legközvetlenebb oka.”

Ortega a jelenség főokát abban látja, hogy a korábban lassan gyarapodó európai népesség 1800-tól 1914-ig 180 millióról felszökök 460 millióra, és abban, hogy e tömeg szellemisége nem fejlődött ilyen rohamosan. „Az átlagember lelke ma jóval egészségesebb és erősebb, mint amilyen a múlt században volt, ugyanakkor sokkal egyszerűbb is. Ezért kelti azt a benyomást, hogy egy régi civilizáció mélyéről váratlanul felbukkant az ősember. Mi mást tehettek az iskolák – pedig a múlt század mennyire büszke volt rájuk – mint hogy megtanította a tömegnek a modern technika eljárásait, nevelni azonban már nem tudta őket. Eszközt adtak a kezükbe, hogy eredményesen tudja-

nak élni, de a történelmi feladatokhoz szükséges fogékonyságra már nem futotta; sebtében beléjük töltötték a modern eszközök gőgjét és hatalmát, de azt a szellemet, amely ezeket az eszközöket képes volt megalkotni, már nem. Ezért aztán hallani sem akartak a szellemről, s az új nemzedékek úgy készültek birtokba venni a világot, mintha a világ előzmények nélküli, régi gondokbajok nélküli földi paradicsom volna. – Tehát a múlt századé a dicsőség és a felelősség is, hogy a történelem színpadára szabaddította a nagy embertömegeket.”

„Ezzel el is jutottunk a mai tömegember pszichológiai képletének két vonásához. Az egyik: vitális vágyainak, tehát személyiségének korlátlan kiterjesztése, a másik: teljes halatlanság minden iránt, ami megeremtettené számára a gondatlan létet. Mindkét vonás megtalálható az elkényeztetett gyerek pszichológiájában. Más korokban az átlagember megtapasztalta saját korlátait, mert abban a kezdetlegesen szervezett világban semmi sem volt biztos, bőséges és tartós. Az új tömeg ezzel szemben olyan világba került, amely tele van lehetőséggel, és még biztonságos is, és teljességgel az ő rendelkezésére áll, és semmilyen erőfeszítésébe nem került. Mint-hogy nem látja a civilizáció vívmányaiban lévő sok csodálatos leleményt és alkotómunkát, és azt, hogy ezt a civilizációt csupán nagy erőfeszítéssel és óvatossággal lehetett létrehozni, abban a hitben él, hogy neki csak az a szerepe, hogy mindent azonnal kiköveteljen magának, mintha csak születési előjogokról lenne szó.”

Mit mond Ortega arról, hogy hogyan működik a tömegember kormányzása: „Ahol a tömeg uralkodik, minden lehetséges ellenzékét megsemmisít. A közhatalom, a kormány a jelennek él, életprogram és terv nélkül. Nem tudja, merre halad, mert tulajdonképpen nem is halad, nincs is meghatározott iránya, sem várható útvonala. Bezárkózik a jelenbe, és teljesen őszintén kijelenti: a kényszerítő körülmények miatt rendkívüli kormányzási forma vagyok. Tehát a sürgető jellel és nem a megtervezendő jövővel érvel. Ezért aztán minden lehetséges tevékenysége arra szorítkozik, hogy óráról-órára elkerülje a konfliktusokat; nem oldja meg, csak elodázza őket, amíg minden lehetséges eszközt felhasznál, még azon az áron is, hogy azzal még több és nagyobb összetűzésnek néz hamarosan elébe. Mindig is ilyen volt az a közhatalom, amit közvetlenül a tömegek gyakoroltak: mindenható és múlandó. A tömegemberre az jellemző, hogy céltalanul és ide-oda sodródik. Ezért nem épít semmit, jóllehet lehetőségei hatalmasak, akárcsak az ereje.”

Ime nemcsak a holnapot, a mi tegnapiunkat látta előre, hanem a szélsőséges pártidiktatúrák bukása utáni időkre, a mi jelenünkre is érvényesek meglátásai. Mert bizony, a diktatúra elmúlt, a tömegember uralma pedig maradt. Mert azok mi magunk vagyunk, az egész felszabadult társadalom, szőröstül-bőröstül. Bizony, mi vagyunk ezek a máról-holnapra élő igénytelen értelmiségiek. Hogy mások is azok, az most ne legyen téma. Tulajdonképpen nem is ez a bajunk, hogy a közhatalmi struktúránk nem eléggé demokratikus, hanem az, hogy valójában miféle középszerű figurák azok, akik el mernek indulni a közhatalom gyakorlásáért egy választáson, és akikre mi szavazatunkat adjuk; olyan, akik nem hogy társadalmi jövőt tervezni nem tudnak, de egyikük-másikuk még megszólalni sem. Nem ez az igazi kérdés. Az igazi kérdés a mi felelősségünk a közhatalmat gyakorló ember minőségének folyamatos hanyatlásában.

III. A hatalom elfogadásának motívumai, a hatalom gyakorlásának eszközei

Mindenki tudja, hogy a hatalomnak tekintélyre van szüksége. Tekintélyt szerezhet magának a vezető fellépésével, eljárásával, jellemével, személyes kiváló adottságaival. Ez kívánatos is. Tekintélyt adhat a jogrendben megállapított közhatalmi jogosítvány, ami személytelen. Jó, ha van ilyen, és jó, ha egy társadalom elfogadja saját jogrendjét.

Végül meg lehet szerezni a hatalom gyakorlásához szükséges tekintélyt nyers erőszak alkalmazásával, tehát a félelem felkeltése és ébrentartása által. Erre utalt Machiavelli is. Ezt a fajta uralmat öntudatos, egészséges jellemű közösségi ember nem tudja elfogadni. Ezért az önkényuralom mindig „utazik” az öntudatos, vezetni képes emberekre, és még ak-

kor is likvidálja őket, ha nem tesznek semmit a hatalom önkényének korlátozására vagy a diktátor megbuktatására. Jó példa erre az *aradi 13 kivégzése*, akik nem voltak politikai vezetők, de a hadsereg elite voltak. Más példa Dietrich Bonhoeffer kivégzése 1945. április 9-én. Akkor végezték ki, amikor a hatalom bukása csak napok kérdése volt, és már úgy látszott, hogy az életben maradt politikai foglyok megússzák; de a nemzeti szocialista párt- és a birodalomvezetés azt mégis nagyon fontosnak tartotta, hogy a vezetőképes német értelmiségi elitet kiemelje a politikaiak közül és utolsó erejével eltegye őket láb alól. (Lásd az irodalomban.) Mert az önkényuralomnak, a tömegember uralmának előfeltétele a gyáva, kényelmes és buta alattvaló. Bonhoeffer írja 1943-ban: „A butaság lényegileg nem intellektuális, hanem emberi defektus. Ha alaposabban megfigyeljük, kiderül, hogy minden politikai vagy vallási hatalomgyakorlás az emberek nagy részét butasággal sújtja. Az egyik hatalmának szüksége van a másik ostobaságára. A folyamat emellett nem az, hogy az ember intellektuális adottságai egyszerre csak elkorcsosodnak, hanem az, hogy a hatalomgyakorlás elsőprő ereje alatt az ember elveszti belső önállóságát. S ekkor öntudatlanul lemond arról, hogy az adódó élethelyzetekhez az önálló viszonyulást megtalálja. A buta macacssága nem tevésthet meg bennünket affelől, hogy nem önálló. A vele való beszélgetésben érezzük, hogy nem is személyesen vele, hanem a rajta elhatalmasodott szólamokkal, jelszavakkal van dolgunk. Igézet alatt van, megvakított, lényegében megerősakolt, meggyőtt. Így akarát nélküli eszközzé válva a buta képes lesz minden gonoszra, s egyidejűleg képtelen lesz azt gonoszságként felismerni. Itt van a hatalom őrdögi visszaélésének veszélye. Így tesznek embereket örökre tönkre.” Közhely, hogy az állam erőszak-szervezet, és a hatalomhoz erőszakot kell alkalmazni. Már beszéltünk a tekintély más forrásairól és láttuk, hogy ez nem egészen van így. Ortega idézi Talleyrandot, aki ezt mondta Napoleonnak: „A szuronyokkal, Uram, mindent meg lehet tenni, de rájuk ülni nem lehet.” – Az uralkodáshoz nem ököl, hanem fenék kell – folytatja Ortega. – Az állam végeredményben a közvélemény állapotától függ, egyfajta nyugalmi, egyensúlyi helyzetet testesít meg. Ez pedig elvezet ahhoz a felismeréshez, hogy az uralom valójában egy vélemény túlsúlya, vagyis egy lelkiület túlsúlya; tehát az uralom végeredményben szellemi hatalom. Minden primitív uralom szentséges jellegű. Az első európai köz hatalom az egyház. Következésképpen ha azt mondjuk, hogy egy adott korban ez az ember, nép, vagy népek összetartozó csoportja uralkodik, ez pontosan egyenértékű azzal, mintha azt mondjuk, hogy egy adott korban a véleményeknek – eszméknek, törekvéseknek, hajlamoknak, céloknak – ez és ez a rendszere van túlsúlyban a világban. És hogy hatalma legyen a szellemek és hogy érvényesítés is azt, az fontos, mert így érhető el, hogy a véleményalkotásra képtelen embereknek legyen véleménye. Vélemények híján az emberi életnek nem volna szerkezete, szervezete. Ezért, ha nincs szellemi hatalom, elhatalmasodik a kdosz az emberiségén.”

IV. Felelősségünk

Megismerve a modern polgári állam tekintélyi viszonyait, hatalmi lehetőségeit, az önkényuralom potenciális támaszait, megkérdéshetjük, mit tegyünk mi a gyávaság, a kényelmesség, a butaság ellen. Igen jónak tartom Bibó István 1939 körül összefoglalt politikai útparancsolatát. Megfogalmazza az öntudatos közösségi ember, vagy ahogyan ő mondja, a szabadságszerető ember magatartásának kritériumait. Szól a tiszteletéről és a meg nem alázkodásról; a munka szabadságáról; az egzisztencia jogvédelméről; arról, hogy nem szabad túrni a kizsákmányolást, bárkinek az emberi diszkriminációját, a magánérdeknek érvényesítését a közéletben, és a megvesztegetést; végül a közügyekben való bátor és kezdeményező fellépést, valamint a közbizalom erősítését nevezi meg.

Ortega egy társadalom lemenő ágában – ahogy ő mondja: egy elaljasodó Spanyolországban – ad helyzetelemzést, szembe fordulva a közvéleménnyel. Ezt teszi Bonhoeffer is, és őrá a bátor és közösségért áldozatos cselekvés legalább annyira jellemző, mint a szellemi bátorság. Bibó szellemi ellenállásra szólít, ezen dolgozik ő maga is, és nem késik a tettel sem a

maga idején. Bonhoeffer és Bibó: két szellemi ember, két bátor cselekvő. Megfeleltek a maguk felismert felelősségének. *A mi helyzetünk más, ezért felelősségünk is más hangsúlyokat kap.* Mi a polgári hatalmi rend lehetőségének megnyílásával kaptuk meg Istentől aktuális közéleti feladatainkat. A polgári demokrácia a jó uralom két alapelemének egyensúlyán nyugszik: *a vezető elkötelezett felelősségén és a hatalom társadalmi felügyeletén.* Úgy gondolom, Istentől kapott felelősségünk mindkettőre vonatkozik: *a hatalom aktív gyakorlására és a hatalom bátor felügyeletére.* Hogy mikor, mit, hol, hogyan: ez hozzátartozik keresztény küzdelmünk keskeny útjához.

Látásom szerint az evangélikus magyar értelmiségre sokkal nagyobb szerep vár a magyar közéletben, mint amit – tisztelet a kivételnek – vállal. A köz hatalom gyakorlása nem bűn. Az Isten kétféle világkormányzásáról szóló lutheri tanítás nem köz hatalmi passzivitást hirdet. Ki ma a felelős gazdája a magyar társadalomnak? Nincsenek fejedelmek. A társadalomért viselt felelősség átszállt az értelmiségre. Ez a megörökölt felelősség minden elkötelezett keresztényt megszólít. Ha pedig így van, nem mindegy, hogyan viseljük. Fel kell rá készülni. A társadalom stratégiai kérdéseit együtt kell kidolgozni. Dolgoznunk kell azért is, hogy pártjaink szólam-pártokból valódi pártokká váljanak, amelyek társadalmi szintű érdekek és célok mentén szerveződnek, de felelősséget viselnek az egész társadalomért is; rendelkeznek megalapozott stratégiákkal, reális és megvalósítani akart programokkal, és kiküszöbölve a hatalom-szerelmek klikk-szövetségeit, tisztességes emberek politikai szövetségévé válnak. Ez nem megy magától, ezért küzdeni kell.

A hatalom egyedül Istené, de ő ránk is ruházta azt. Gondoljunk erre és fogjunk neki.

Előadás 1995. nov. 22-én Budapest, Deák-téren, Ev. Értelmiségi Műhely összejövetelén

Utószó

Felvetődhet a kérdés a jó-keresztény evangélikusokban: miért tartottam előadást a Deák-téri értelmiségi körben a hatalomról, éspedig politikológiai-szociológiai tartalommal, és talán méginkább, hogy miért hozza ezt a Lelkipásztor?

Az autentikus válasza a szervező, illetve a felelős szerkesztő illetékes, de azt szeretném elmondani, miért volt fontos nekem ez a tartalom, noha eleve gyaníhattam, hogy ezzel kissé „ki fogok lögni a sorból”.

A hatalomról az erőszak, az erőszakról pedig vagy az engedelmesség, vagy az ellenállás jut az eszünkbe; és az, hogy az evangéliumi üzenet: a „Krisztusi szeretet”, a szelídség. Ez tökéletesen igaz, amikor az egyház küldetéséről, vagyis Istennek az evangélium által végzett embert mentő világkormányzásáról, a megváltásról van szó. Igaz, hogy ez: az Isten szeretetének hirdetése és valóstítása az evangélium központi üzenete, az egyház egyetlen küldetése.

Isten azonban nem vette ki övét a világból. Az is az Ő akarata, hogy a világban rend valósuljon, éspedig az Ő törvényében kijelentett jörend, az emberi élet védelmére az is, hogy a világ rendjének fenntartását, a világ kormányzását az emberre bízta, és ebből a hivatásból nem vette ki övét sem.

Lehet az előadásban sok hiány, tévedés, célzatosság, ami vitatható. Előadásomnak ezt a magját tartom fontosnak.

A tételhez aktualizálás is tartozik. „Vedd ki részedet a hatalomból, jól, aktívan. Végy részt a hatalom felügyeletében. Gondold meg, hogy a mai közéleti lehetőségek és feladatok közt mit vár tőled megváltó urad” Nem a személyes vagy hivatásbeli kis-környezetben ránk váró szolgálát rovására, de nem is szent kényelemmel” másokra hagyva a politika sáros porondját. Ezén – a cikk „prédikációs” funkciójának hangsúlyozásáért – tartottam meg az eredeti, közvetlenebb előadási stílust, és ezért köszönöm meg a szerkesztőnek, hogy megjelenteti.

Irodalom

Mózes első könyve, 1-3 rész. In: Biblia
Niccolo Machiavelli: „Il principe” (a fejedelem) – 1513. Firenze
Martin Luther: Von weltlicher Oberkeit, wie weit man ihr Gehorsam schuldig sei (A világi felsőbbiségről, meddig tartozunk engedelmes-séggel neki) – 1523, Wittenberg
Friedrich (Nagy Frigyes): „Antimachiavell” – 1739, Rheinsberg
José Ortega y Gasset: „La rebelión de las masas” (A tömegek lázadása) – 1929. Madrid (1995. Budapest)
Dietrich Bonhoeffer: „Nach 10 Jahren” – Von der Dummheit. (10 év múltán – a butaságról) 1943. – In: Widerstand und Ergebung. (Poszthumusz)

„A nők változást hoznak az egyházba”

„November 5-én, a reformáció ünnepehez közel, a bajor tartományi egyház lelkeszőn emlékeztet az évfordulót ünnepelnek. 20 évvel ezelőtt harcolták ki az egyház hozzájárulását a teológusnők ordinációjához... Ez egyben minden nő számára bátorítást jelent arra, hogy az egyházat formálják, megváltoztassák... Úgy gondoljuk, hogy ezzel a bajor egyházban új fejezet kezdődött... Szeretnénk kifejezni vágyunkat egy Lélekkel teli egyház és életre érdemes jövő iránt és ebben engedjük magunkat Joel 3. által inspirálni.”

Ez állt abban a meghívóban, amely a müncheni Matthäus-templomban megrendezésre kerülő ünnepségre hívtott vendégeket a partneregyházakból, az egész tartományból, a helybeli gyülekezetből, amelynek jelmondata Joel könyve alapján: „Kiöntöm Lelkemet...” volt. A partneregyházak képviselői El Salvadorból, Hondurából, Brazíliából, Tanzániából, Skóciából (skót misszió) és Magyarországról érkeztek.

A zsúfolásig megtelt templom installációját – a Lélek kiadásának művészi megjelenítését neves művész készítette. Az oltár háttérében hatalmas gyertyasor világított, a templomhajóban felfüggesztett korpuszos keresztet áttetsző, leomló szőttes takarta el, amelyen piros lángnyelv volt látható, a Szentlelket szimbolizálva.

A liturgiát külön erre az alkalomra komponálták gazdag ének-, ima- és meditációs elemekkel. A Lélek gazdagságát a liturgikus öltözékek sokszínűsége is kifejezte. Több rövid igehirdetés is elhangzott.

„Isten az Ó Lelkét akarta a népére kiárasztani, Isten új népet akart magának teremteni, amely képes Őt megismerni, róla beszélni, álmokat, víziókat látni... – Mégis hol maradtak a nők, az asszonyok, a szolgálók? Nem kapták-e ők is az ígéret Lelkét?... Sok elhallgatás, elfeledés ellenére mégis mindig voltak egyesek... Assisi Klárák, Avilai Terézek... hívogatók, tanácsadók, látók, gyülekezeti vezetőik, nők, akik a háború után a Lélektől megérintve, teológiát tanultak és az egyházban adekvát hivaltal kértek maguknak.” (Idézet az egyik igehirdetésből.)

Az istentisztelet keretén belül, amelynek főliturgusa (egyben az egész ünnepségsorozat főszerzője, a kelet-európai egyházak női munkájának felelőse, LVSZ női albizottságának vezetője) dr. Brigitte Probst egyháztanácsos volt, úrvacsoráztatásra is sor került. Az úrvacsora gyónó ima, bűnvallás nélkül, consecratioval inkább a megélt közösség örvendező ünneplése volt. Az istentiszteleten Loewenich püspök is szolgált. A színes, gazdag liturgia mindenkire nagy hatást gyakorolt.

Magam, aki Magyarországról, sajátos közép-európai problémáink köréből érkeztem és soha nem voltam élharcosa az egyházi női egyenjogúságnak (a mi szituációnk más volt, a történelmi és az egyházban jelentkező szükséghelyzet alakította ki és igazolta ennek a szolgálatnak a fontosságát) többször tekintettem a fátyol mögött függő, szenvedő Krisztusra és magamban azt kérdeztem, vajon ez korunk legnagyobb ínsége, amit meg kell oldani?

Az elkövetkezendő napok élményei formálták látásomat.

A fejlődő országokból érkezett képviselők elmondásából nyilvánvalóvá vált, hogy az ottani erőszak áldozatait, szenvedői elsősorban a gyermekek és nők. Münchenben három napon át olyan helyekre vittek el bennünket, ahol kitűnt, hogy a jóléti társadalomban, ahol kemény harc folyik a profitért, a harcra áldozatai vannak és a veszteséket itt is elsősorban a gyermekek és nők.

Kb. 10-15 évvel ezelőtt az evangélium szellemétől megérintett nők, főleg képzett világiak, az evangélikus egyház támogatásával a város különböző pontjain, a különféle veszélyeztetett élethelyzetekbe került nők számára „menedékhelyeket” állítottak fel. 40-45 m² területen meleg helyiséget, tisztálkodási lehetőséget biztosítanak az oda betérők számára, ahol kávéval, teával, süteménnyel kínálják őket jelképes összeg

ellenében. Mindenki megtarthatja anonimitását, senki nem erőszakolja rájuk hitét, meggyőződését. Azt az érzést akarják nyújtani csupán, hogy ide mindenkit várnak, itt mindenki, aki betér, fontos, itt mindenki megpihenhet néhány órára. Vannak „menedékhelyek” prostituáltak, gyermekeiket egyedül nevelők, erőszak áldozataivá váltak, vagy fenyegetettek, utcán lakók, bevándoroltak részére. Az evangélium hirdetésének különös, de az évezred vége felé talán leghitelesebb módja ez.

Az egyik emigránsok által sűrűn látogatott negyedben meglátogattunk egy ilyen „menedékhelyet”, anyavédő, segítő központot. A környéken törökök, görögök, kurdokok, szerbek, boszniaiak laknak 35%-ban. Amikor meggyeztem, hogy ezekkel az idegenekkel bizonyára sok baj lehet, visszautasító módon válaszolt a fiatal német pedagógusnő: „a külföldiek nem veszélyeztetik, sőt erősítik az országot.” – A gyermekeket igyekeznek összegyűjteni az anyákkal együtt, identitásukat erősíteni, kultúrájukat ápolni. Ünnepeiket közösen tartják, ezekre az alkalmakra a német családokat is meghívják, hogy a szeretet légkörében enyhüljön a feszültség. Énekelnek, beszélgetnek, imádkoznak, a gyerekek táncolnak. Talán a liturgiában sokat hangoztatott spiritualizmus, a Lélek kiadásának egyfajta formáját élük át?

Kinczler Irén

BONNYAI SÁNDOR ny. lelkész:

„Nem tettek különbséget...”

Isten szomorú panasza: „... Nem tettek különbséget a szent és a közönséges között, nem tanítottak a tisztátalan és tiszta megkülönböztetésére... és gyalázatot hoztak rám” (Ez 22,26). Ez az Ige szólalt meg bennem, amikor 1995. nov. 1-jén a budapesti TV I-en, 17.45-kor: „Halál és feltámadás a keresztyén hitben” című beszélgetést hallgathattam és láthattam illusztris egyházi személyiségek szájából. Református, katolikus és evangélikus felekezetek képviselői között püspök, teológiai dékán, teológiai professzor, nyug. lelkész szólalt meg a három nagy történelmi egyház neves képviselői.

Nem vagyok méltó, hogy sarujuk szíjait megoldjam, mégis szóvá kell tennem, hogy – tisztelet a kivételnek – nem a Szentírás üzenetét tolmácsolták a megadott témáról, hanem valami egészen mást.

A Bibliát naponta olvasó ember előtt érthetetlen volt a sok mellébeszélés, a lényeges különbség elmosása a biológiai halál és a szellemi halál között. Ha már a „halál” a téma, akkor elszomorító volt annak a lényeges keresztyén tanításnak az elhallgatása, hogy az elhunyt után kétféle létállapotba kerülhet az ember, ahogy azt a gazdag és Lázár példázatában tanítja az Úr.

Hát ide jutottunk? Nem merjük, vagy nem akarjuk tanítani, hogy van *második halál* is (Jel 20,14), ami a kárhozat. Temetési beszédeinkben – tisztelet a kivételeknek – általában mindenkit betuszkolunk a mennyországba, még akkor is, ha nyilvánvaló bűnökben érezte jól magát. Volt ilyen állapot már kicsiny egyházunk történetében, amikor egyik kerület püspöke, a lelkészek által hívtott evangélizátort azzal tiltotta

ki a kerületéből, hogy „nem kell azt a jó békés falusi népet a büntudattal és a megtéréssel zavarni”.

Bűneset és halál összetartoznak. Itt is nagy keverés történt. Az ördög és az ő szolgálói ügyesen becsempészték a köztudatba, hogy a tudás fája volt a tiltott fa és az arról való szakítás volt a bűneset. Ezzel szemben az Ige világosan kijelenti, hogy a „jó és gonosz” tudásának fája volt a tiltott fa, hogy én is, te is, ő is evett, és bekosztoltunk erről a fáról, azt igazolja az a letagadhatatlan tény, hogy én is, te is, ő is meg tudjuk tenni a jót és meg tudjuk tenni a „gonosz”-t is. Tudunk szeretni, de tudunk gyűlölködni is, tudunk igazat mondani, de tudunk szemrebbenés nélkül hazudni is. Megszűnt az éles megkülönböztetés a „jó” és a „gonosz” között. – Az nem veszélyes, ha egy üvegre rá van írva, hogy mérge, de az tragédiát okozhat, ha a tortába teszünk egy kis arzént. Mi keverünk és abból akarunk megélni, hogy van bennem jó is és van egy kis bűn is.

A „jó és gonosz” összekeverése a teremtés csodálatos rendjének a felrúgása. Isten azzal kezdi, hogy elválasztja a világosságot a sötétségtől, aztán megy az éles széjjelválasztás a „vizek” és a „vizek” között. Aztán megy az elválasztás a fajták szerint. Ami ma is működő törvény és a fajták keverése után előállott hibridben nincs már folytatás, nincs élet, nincs benne a mag.

Az Isten szótárában nem az elhunyt, a koporsó a halál, hanem az Isten hasonlatosságára és képviseletére, jónak, isteni természettel megajándékozott embernek az Istennel való szembehelyezkedésének, az Isten székébe ülni akarásnak az állapota a *halál*. Az az állapotváltozás a halál, hogy Isten helyett az ördögöt választottam atyámnak (Jn 8,42-44). Ebben a halálos állapotban van minden ember a bűneset óta. Ezért nem véletlen az, hogy az Ágostai Hitvallás első tétele „Az Istenről” szól, de a második tétel a bűn halálos állapotáról tanít. Magyar szövegünk a ma már értelmetlen „erendendő bűnről” beszél, de félünk az érthető eredeti bűn kifejezést használni, pedig arról van szó és nem az öröklött bűnről.

Idézem: „...a származás természetes rendje szerint minden ember bűnnel születik, vagyis Isten féltelme és Isten iránti bizalom nélkül, de bűnös kívánsággal – továbbá, hogy ez az eredeti betegség vagy bűn valóságos bűn, amely elkárkoztatja és örök halálra juttatja most is azokat, akik a keresztség által és a Szentlélek által újjá nem születnek.” – Tehát ha a bio-

lógiai lét idején nem történik meg a változás, akkor a földre került ember a halálban marad és Isten haragja marad rajta (Jn 3,36).

A kijelentés szerint az igazi, a valóságos halál tehát az Istentől való elszakadt állapot. Ezt nem lehet az elhunytásra, a koporsóra leszűkíteni. „Titeket is életre keltett, akik halottak voltatok vétkeitek és bűneitek miatt” és erről tanuskodik az egész Szentírás (Ef 2,1).

A koporsó, az elhunyt, a biológiai halál, az Ige szerint csak az *árnyéka a valóságos halálnak*. És ezt nem szabad összemenni, összekeverni. Figyeljünk az Újszövetség elejére, Mt 4,16: „... akik a halál földjén, vagyis a halál árnyékában laknak” De ezt olvashatjuk Luk 1,79-ben is, továbbá Kol 2,17; Zsid 8,5; 10,1; Zsolt 23,4., stb.

Sajnos, mi, akik benne vagyunk a halál állapotában, azt észre sem vesszük, de az árnyékától félünk. Pedig az igazi, valóságos halálnak következménye van: a kárhozat, ami a *második halál* (Jel 2,11; 20,6; 14,14; 21,8). Az evangélium, az örömhír az, hogy lehet szabadulni ebből a halálos állaptoból, itt az anyagi világban át lehet menni a halálból az életbe (Jn 5,24-25). Ha ezt a természetváltozást, újonnanszületést (1Pt 1,3) el tudja bennem végezni a „Pneuma Hagios”, valóságos, kézzel fogható eredményét is megtapasztalhatom (1Jn 3,14). És reménységem lehet, hogy aki elkezdhettem bennem a jó dolgot, el is végzi ama napra (Fil 1,6).

Megvan a következménye a testi halálnak, a koporsónak is – amire nagyon helyesen mutatott rá az evangélikus bizonyoságtévő –, hogy készülni kell és készülni lehet: (ApCsel 21,13). Péter is bizonyoságot tesz, hogy hamar leteszi sátorát (2Pt 1,14). De azt sem szabad elhallgatni, hogy a testi halál, a koporsó azt jelenti, hogy vége van a kegyelmi időnek és ha valaki azt nem használta fel, odaát már nincs lehetőség a megtérésre, megváltozásra.

A feltámadást nem lehet csak a túlvilágra tenni. Itt is súlyos keverést szoktunk csinálni.

Amikor Márta az utolsó napra akarja tenni a feltámadást, Jézus félreérthetetlenül itt, a földi életre, a koporsó előtti állapotra utal, amikor azt jelenti ki, hogy: „Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbenem, ha meghal is, él és aki él és hisz énbenem, az nem hal meg soha.” (Jn 11,25-26). És ezt nem szoktuk hangsúlyozni, hogy az Istentől elszakadt állapotból, a *halálból* itt kelle-
ne feltámadni: „... most van a kegyelem

ideje, most van az üdvösség napja...” (2Kor. 6,2). Ezt nevezi az Igenk *elsőfeltámadásnak*, amiről szintén nem szoktunk beszélni (Jel 20,6). Pedig csak így lehet menekülni a kárhozatból, a *második halálból*.

Ezért van az anyagi világ, ahol fel lehetett állítani a keresztet. „Mert úgy szerette Isten a világot – és nem másképpen –, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen” (Jn 3,16).

A TV-műsorban szereplők megnyilatkozásai – tisztelet a kivételnek – azt az általános, de hamis vallásos álláspontot képviselték, hogy a halállal minden ember átlép az örök életbe, az üdvösségbe. Mindenki megnyugodhat, nem lesz széjjelválasztás: áldottak és átkozottak között. Nem lesz széjjelválasztás üdvösségre jutottak és kárhozatra menők között...

Hogy a keverés még nagyobb zavart okozzon, szó esett a „szellemi testről a soma pneumatikon-ról is, de teljesen „húsi”, szarkikos értelemben. Elfelejtve, hogy meg van írva, hogy a feltámadás után megjelent: más alakban (en hetero morfé, Mk 16,12).

Nem tanítjuk azt sem, amit az Úr mondott – éppen az Írás nem ismerésével kapcsolatban, hogy: „a feltámadás-kor sem nem házasodnak, sem férjhez nem adatnak, hanem olyanok lesznek, mint az Isten angyalai a mennyben (Mt 22,23-33).

Hogy a testi, lelki, szellemi feltámadás mennyire össze van keverve, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy mindig csak az „üres sírt” emlegetjük a feltámadással kapcsolatban, pedig Lázár után is maradt üres sír és a naini ifjú koporsója is üres maradt, de hol vannak ezek az esetek a Krisztus „harmadnapra” szóló feltámadásától.

Megy a keverés és a ködösítés. Keverjük a soma és a sarx dolgait összekevertük a pneumatát a pszichével. Teológusainknak nem tűnik fel, hogy a nagyon lényeges „hagios” kifejezés soha nem fordul elő a pszichével kapcsolatban, az mindig a pneumatával együtt jelentkezik. – Keverjük az agapét a filiával, és nem vesszük észre, hogy Péter pótvizsgájánál az Úr nagyon széjjelválasztja a kétféle magatartást (Jn 21,15-17). Borzalmas, ahogy vallásos nevelésünk eredményeként, „Jézus a szupersztár” című darabban az agapét még az eros-szal is összekeverték. – Az már fel se tűnik, hogy a „magos” szót, hol varázsló szóval (ApCsel 13,6.8), hol bölcs szóval fordítjuk (Mt 2,1). És a következményekre nem is figyelünk. Így

elfogadhatóvá tesszük a ma tömegesen jelentkező varázslókat, akik bio-energiát, jógát, meditációt, hipnózist, relaxát, horoszkópot, keleti misztikát vagy zsonglőrködő „természetgyógyász”-at, mint modern mágiát gyakorolnak. Pedig régóta hangzik az Úr mentő figyelmzetése: „... de neked nem engedi azt meg Istened, az Úr” (5Móz 18,9-14).

Ha nem lenne élet-halál kérdése, üdvösség-kárhózat kérdése, hogy mit fogadok be és mit tanítok, nem lenne itt semmi baj, de lesz ítélet!

Mindig végigfut a hátamon a hideg, amikor püspöki, vagy teológiai professzori szájából hangzik, hogy: „Isten a világot a *semmiből* teremtette. Így ebből félérthetetlenül következik, hogy az embert is a *semmiből* teremtette. Mintha nem lenne megírva, hogy: „... a nem láthatóból állott elő a látható (Zsid 11,3). – A Róm 11,36 helyes fordítása az lenne: „mert Belőle” (ex autou), *Általa és Óbeléje* (eis auton) *van a mindenség.* (1Kor 8,6).

A semmit a matematikában 0-val (nullával) jelöljük. Ha a matematikában elfogadjuk, hogy a nullából nem lesz soha valami, akkor tudomásul kell venni, hogy ez örökkévaló törvény. Akármilyen műveletet végezhetek a nullával, az mindig nulla marad. Ez isteni törvény. De az is isteni törvény, hogy ami, vagy aki valaki, abból soha nem lehet senki vagy semmi, legfeljebb átalakul (parerchomaj=érvénytelenné válik, eltávozik stb.). Az anyag átalakulhat energiává és az energia anyaggá.

Keverjük a *kronos* és a *kairos* dolgait is. A csomagolópapírt összetévesztjük azzal, ami benne van. De sok Ézsau futkároz közöttünk a kronosban és éli világát, de a kairos, a megbánás útját, módját, lehetőségét már eljátszotta és nem találhatja meg.

Nem merjük néven nevezni az utolsó időkben megjelenő bűn emberét, a veszedelem fiát, akiben nincs (isteni) szellem (pszüchikoi, pneuma mé echontos Jud 19), ami kicsiny hazánkban is megjelent, mint kegyetlen gyilkosságok, embertelenségek. – Keverünk, keverünk. A tolerancia nevében elfogadjuk betegségnek a homoszexualitást, amit Pál apostolon keresztül a Róma 1-ben olvashatunk a Szentírásban, arra szerényen megjegyezzük, hogy: „lehet, hogy ebben a kérdésben Pál tévedett”.

Az már fel se tűnik, hogy az „áróni papság” dolgait keverjük a „Melkisédek rendje szerinti papsággal”. Mintha nem is lenne megírva, amit a Zsid 7 és 8 fejezetekben olvashatunk.

Az igazság nevében meg kell jegyeznem, hogy a *jelzett TV-műsorban egyházunk képviselője nem esett bele a többi szereplő tudományoskodó dagályosságába, hanem nagyon érthetően világosan és röviden beszélt az elhunytásra való készülről és felkészítetéről, amire szükségünk lenne mindannyiunknak:*

Lesz egy szétválasztás, amikor már nem lesz kegyelem, nem lesz irtalom, ezért most kellene meghallani az Igét: „... Az Isten mondotta, közöttük fogok lakni... és ők az én népem lesznek, ezért

tehát menjetek ki közülük és váljatok külön tőlük... tisztátalant ne érintsetek (akkor abban az esetben) én magamhoz fogadlak titeket, Atyátokká leszek, ti pedig fiaimná és leányaimná lesztek... mivel tehát ilyen ígéreteink vannak, szeretteim, tisztítsuk meg magunkat minden szarkos kai pneumatosz tisztátalanságtól és Isten félelmében tegyük teljessé a mi megszentelődésünket” (2Kor 6,16-7,1).

Nem a régi – id. Harmati –Hamar-vita felelevenítését várjuk, hanem mai teológusaink állásfoglalását. – Szerk.

Egészségtan – vagy erkölcsstan?

Budapesti általános és középiskolai felmérés szerint a *mai gyerekek 12-13 éves korban kezdik az „aktív szexuális életet”* – közli a rádió, majd felsorolja a veszélyeket, amelyek ezzel a jelenséggel együtt járnak: a fiatalok rendszeresen dohányzó, a drogszedés is közöttük válik divattá és ugyancsak különböző fertőzéseknek vannak kitéve, nem csupán az AIDS-re gondolhatunk, hanem az ún. *B-hepatitis-re* is, ami szinte kizárólag nem kapcsolatok útján terjed. Mindezért *az előadónő javasolja, hogy sokkal intenzívebben kellene az egészségtan órákat megtartani* (van iskolatípus, ahol ilyen tárgy egyáltalán nem is szerepel) és fel kell készíteni a fiatalokat az aktív nemi élettel járó veszélyekre, a gyakori „párcezerék” buktatóira, mert szintén a felmérésekből derül ki, hogy a „gyermek” tudatlanok az ún. preventív technikák használatában, a terheség lehetőségével sem számolnak s a nemi betegségeket sem ismerik...

Valóban csak az egészségtanórák szaporítása a megoldás? Csak a biológiai ismeretnyújtás és felvilágosítás az, amire szükség van? Nem hiszem! Nem vagyunk prűdek, még puritánok sem, amikor azt állítjuk, hogy az aktív nemi élet „nem szükségszerű 12-14 éves korban”. S az, amit a Teremtő ajándéknak szánt csak a maga helyén, vagyis érettkorú felnőttek házasságában kívánatos.

Nem is azonosítjuk a bűnt a 6. parancsolat áthágásával, s nem értünk morálon csak szexuális morált. Az egész ember erkölcsi magatartását kívánjuk emberi szinten tartani. A bűn nem az érzéki vágy (ahogyan a concupiscentiával azonosították a középkorban), hanem az *ember önistenítése, az a beképzelttség, hogy autonom módon maga határozza meg, mi a jó és mi a rossz.* A szabadság, végsősoron önrontásba, lassú pusztulásba vezet. Kiegett, „mindenen túl-levő” fiataljainkból, hogyan válnak édesanyák, áldozatra is képes édesapák? Katonáságnál sorozáskor „meg nem felelt” ifjakból miként lesznek az élet küzdelmeire is képes „megfelelő” felnőttek? Ez a fajta nemi szabadság nem új erkölcs hirdetője, hanem dekadens koroké. Hátba az egészségtan órákkal együtt erkölcsstan órákra is szükség van?!

Feltűnően sok kívánság érkezett az OLMK asztalára az ország különböző pontjáról, hogy az egyházmegei LMK-ekben foglalkozzanak a *szektakérdéssel, a szektajelenség* különböző válfajával.

A szektásodás nemcsak divatos jelenség, hanem *veszélye tünet* is. Nem kell ugyan pánikba esnünk, nem kell menekést hirdetni: sülyed a történelmi egyház hajója! – jelszóval. Nem konkurenciaharcból, nem is önmagunk féltéséből kell a szektakérdéshez közelíteni. Riválist látunk a történelmi egyházakhoz képest kicsiny létszámú szektaközösségekben? Pozíciónk elrablását féltjük – országos viszonylatban? Nem! *Valódi veszélynek látjuk a fanatikus, romboló, roncsoló hatást, a társadalom egészére sem közömbös közösségbomlasztó következményeket, a könnyen befolyásolható emberek behálózását, az esetleges gyűlöltre, de legalább is kirekesztésre késztetést.* A fanatizmus ölthet agresszív jelleget is. Ma gyakran hivatkoznak az emberi jogok sérelmére, ha a történelmi egyházak szektákról beszélnek, hiszen mindenkinek joga van megválasztani, milyen vallási csoportosuláshoz csatlakozik, vagy akár megdegyezik kívül marad. Ugy hiszem, ez a megállapítás *mellébeszélés s eltereli a figyelmet a lényegről.*

Ma ezért különösen is jelentősnek tekintem az *Ökumenikus Tanulmányi Központ 12. füzetét, címe: Órzkedjünk az idegen tanításoktól!* Ebben a sátánizmusról, a transzcendens meditációról, a scientológiáról olvashatunk objektív ismertetést és védelmet nyújtó keresztény tanítást...

Lehet a szektáknak ún. ösztöke szerepük is. stimulánsként s nem egyszerű fejfájásként arra ösztönzik a történelmi egyházak tagjait, hogy *komoly önkritikát gyakoroljanak.* Hátba igaz néhány bíráló megállapítás ránk? A szekta pusztá jelenléte mobilizálhat is, hogy értékeinket felmutatva, képesek legyünk megújulni, hiszen a változásra, belső megújulásra belülről is jelentkezik igény és ez összhangban lehet a szektáktól érkező vádakkal.

Megszokva a vallások nagyobb játékerét, tudatosan kell és lehet tartani ma is vallási önazonosságunkat!

Az igehirdető műhelye

VÍZKERESZT UTÁNI UTOLSÓ VASÁRNAP

Jn 15,6-8

Szövegmagyarázat

In 15,1-től Jézus (tanítványaihoz intézett) beszédeit, intelmeit olvassuk, megszakítás nélkül, a tanítványok kérdéséig (Jn 16,17). Első része a szőlőtő, szőlővesszők metaforája (Jn 15,1-8), amely Jézus és a tanítványok egységét, az egység szükségességét és természetét szemlélteti. A perikópa a szakasz két utolsó verse.

Az egység adott, de „magától”, a tanítványok aktív részvétele, élő „kapscsolódása” nélkül nem válik gyümölcsözővé. Jézus maga bíztat az Őbenne maradásra, képessé téve erre tanítványait (5-7. v.). Ennek az élő kapcsolatnak tanújele, eredménye a gyümölcsstermő élet (8. v.), hiányát pedig a férdobott, száraz, tűzre való vessző élete (halála) jeleníti meg (6. v.).

A „lemetszi” ige megtisztítást is jelent. (2.v., gr. hathairó” – hapax legomenon, az Úsz.-ben csak itt). Tisztulni kell, hogy tanítványok lehessünk, gyümölcsstermő életet éljünk...

A „georgosz”, szőlősgazda (1., 8. v.) földműves, gazdálkodó, „farmer” fogalmának talán a metafora miatti szűkítése. Többet jelent, mint „egyszerű” szőlősgazdát. A „georgosz”-nak valójában az egész „gazdaságra” gondja van, nem csupán a „szőlőre”.

Gondolatok:

„Der Mensch ist sein eigener Schöpfer”, „az ember önmaga Teremtője”, állította Marx. Egész korszak és gondolkodásmód épült úgyiszólván erre a mondatra. Igaz: mindeddig sok nagyszerűt alkotott, hozott létre az ember pl. a napokban (1995. november) kapsoltak össze két műholdat a világűrben „setáló” asztronauták –, mégsem volt még soha úgy elerőtlenedve, mint másfélszáz évvel Marx és lassan egy évtizeddel az ő nevéhez fűződő korszak után...

Soha nem hangzott időszerűbben Váci Mihály verssora: „Valami nincs sehol!” Soha nem volt lelkileg, egzisztenciálisan ennyire „lemetszett”, elszáradt, törékeny állapotban az ember. Félő: elkallódik, elenyészik, akár a lehullott vessző... Ha vannak is még ki-nem-használt, ki-nem-bontakoztatott képességek bennünk, a XXI. század hajnalán sem szégyen a felismerés: az ember önmagában tehetetlen. Nem elég erős. Nem tud „csak úgy”, magától élni, teremni és teremteni. Segítségre van szüksége. A villanykörte, az úrhajó nagyszerű találmány, de ha nincs áram, energia, akkor nem világít, nem működik. Ilyen az emberlét is. Önmagában nem tud világítani. Be kell kapcsolni egy szellemi áramkörbe és akkor világíthat. Testi-lelki erőtlenség. Elhajlott, elpattant, földre esett, füstbe menő életek. Ebben a helyzetben tartóerőre, felemelő, sebet kötöző kézre van szüksége az embernek.

Nürnbergben látható egy fából faragott szobormű. Jézust ábrázolja tanítványai között. Az egyes alakok csavaron járnak. A tizenkét tanítvány alakja egyenként lecsavarható anél-

kül, hogy a többi meginogna. Ha azonban a Jézust ábrázoló alakot csavarják le, az apostolok alakjai mind összeomlanak.

A csodálatos erőforrás, a Megtartó: Jézus. Az Ő gyógyító szava, gondoskodása. Az Ő beszédének hatalma van... Nélküle milyen nehéz! Mennyire más minden, ha Nála maradunk, hozzá „csavarozva”! Egy apuka mondta: mikor gyermekeit meg akarja fenýíteni, azok szorosan átölelik. Hozzá simulnak. Így nem tud rájuk nagyot ütni, mintha nem rajta csüggenének. Mennyivel kisebb a csapások súlya, ha azokat Jézushoz simulva viseljük el! Odasimulni Jézushoz, vigasztalást, védelmet, szeretetet várón... Isten gondoskodott arról, hogy életünk Jézusba, mint szőlőbe beplántált, belőle ágazó élet legyen.

Megmondta nekem valaki, mi a különbség a szőlő és más gyümölcsfák között. A gyümölcsfák belül nem élnek. Kérgükben megy a nedvek áramlása. Ami legbelül van, halott. A szőlőnél éppen fordítva van: belül van a szőlő élete. Lehetnek olyan életek, melyek belül halottak, de kívülről mutatós kérgék. Még gyümölcsöt is teremhetnek. A keresztény ember azonban olyan, akár a szőlővessző: belül éli az életét. Ez a „belül” a tanítványság jellemző szava. Egészen belül áramlanak, tartanak meg a jézusi erők.

Isten dicsősége, ha Őbelőle táplálkozunk, ha Jézus erejével gyümölcsstermő tanítványokká leszünk. Jeleníts István tanár írja egy helyen: ... teljesítményt vár tőlünk Isten, de maga az megdölgölködtató, hogy ennek képét a földműves-életből, a biológiai világból vette. A gőzgép teljesítménye egyértelműen kiszámítható, ellenőrizhető. Ha a megkívánt határfokot nem éri el, meg kell javítani, vagy könyörtelenül ki kell selejtezni. A fa (szőlővessző) élete nagyobb belső hullámzást enged meg, több titkot rejt, a hanyatlás, belső elsötétülés (lehullás, elszáradás) lehetőségét és kockázatát is. Abból, hogy keresztények vagyunk, egy új, sokszoros termékenységnak kellene következnie. Isten a természetlen hajtásokat visszametszi, s azt igyekszik fejleszteni, ami termést hoz, s még több termést ígér. A keresztény ember lelkiismeretvizsgálatának nélkülözhetetlen kérdése: termő ág vagyok-e vagy haszontalan? Tovább mondta a hozzáértő: ha szabadon engedjük, több méterre is eltekeredik a szőlővessző. Csak gyümölcs nincs rajta. Mezőberényi gazdától hallottam: amikor tavasszal megmetszik a szőlőt, azt mondják, „sír” a szőlő. Valóban kibuggyan belőle a nedv, „könny” – s azután gyümölcsöt terem. Ha nem metszik, túlbujáznak és nem lesz gyümölcs. Ha megmetszik, a szőlővessző sír, aztán beforrad. Jön a szem, a hajtás, a fürtök. Megérik a szőlő. Atéljük olykor: úgy metsz meg Isten, hogy a könnyünk is kibuggyan utána. Ez azonban még nem azt jelenti, hogy elhagyott minket. Inkább azt, hogy munkában van a Szőlősgazda: Ő tudja hol, mikor, meddig kell visszametszeni. A miénk is lehet Tóth Árpád gyönyörű vallomása:

„Tudom és érzem, hogy szeretsz:
Próbáid áldott oltó-kése bennem
Téged szolgál, mert míg szívembe metsz,
Új szépséget teremni sebez engem.”

Énekjavaslat: 394, 395, 401

HETVENED VASÁRNAPJA

Mk 7, 5-16

I.

Alapigénk Jézus tisztaságról szóló tanításának (7, 1-23 része, amely három szakaszból áll. Jézusnak a farizeusokkal és írástudókkal való vitájából, Jézusnak a sokasághoz intézett szavaiból, végül a tanítványoknak mondott magyarázatból.

Jézus tudja, hogy nem a higiénia a fő probléma, hanem a zsidó vallásosság alapja, a szent hagyományokhoz való hűség. A farizeusok ugyan udvariasan nem a Mestert vádolják, hanem a tanítványait kezdik ki. Jézus nem akar távolságot tartani, őhozzájuk fordulva válaszol, belső megújulásra akarja sarkallni őket. Színészekhez hasonlítja ezeket az írástudókat Ézsaiás alapján. Ezek az emberek nem rosszindulatú álszentek, hanem olyanok, akik nem cselekedhetnek spontán, hanem egy kötött szerepet kell visszamondaniuk. Jézus nem a konkrét vitapontra felel, hanem megkérdőjelezi az egész hagyományt. Új tanítása (hatalommal tanít) lerombolja a korlátokat, a söröpöt zsidók és pogányok között. A tisztasági szabályok nem csupán rituális dolgok, hanem a vallásos és etnikai identitás megjelenítői egy idegen, ellenséges világban. A kézműsés kérdése nem kerül elő többé. A sokasághoz szóló tanítás az ételek közötti zsidó megkülönböztetéséről szól, amit Jézus határozottan elvet.

Az egész igeszakasz a kultikus tisztaságról, tehát nem egészségügyi, hanem vallásos jellegű tisztaságról és tisztátalanságról szól. A fő kérdés tehát ez: a közösségnek kirekesztőnek kell-e lenni vagy nyitottnak a tisztátalanságok, egyáltalán a pogányok előtt? A zsidó hagyományt kell-e tovább élni, vagy el lehet szakadni attól és járni az új utat?

Mi teszi az embert alkalmatlanná a vallásos életre?

Mi választja el Istentől?

Jézus nem tesz különbséget a világ dolgait tekintve jó és rossz, tiszta és tisztátalan között. Nem a világ rossz és gonosz. Az ember teszi gonosszá, teszi tönkre a világot is és magát is, ha nem az Isten által adott rend szerint él.

A farizeusok kérdésére Jézus a törvényeskedő magatartás mögé néz. Az Istentől elfordult szív, a romlott szív az oka a vádaskodásuknak. A törvényeskedés pusztító erejét Jézus próbálja aláásni egy kemény támadással a korban ellen. A „korban” arám kifejezés. Olyan gyakorlatot jelöl, mely során a gyermeknek megengedték, hogy valamely saját tulajdonát képező értéket vagy pénzt felajánlja a templom javára, s ezáltal mentesül az alól, hogy ezt az értéket szülei gondozására fordítsa. Ez a látszólag kegyesség érvényteleníti Isten ígését.

Jézus számára azonban nem létezik olyan kegyesség, olyan hagyomány, vagy istentisztelet, mely feloldana a tízparancsolat, vagy akár csak a negyedik parancsolat alól. Ő védi, óvja a közösség sérülékeny tagjait, és a tízparancsolathoz való hűsre ösztökél.

II.

Gondolatok az igehirdetéshez:

A Jézus korabeli zsidóság kiforgatta Isten törvényét, szívük messze volt Istentől és az emberektől, mert emberi parancsokat mint Isten parancsait tanították. *Ma bennünket ugyanígy kísért a látszatkegyesség.* Vallásoskodunk, s ugyanolyan közönyösen járunk az emberek között, mint akik nem ismerik Istent. Megmerevedünk a hagyományokban. Isten gondolatai azonban mások, mint a mieink (Ézs 55,8), ezért nem fülük hozzá a fogunk. Addig csürjünk, csavarjuk az Igét, míg végre rákényszerítjük kívánságunkat, akarátunkat s akkor nagy fennen lobogtatva hirdetjük, mint Isten akaratát. Észre sem vesszük és máris képmutató vallásoskodás lesz az életünk. Jézus ezt leplezi le és kijelenti: A szívetek gonosz, ez minden rossz forrása. Nem a külső romlott, hanem a belső. Ami az Isten előtt tisztátalanná tesz, a bűn, az belülről az ember belsejéből árad. Mindnyájan ismerjük a bibliai történeteket, melyekben Jézushoz mennek írástudók vagy farizeusok, és kísértve Őt, megkérdézik valamiről. Első hallásra sokszor még szimpatikus is a kérdés, a ragaszkodás a hagyományokhoz, de ha megértjük a helyzetet, csak helyeselni tud-

juk az evangéliumok negatív megjegyzéseit, a kérdéseket illetően.

Mert mi is volt a baj? Nem az, hogy az írástudók és farizeusok nem tudták volna, mit kell tenniük, hogyan kell viselkedniük. Csak olyan volt a lelkiületük, ami nem engedte „azt” cselekedni. Az volt az alapmagatartásuk: „majd én megmutatom!” Ki lehet egyáltalán méltó hozzám? Ki az akit érdemes úgy szeretnem, mint sajátmagamat? Van-e az emberek között olyan, akit becsülhetek úgy, mint magamat? Ezt az önhitteget, álszentséget Jézus leleplezi.

Mert nem az a baj ebben a világban, meg az egyházban, hogy az emberek nem tudnák azt, hogy szeretni kell. A szeretetet például szinte mindenki elismeri törvénynek, olyanak, amelyet cselekedni kell. Csak valahol meg vagyunk kötve. A szívünk indulatában, ott vagyunk önmagunkkal betelve, önmagunk hitére, önmagunk helyzetére, önmagunk állapotára – ki mire büszke – hivatkozó emberek. És ez köt meg bennünket. Jézus indulatával minden más. Vele lehet és szabad cselekedni a szeretet cselekedeteit. Ezzel az indulattal valami megmozdul a szívben. Nem a látás szerint viszonyul többé az ember a helyzetekhez, hanem a szíve szerint. Szeretetre, irgalmasságra hajló szíve szerint. Krisztusi indulattal teli szív nélkül hiába tudom a törvényt, a szeretet parancsát, magamtól soha nem fogok tudni cselekedni.

Mi romlott, gonosz szívvel születünk erre a világra. Ebből a gonosz szívből fakad a sok bántó szó és cselekedet, amely sérti az egyént és közösséget egyaránt. Isten azonban egy szívet, egy embert, az Ő fiát adta ezért a világot, hogy helyére kerüljön az ember élete, visszakerüljön a vele való szövetségbe. Ebben az élő kapcsolatban Jézus kerül életünk középpontjába, Ő tölti be a szívünket.

Az Úr Jézus a farizeusokkal és írástudókkal való vitájában szemrehányást tesz nekik azért, hogy nem értik az Istent. Nem értik, hogy Isten nem áldozatot és nem szertartást, nem liturgiát kíván, hanem szeretetet, megbocsátást és irgalmaságot akar. Azért adta a törvényt is, azért szerezte a szertartást is, azért küldte el a prófétákat is, azért küldte el végül az Ő egyszülött fiát is, hogy nyilvánvalóvá tegye a maga személyválogatás nélküli szeretetét, kegyelmét. Hogy Ő nem elvi vitákat akar eldönteni az emberek között, nem az emberek egyik vagy másik fajta véleményét akarja igazolni, helyeselni vagy korrigálni. Ő az életnek sokkal bensőbb valóságához nyúl: új szívet akar adni.

Abból még szeretet soha nem lett, hogy megpróbáltak a világban valami látszategyezésre jutni egy-egy vitás kérdésben az emberek, legyen az a családban, munkahelyen, népek között. Szeretet ott történik, ahol akad szív, amelyet Isten lelke irányít. Gondoljunk csak egy családra, ahol az édesanya azért tud szeretni, mert nem avatkozik bele a vitába, hanem megindul a szíve, azt teszi, amit a szíve diktál, a szeretetet.

Isten ma is el akarja venni köszívünket és hússzívet ad a helyébe.

Kondor Péter

HATVANAD VASÁRNAPJA

Lk 13,31-35

Akadályozható, feltartóztathatatlan Szeretet!

Bőjt felé igaz megtéréssel – újra tudatosodhat bennünk, hogy Isten nem „kívülről”, nem valami mítikus módon irányítja a világ és az egyes ember sorsát, hanem Jézus Krisztus személyén, testén és lelkén, életén és halálán, feltámadásán keresztül.

Amint Goethe írja:

*Mily Isten volna, kintről hatva pusztán,
s csak pergetve a mindenséget újján?
Úgy illik, bentről mozgassa a léte,
életet adjon s ő legyen az élet,
úgyhogy mi benne él, hat, benne szó,
abban legyen ő lélek és erő.*

(Rónay György ford.)

Készüléshöz

1. Jézus üzen Heródesnek

Lk önálló anyaga, de nem egyértelmű, illetve homályos, hogy a farizeusok miért figyelmeztetik Jézust. Azt tanácsolják neki, hogy meneküljön. Csak Lukács tudósít róla. Maga a szándék tényleg őszinte lett volna? – Jézus válasza arra enged

következtetni, hogy a figyelmeztetéssel Hozzá küldöttek minden bizonnyal kapcsolatban állhattak Heródes Antipással, mert különben Jézus nem küldene általuk üzenetet. Kétszínű magatartásuk Jézus előtt nyilvánvaló. Ő jól látja szívük szándékait. Arról „üzen” neki, amiben éppen benne van: „Ime, ma és holnap ördögöket űzők ki, és gyógyítok, harmadnap bevégzem küldetésemet”. Mindez Isten akaratából történik, ezért senki és semmi nem térítheti le útjáról. (Bővebbet erről Dr. Pröhle K.: Lukács evangéliuma kommentárjában.)

2. Jézus üteletet mond Jeruzsálem felett

Jeruzsálem szomorú végzete az, hogy szinte kizárólagos színhelye legyen a prófétagyilkosságoknak. Fájdalmas, féltő szavaiban nem csupán a város pusztulásáról szól, de kegyelmes ígéretről is. Mert eljön az idő, amikor ezt mondjátok: Aldott, aki jön az Úr nevében!” (Zsolt 118,26)

Vázlat

– Féljelmetes még csak belegendolni is, vajon mi lett volna, ha Ő is okos visszavonul Heródes Antipás elől – megemlékeztetés és sorsunkra hagy minket, szegény bűnösöket?

– Tényleg – mi lett volna? Hisz ezen Ige élénk hozza a soha vissza nem térő alkalmat a visszavonulásra. Keresztelő János kivégzését követő felháborodás követte vihar sem ült még el – kínos helyzetbe került Heródes. Jézussal nem meri megismételni azt, amit Keresztelő Jánossal tett. Úgyneveivel csupán ijesztetni akar, talán ennyi is „elég” lesz. Az itt szereplő farizeusokat ő küldte a bizalmas figyelmeztetéssel: Jó eltűnni, még nem késő – mert Heródes meg akar öletni. – Burkolt ajánlat, tisztos alku: Nézd Názáreti: terhemre vagy, de adok egy lehetőséget: elhallgatsz, eltűnsz Jeruzsálemből és én békén hagyalak. Fontold meg ajánlatomat – emlékezz Keresztelő Jánosra – nem akarom újra bevérzeni a kezem. Ugyan ki mondhatná gyávnak, ha elmegy, elhallgat egy időre? Tegyük szívünkre kezünket, melyikünk nem hátrált volna meg ilyen fenyegetésre? – Jézus szokatlan eréllyel – egyetlen hely az Újszövetségben, ahol gúnyneven szól: „Menjetek, mondjátok meg annak a rókának...”

Jézus nem futamodik meg, a szeretet bátorsága nagyobb a gyűlöleténél. Nagypéntek küszöbén áll. – Tisztában van: barátok, ellenségek hitványságaival egyaránt. Tudja: Heródes nem ismer irtalmat – utolsó alkalom ez a kitérésre, visszavonulásra. De azt is tudja jól: akikért jött, azok sem különbek. „Jeruzsálem, Jeruzsálem, aki megölöd a prófétákat, és megkövedez azokat, akik hozzád küldettek...” kiált a vakság, szőnyökösség láttán. – Mégis vállalja véres küldetését – az „ELVÉGEZTETETTIG”. Erted és értem is!

Rendszerint prédikáljuk: Jézus szelíd és alázatos volt, ami páratlanul és kimagaslóan, egyedülállóan igaz – csak hát – ritkán szólnak arról, hogy bátor is volt.

– Igen, az álnok Heródes által felbízott farizeusoktól sikertelenül megkörtövényezett Jézus üzen ma. Szól mindazokhoz – elhívott szolgálhoz, gyülekezeti tagokhoz, presbiterekhez, közönyösökhöz, mindenkihez, akik hátsó gondolatok mögé bújtatott erülettel akarnak hinni, élni. Akik úgy érzik, elég saját maguk erejében bízni, kompromisszumokat kötni rossz szokásainkkal.

Az ember, amint öregszik, lelkiismeretének száva nem halkul el, gyakran pirul megalkuvásai, belenyugvásai, középutai miatt. Bizony, bátor terveinkből kevés vált valóra. Hányszor hallgattunk ügyesen, amikor szólnunk kellett volna, hányszor mondtuk azt, amit vártak tőlünk. Furcsa, nem a sikertelen bátorság miatt pirul utólag az ember!...

A hétköznapiok ma is tele vannak ügyes érdekegyeztetésekkel, alkukkal. Ezernyi érv szól védelmünkre: megélhetés, család, előmenetel – nem is hazudunk, ha rájuk hivatkozunk.

Ő nem félt, nem akudott, nem kötött okos kompromisszumot, nem választott kényelmes középutat. Minden körülmények között szolgált. Szegezzük Rá – sokfelé kacsingató, méricskélő tekintetünket. Rá, Isten bátor Fiára, amint ott áll Heródes szándékát hozók közt, előre tudja mindent. – Tisztesen odébb állhatna – méltányos alku köthetne, ha hangját lehalkítva, igazságát magyarázgatná. De így szól: Ime, ma és holnap ördögöket űzők ki és gyógyítok, de harmadnap bevégzem küldetésemet! És tovább megy Nagypéntek felé, Húsvét felé a senkiéhez nem hasonlítható szeretet lebírhatalman, igaz bátorságával. E világ Világossága volt Ő és ma is az – kihagyás, elhalványulás nélkül!

Pathó Gyula

– Megragadó ez a szó szerint útszéli történet, kánikula idején, ott a kút mellett. Keretét és tartalmát nézve, olyan, mint valami drágakő, drótfoglalatban. Hőség, magány, poros útfél, azután nagyszerű négysemmközti beszélgetés egy ararajárával, meg a csodás folytatás.

– Mégis néha úgy adódhat, hogy az embert valami miatt nem a drágakő érdekli, de a dísztelen drótfoglalat.

– Rekkenő nyári délelőtt, az út mentén Jákob kútjánál még egy bögre sincs, amivel méríteni lehetne. Nemsokára tetőzik a déli forróság, mindenki igyekszik elvégezni a legszükségesebbeket, mert rövidesen mindent lever a lábról a keleti hőség. A tanítványok ennivalót mennek venni, a távollétükben érkező asszony vízért jön az ebédhez. Mindenki nyüzsög – nincs itt semmi magasztos, sem felemelő – Jézus arca veritéktől és nem dicsfénytől csillog – nem jelenik meg Mózes és Illés, egyes-egyedül üldögel a tűző napon. Nem hallatszik égi szózat sem, csak tücskök ciripelnek. Igaz, csodás dolgok hangzanak el négysemmközti, a samáriai asszonnyal – szomorúságról, élővízről, templomról, de mire a tanítványok megjönnek, visszaáll a profanitás. Elemózsiáról lesz szó, félreértésről, vajon van-e Jézusnak külön ennivalója vagy nincs. Rádásul Urukot még a gyakorlatot viselkedési mód megsértésén is rajtakapják tanítványai – elképednek, hogy asszonnyal beszél, méghozzá samáriaival. – Egy magát valamire tartó rabbi elnézett a tudatlan fecsegő asszonynép feje felett, mélyen méltóságán alulinak tartotta, hogy akár egy utcahevet is megmondjon egy nőnek. – A tanítványok vonogatják vállukat, csodálkoznak, de nem firtatják. A Mester oly sokszor cselekszik kiszámíthatatlanul, mehökkentően. Az asszony lecsapja vedrét, és friss döbbenetével befut Sikár városkájába, felveri a déli pihenőre készülődőket, és kicsődíti őket a kúthoz. „A tanítványai épp ekkor jöttek meg, és csodálkoztak, hogy asszonnyal beszélt.”

– Egyenjóság ide, feminista mozgalmak oda, a tanítványok eme csodálkozása idestova húsz évszázad óta tart. Lényegében mind a mai napig idegen maradt az, hogy Jézus nővel beszél, hogy őt is elhívhatja, hogy ő is kiállhat és nyilvánosan bizonyosságot tehet Uráról.

Hányszor tapasztaltam már én is, hogy összesűgnak, méregetnek, megkritizálják a fekete kosztümöt, a frizurát, meg hogy ki sem látszik a szószebből. Arról pedig, amit mondtam, legjobb esetben így vélekednek: Ahhoz képest, hogy egy nő mondta, egész jó volt, és ami a legfurcsább, ilyesmiket nem csupán férfiak mondanak. – Miért képedt el a tizenkettő? – azon a kemenceforró nyári délelőttön, miért furcsa ma így, hogy egy nő megszólalt a Názáreti – és ő befut az emberek közé, és bizonyosságot tesz Uráról, aki mindent megmondott róla és a világról.

Miért nem csodálkozik senki, ha a bírói székben nőt lát, ha a metróépítkezés hangyabolyában fehérsisakos női mérnök ad utasítást. Miért csak mi szúrunk szemet, kezünkben a Szentírással az emberek előtt. Nem berzenkedő kísértés ez, hisz gyakran maguk a nők sugdosnak, nőt látva maguk előtt a szószekek.

Csupán csodálkozás, megváltozott késői idők tanácstalansága. – Már az örömhírek örömhíret hozó asszonyok sem hittek el a feltámadást. – Megmorogták a drága kenetet hozó nő tékozló szeretetét, mivelhogy mindig kicsinyesek maradtunk az Úr dolgában.

Nem vagyok elég okos ahhoz, hogy okát adjam mindennek, lázadó sem, hogy másokat vádoljak mindezért. De most, hogy elhívástól indítottan magam is nekivágok, mindez eszembe jut, mint keserű megoldatlanság. Eszembe jut, hogy ha dadogva keresem a szavakat, azt mondják: Na ugye, a szószekek nem megy a szapora fecsegés, mint a szomszédban.

Ha Isten kegyelméből sikerül folyamatosan kifejeznem magam – ezt hallom vissza: Mintha az üdvösség receptjét hadarták volna el az örökélet szakácskönyvéből. Ha valaki csinos, ezt mondják: Papot akar fogni magának, még a jó Isten is mosolyog, biztos sikerül neki, ha kevésbé, ezt: hát aki már senkinek sem kell, az egyháznak még mindig jó lehet. Az átlagos keresztény családban a mi kötelességünk imádkozni tanítani a gyerekeket, de nyilvános bizonyágtételünk ma is fenntartással fogadott.

„A tanítványok csodálkoztak, hogy asszonnyal beszél.” Csodálkoznak némelyek ma is, de ami megnyugató: *Jézus nem csodálkozott, és ma sem csodálkozik.* Megszólít, elhív, megmond mindent önmagunkról: „Öt férjed volt, és akivel most élsz, sem a férjed” – mondta Éva boldogtalan leányának egykor. Négy-öt elképzelésed is volt az életről, a jövődről, és ami most van, sem az igazi. – mondta nekem mielőtt idejöttem, életem azt megelőző, dísztelen profán szomjúságos, útkereső előtörténetében. Az igazán nagy dolgok örökké ismétlik önmagukat, szomjamat akartam oltani, meg talán a másokét is. Találkoztam vele, megmondott nekem mindent, és én azóta ezt a mindent kívánom elmondani mindenkinek. Lecsapom a vödöröm, mint távoli testvérem egykoron, és visszafutok elmondani a többieknek, hogy találkoztam vele. El akarom mondani nekik ezt a találkozást, nem úgy mint egy férfi, nem úgy, mint egy tudós, úgy, mint egy nő, aki otthagyta a vödört a kútnál. Aki egy félórával előbb még közönséges kútvizet akart meríteni, de ennél sokkalta különbet talált. És aki így szólt a bágyasztó forráságban tikkadókhöz: Fiam, bátyám, húgaim – lehet, hogy nem hisztek nekem, mert csak egy nő vagyok, de találkoztam Vele. Ott ült a kútnál és mindent megmondott nekem. A Várvavártról beszélgettünk, és Ő így szólt: „*Én vagyok az, aki veled beszélek.*”

Ha hisztek az édesanyátoknak, aki sosem hazudott nektek, higgyetek nekem is. Ha hisztek a nővéreknek, aki kicsiny korotokban árnyékba cipelt, ha nagyon tűzött a nap – higgyetek nekem is.

Ha hisztek a szerelmeiteknek, aki kézen fog és továbbvezet – higgyetek nekem is.

Azt hiszen, ez minden bizonyágtévesem. Valahogy azt szeretném, hogy a végén nekem is azt feleljék, mint ama asszonynak egykor a sikárbeliek: Már nem a te beszédednek hiszünk, hanem mert magunk hallottuk és tudjuk, hogy valóban Ő a világ Üdvözítője.

Ámen.

Pathóné Kepenyés Erzsébet

Ezzel az igehirdetéssel szeretnék köszönetet mondani annak a lelkipásztornak, aki hallgató koromban rengeteget segített a felkészülésben, az igehirdetések megírásában, s ez a prédikáció is az Ő érdeme. Ősrégi a feldolgozás, a kor megváltozott, de időszerűsége ma sem elavult.

ÚRVACSORAI ELŐKÉSZÍTŐ IGEHIRDETÉS

– LMK-Budapest, 1994. november 16. –

Textus: Lk 13,6-9

„Vágd ki” – mondja a gazda – „Hagyd még” – mondja a vincellér. Ebben a példázatbeli rövid beszélgetésben előtűnik fogalmazódik meg a törvény és evangélium, az Őszövétség és az Újszövétség, az ítélet és a kegyelem feszültsége. A gazda és a vincellér párbeszédében rólunk van szó lelkésztestvérek és hozzátársam, személyesen rólam is.

Előttünk az „egyházi csúcs” időszaka: örökélet vasárnapja – Advent – karácsony.

Mielőtt ez eljönne, a mi Gazdánk megáll közöttünk, hogy gyümölcsöt keressen lelkészi szolgálatunk fáján. Mert nem lehet Jézus Krisztusról tanúskodni példaadás nélkül, már a szűk kis családukból sem, hát még a gyülekezetben!

Keresi a gyümölcsöt és nem találja azt. Valamennyi őszö-

vetségi és újszövétségi szőlőskert-példázatban. Ugyanaz az eredmény:

jó szőlő helyett – vad szőlő terem,

a gyümölcs helyett – tövis,

és a vége az, hogy a Vincellért is megölik.

Csak a választott nép, a „kedvesemnek szólóje” (Ézs 5), Izrael ilyen elvadult? Nem!

Más lett a helyzet Jézus tanítványai, a Krisztus követők, a hozzátérők között? Nem!

Felolvasott igénk előtt szól Lukács a pilátusi vérengzésről és a silóami torony okozta katasztrófáról. Jézus így magyarázza ezeket az eseményeket: gondoljátok, hogy a balesetet szenvedett emberek vétkesebbek más embernél? Sőt, ha meg nem tértek, mindnyájan elvesztek – ezt kétszer is elmondja Urunk. De ha megtérnek, egyedül Istenben bíznak és megszentelt, átadott életet élnek – akkor is érvényes visszavonhatatlanul Isten szava, az Ő diagnózisa: nem találok gyümölcsöt – „vagd ki”...

Testvéreim! Isten szemében gyümölcstelen, kivágásra megérett lelkészek vagyunk mind, akik most Úrvacsorát szeretnénk venni.

Ekkor lép közbe valaki!

Nem mérsékli a megérdemelt ítéletet, csak haladékokér: Várj Uram, még dolgozom rajta: megpróbálom bűnbánatra elvezetni, amikor már nem mentegetőzik, amikor Péterrel együtt mondogatja: távozz tőlem Uram, mert én bűnös ember vagyok.

Megpróbálom hitre elvezetni, amikor már csak 1 éneket tud szívből énekelni: „Amint vagyok sok bűn alatt, de mert halalom hívó szavad, Bárány Jézus jövök...”

Mégegyszer figyeljünk a Vincellérrre: tovább akar dolgozni „még egy évig” rajtunk.

Vincellérünk, Urunk Jézus Krisztus, tudjuk, hogy ez az év szívünk utolsó dobbanásáig tart, és még azután is – csak egyik kezedből átveszel a másikba...

Akkor hát mégis merünk idetérdegni, és tovább menni útunkon. Ámen.

Simonfay Ferenc

KURT ROMMEL:

Szeretnék hidat verni...

Szeretnék hidat verni békén,
ahol a harag árkot von,
átnézni mások kerítésén,
áttörni válaszfalakon.

Szeretnék kezét adni bátran,
ahol ma öklöt látok még!
Öregek, ifjak válságában
keresem békeség jelét.

Nem a holdat vágyom elérni,
csak ellenségem ajtaját!
Mert rajtam áll békében élni,
nem kezdve háborút, viszályt.

Uram, adj erőt hidat verni,
az első lépést kezdenem!
Bízni hidjaidban s merni!
Indulok. Jöjj és légy velem!

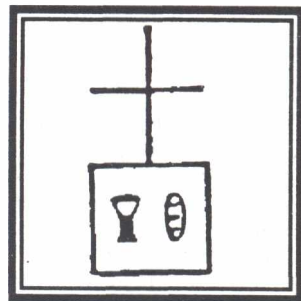
Németből fordította: Turmezei Erzsébet

ORDINÁCIÓS JUBILEUM

Előző számunk 443. oldalán közöltük az 1996-ban ordinációs jubileumot elérő lelkészek névsorát, amely most újabb névvel gazdagodik:

50 éve: Dér Endre író

Gyülekezeti szolgálat – lelkészi közélet

Püspöki jelentés

Részletek D. dr. Harmati Béla püspöknek az Országos Egyházi Presbitérium ülésén és a Közgyűlésen elhangzott jelentéséből

Tisztelt Presbitérium!
Tisztelt Közgyűlés!

Pluralizmus ma sokak számára a jelszó, legyen ez társadalmi élet, politika, művészet vagy vallásosság. Mintha a korábbi évtizedek egyértelmű, egysütemű szocialista-marxista hivatalos világnézete béklyóiból felszabadult, szabadságát mámorosan kihasználó, a lehetőségeket élvező „homo hungaricus” most mindenből többre vágya. Ez nemcsak érdeklődést jelent, éhséget a sokáig elzárt szellemi tudományos-vallási változatosságok iránt, hanem a mindennapi élet adminisztrációs fejlődésében is mindenféle szerveződéssel legalább kettő alakul, legyen az ifjúsági szövetség, művészeti akadémia vagy cserkészek szerveződése.

A posztmodernre hivatkozó mai relativizmus pluralizmusa a filozófus és író *Lessing*e vezethető vissza, akinek a bölc Nánánról szóló írásai a gyűrű-hasonlattal érzékelteti véleményét: a három nagy monotheista világvallás, a keresztyénség, a zsidóság és a mohamedanizmus mind-mind egy-egy hasonló gyűrű mint örökség, de nem lehet igazán tudni, melyik az igazi gyűrű és melyik a másolat.

Hazánk törvényalkotása lehetőséget adott arra, hogy „*egyház*” néven jelentkezzen be a hatóságoknál nyilvántartásra buddhista vagy mormon közösség ugyanúgy, mint Moon próféta Egyesítő Egyháza, hasonlóan a keresztyén magyar történelmi egyházakkal. A sokféle divatos teológiai irány mintha ezt a gyakorlatot helyeselné, amikor elvetik a vallásos „monomitoszt” és vallásos „polimitoszt” emlegetnek. Sokféle az ember, sokfélék az istenek is!?! Különösen Amerika és India vidékein divatos ez a felfogás azzal a hangsúllyal, hogy „kopernikuszi fordulat” szükséges a mai vallásos tájékozódásban, mert nem a keresztyénség, az egyház van a középpontban, hanem Isten és „minden vallásos út ugyanahhoz az egy Istenhez vezet”.

Még akadnak olyanok is, mint a világvallások közötti dialógusokat különösen sokra tartók, akik meg szokták jegyezni a keresztyének ellenvetésére, hogy hiszen Jézus maga is nem krisztocentrikusan, hanem theocentrikusan gondolkodott. Minden vallás út lehet az üdvösségre tehát?

Nemcsak azért foglalkozom jelentésemben ezekkel a kérdésekkel, mert a következő évben hazánkban rendezik meg a világvallások európai szervezete októberben egyik konferenciáját, hanem azért is, mert az ún. Egyesítő Egyház nemzetközi vezetője, a koreai Moon nem olyan régen hazánkban járt és a Pesti Vigadóban tartott beszédét közölte a magyar sajtó. Mintha az egzotikus, keleti misztikát vagy többféle vallási hagyományból összekotyvasztott tanokat jobban el lehet adni a vallási kínálat piacán, mint a régijt és a hazait! Kicsit benne vagyunk a divat, a korszellem, a divatos pluralista ideológia kísértőliturgiája mormolásában a mai magyar társadalomban és egyházunk misziói, tanítói, nevelési és kulturális feladatainak végzése közben nem feledkezhetünk meg a vallási pluralisták gondolkodása kihívásairól! A vallásszociológiai felmérések szerint ugyan hazánkban a vallásos emberek vannak túlnyomó többségben, azonban a vallásosak között viszont azok, akik a „*maguk módján*” vallásosak. Ezért *egyházi identitásunk erősítésére, a keresztyén és evangélikus értékek megőrzésére és továbbadására megfelelő módszereket, alkalma-*

kat, kisebb és nagyobb közösségeket kell keresnünk és teremtenünk. Az ingatlanvisszaszerzés nem lehet öncél, hanem minden visszakapott épület és intézmény ennek a célnak a szolgálatára adatik.

Krisztus követésében egyházunk spirituális megújulása, Istenhez térésünk és az emberek Istenhez térítése a feladat és Istenhez kapcsolódó hitünk és bizalmunk az emberek egymás iránti szeretetét és bizalmának erősítését is jelenti. Az egyházban nemcsak egyházigazgatási, zsinati törvényalkotási összefüggésben kell megjelennie a „*magnus consensus*” légkörnek, hanem teológiai és kegyességi összefüggésben is. *Felre kell tenni az óriási feladatok vállalásában a különféle ellentéteket személyi és módszerbeli területeken.*

A Déli Evangélikus Egyházkerület Bírósága a következő ítélet közzétételét kéri a Lelkipásztor szerkesztőségétől is:

A Déli Evangélikus Egyházkerület Bírósága Budapesten, az 1995. október 5-én megtartott tárgyaláson az időközben elhunyt D. Ordass Lajosné felperesnek, illetve Czelecz Zoltánné sz. Ordass Sára és Dedinszky Gyuláné sz. Ordass Zsuzsanna felperesi jogutódoknak,

a Déli Evangélikus Egyházkerület Presbitériuma alperes ellen, az alperesnek 1958 júniusában illetve szeptemberében hozott egyházkormányzati döntései semmissé nyilvánítása iránti perében meghozta a következő

ítéletet:

A Bíróság megállapítja, hogy a néhai *D. Ordass Lajos püspökkel* szemben, a Déli Evangélikus Egyházkerület Presbitériuma által, 1958. június 24-én, illetve szeptember 1-jén hozott határozatok törvénysértőek, alaptalanok és ezért mindkét felhívott határozat semmis.

Ennek alapján D. Ordass Lajos az 1978. augusztus 14-én bekövetkezett haláláig a Déli Evangélikus Egyházkerület törvényes püspöke volt.

Megállapítja a Bíróság továbbá, hogy a semmissé nyilvánított határozatokhoz kapcsolódó összes joghátrány érvénytelen.

Kötelezi a Bíróság az alperest, hogy az ítéletet – annak jogerőre emelkedését követő 30 napon belül – valamennyi országos evangélikus sajtótermékben saját költségén *tegye közzé.*

Felhívja a Bíróság mindkét egyházkerület Elnökségét annak elrendelésére, hogy a lelkészek a vasárnapi istentiszteletek keretében hirdessék ki a jogerős ítélet rendelkező részét a *szószék*ről.

Az ítélet ellen a képvisítéstől számított 15 napon belül az Országos Egyházi Bíróságnak címzett, de a Déli Evangélikus Egyházkerületi Bíróság Elnökségéhez benyújtott, a határozat végrehajtására nézve halasztó hatályú fellebbezésnek van helye.

Ilf. Detre János
bíró

Dr. Török Zoltán
bíró, a Tanács elnöke

Kovács Pál
bíró

A „könyves” Gál

Mielőtt bármit is írnék Huszár Gálról, felkérésre, két megjegyzést kell tennem.

Az egyik, hogy ennek a vázlatos írásnak alapelőadása a *Deák téri Huszár Gál Könyves*, pontosabban Papír és Könyvesbolt megnyitásával volt kapcsolatos. A Deák téri gyülekezet egy szeretetvendégségén kellett ebből az alkalomból erről a témáról szólnom.

A másik megjegyzés pedig, hogy az ezirányú munkát nem én, hanem Botta István végezte el a „Huszár Gál élete, művei és kora” című 1991-ben megjelent könyvében. Amit tehát írok, azt Botta Istvántól tanultam és neki köszönhetem, magam csak könyvének adatait egyetlen aspektusba gyűjtöttem. S ha már erről írok, nem tehetem meg, hogy ne említsem meg: Botta István könyvei – persze másokéval együtt – és most különösen a „Humanizmus-Reformáció” sorozatra gondolok, nélkülözhetetlenek a reformáció történetéhez. Talán nem sérték meg senkit, ha azt mondom, senki olyan mélységre nem jutott ebben a témában, mint Botta István. Ezzel persze könyvéhez és könyveikhez kedvet is szerettem volna csinálni.

Még mielőtt a témába vágnék, azt is meg kell mondanom, ez az írás nem életrajz, vagy más teljes értékadás szeretne lenni. Huszár Gállal kapcsolatban – és a Deák téri könyvesbolt nyitásával kapcsolatban – egyetlen dolog foglalkoztatott: Huszár Gál és a könyvek. Mennyiben „méltó” a magát „anaxiusnak” – méltatlannak nevező Huszár Gál arra, hogy róla könyvesboltot nevezzenek el? S készülésem, olvasásom alapján kiderült: Huszár Gál és a könyvek nagyon is összetartoztak életében, szolgálatában. S így jutottam el arra, hogy őt „könyves Gálnak” nevezzem el, mert méltó erre a névre háromszorosan is.

Szólni kell először azokról a könyvekről, amelyekből tanulhatott, amelyeket forgathatott, amikből meríthetett. Hogy ezekkel találkozott, vagy sajátjai voltak, külön érdekes kérdés lenne. Persze az is lehet, hogy ezek nem mind könyvek, hanem jegyzetek, vagy előadások is voltak.

Ismertés volt az ógyházi atyákkal, azokat is olvashatta. A középkoriak közül Gabriel Biel különösen is olvasott „atyja” volt, persze ismerte Luther és Melanchthon írásait is a maga korából. Teológiailag tehát a képzetebbek közé tartozott.

De jogi tanulmányai, ismeretei is lehettek. „Ismérjük a pápai törvényt” – írja maga, de ellenfele is írja róla: „a kánonokat idézed.”

Orvosi könyveket is forgathatott. Forgách Imre írja róla: „Huszár Gál úr, második atyám, legkedvesebb barátom, nagy-képzetségű teológus 1575. október 23-án Pápa városában elhunyt, azon a napon, amelyet... ép és egészséges állapotában utolsó napjaként nem egyszer megjövendölt.” Emögött a furcsa, számunkra szokatlan kijelentés mögött Hyppokrates: Prognózisok című könyve, annak olvasása húzódnak meg. Ez a könyv akkoriban egyetemeken is tanított könyv volt. És a tétel: minden hetedik év kritikus, a 9.7.- ik év különösen is, a „klimaktérium” éve, ez pedig a 63. életév volt (Luther és Melanchthon is ebben az életévben haltak meg, sokan mások is). Huszár Gál is, tudatosan, pedig pestis ragadta el.

Matematikai és csillagászati könyvekkel is foglalkozhatott.

De különösen ismert területe volt a liturgika, az egyházi ének és zene tanulása is. Ez későbbi könyveiből is kiderül.

Ami nyelvtudását illeti, magyar nyelvre csiszolt volt, latinja kifogástalan, tanulhatott görögül és héberül, s németül is levelezett.

Huszár Gál tehát széles műveltséggel rendelkező „könyves” ember volt képzettségére nézve is.

Egy második csoportba azokat a könyveket, jegyzeteket, vagy tárgyakat tehetjük és gyűjthetjük csokorba, amikből ő már taníthatott. Az 1558-as évből olvassuk ezt a kicsiny, de sokat jelentő mondatrészt: „iskolát létesítettem.” De ez nem alapfokú iskola volt, hanem ebben: „Isten igéjének hűséges

szolgáit jelölöm ki” – írja. Vagyis mai szóval a lelkészképzés feladatát, terhét vette magára. Innen számíthatjuk a magyarországi evangélikus lelkészképzést, legalábbis annak egyik ágát. Az is figyelemreméltó: ő felkészít, és a szentelést Sztárai Mihállyal végezteti el – ekkor.

Milyen könyvek alapján folyt a munka? Konkrét könyvekről nem tudunk. De kétségtelen, hogy bizonyos prédikációs-köteteket is szó lehetett, amiket elemeztek, tanulgattak is. Valamilyen Agenda is lehetett az anyagban, hiszen az istentisztelet menete, a keresztesítés, temetés, esketés is előjöhettek. Természetesen a „tananyaghoz” tartoztak énekek, énekeskönyvek ismeretei is (ebből a szempontból érdekes, hogy a Krakkóban végzettéknél ez mennyire fontos és alapos volt, Huszár Gál is tanult itt!). Valamiféle „cura pastoralis” könyv is lehetett és természetesen a különböző kánonoskönyvek is, hiszen ezek is fontosak voltak a prédikatori szolgálatban. Bizony, megint könyvek, tanulmányok, Gál és társai „tananyagjaként.”

És a „könyveség” harmadik ága, csoportja azok a könyvek, amelyeket Huszár Gál írt, vagy adott ki saját nyomdájában. Itt szeretném megjegyezni, hogy a „nyomdász” Gál elnevezést kevésnek tartom, hiszen az nála csak eszköz volt a könyvek terjesztésére, a lényeg a könyveken volt! 1559-ben írja: „az elmúlt évben nyomdát állítottam”. Külön történet, honnan, milyen nyomdáról van szó! Én ebben a kérdésben most nem akarok döntő szót kimondani, csak felhívom a figyelmet erre, és tudom, hogy a tanszékvezető professzoromnak erre legújabb kutatási eredményei vannak. De térjünk vissza a könyvekre.

„Az Úr Jézus Krisztus szentvacsorájáról, kínszenvedéséről és feltámadásáról” – egy prédikációs könyv, amelyet ő írt, és amelyben a lutheri teológia három alaptételéről tesz vallást.

Kiadja Sztárai Mihály: „Az igaz papság tüköre” c. könyvet is még ebben az évben a bányavárosi üldözött evangélikusok erősítésére.

A következő – és évben is következő: 1560. – könyve: „A keresztyén gyülekezetekben való isteni dicséretnek” – tehát egy énekeskönyv.

Ezután debreceni munkássága következik, ahol sorban adja ki Meliusz Juhász Péter könyveit, írásmagyarázatait.

S aztán még két nagy kiadás következik. Az egyik a Posztillás könyve, a másik a nagy Graduál (1574.).

A felsorolás itt sem teljes. De talán elegendő arra, hogy méltán nevezzük őt „könyves Gálnak”. S ez az emlékeztetés is csak egyet akart: arra figyelmeztetni, hogy mennyi könyv csak egyetlen magyar reformátorunk életében, s minden bizonnyal ez is háttérre lehetett a reformatori szolgálataknak.

Az emlékezést és emlékeztetést két konklúzióval szeretném befejezni:

Az egyik: érdemes volna nekünk is a könyvtártörténetre jobban figyelni. Nagyon tanulságos és figyelemreméltó, ki milyen könyveket forgatott, vásárolt, tartott és olvasott. S itt most nemcsak intézetek könyvtáraitra gondolok, bár az sem elhagyható. De tudom, hogy megindult egy könyvtártörténeti kutatás a magánkönyvtárakra vonatkozóan is, és ebből a százból is vannak már eredményeik. Talán érdekes volna egy ilyen olvasmány ebben a folyóiratban is, nagyon sokat lehet tanulni ebből is.

A másik: a lelkészi szolgálat és a könyv ma is összetartozik. „A” könyvünk a Biblia, de ugy-e nem egyetlen? Milyen a könyvtáram? Milyen könyveket forgatok? A teológián belül mi a hozzám közelálló terület? De van izgalmas területem a teológián kívül is? Mert a mai lelkészi szolgálat sincs könyvek nélkül, s jó lenne, ha ma is a lelkészeket „könyveseknek” is neveznék.

A Deák téren létesült Huszár Gál Evangélikus Egyházi Könyvesbolt megnyitóján elhangzott köszöntést és a megnyitó beszédet az alábbiakban közöljük.

Nagy öröm számomra, hogy megnyithatjuk a Huszár Gál papír- és könyvesboltot, és hogy együtt lehetnek azok a vendégek, akiknek ez az esemény szintén örömet jelent.

A mai örömet egy gyermekkorhoz hasonlítom. Karácsonykor nagy vágyam teljesült, amikor öcsémmel közösen egy kerékpárt kaptunk. Ezentúl mi is járhatunk kerékpárral az iskolába Diósgyőrből Miskolcra. Örömlenket az sem csökkentette, hogy ez csak felváltva volt lehetséges, hiszen a közös tulajdonon osztoznunk kellett. A család idősebb tagjai is velünk együtt örültek, így aztán az öröm nem osztozott, hanem sokszorozódott.

A könyvesbolt gondolata már régebben megszületett, majd 1993-ban közgyűlésünkön határozattá formálódott. Hitet ébresztő, kultúrát terjesztő irodalommal, papír és írószerrel, hanglemezzel, ajándéktárgyakkal látjuk el az egyháztagokat, iskoláink diákjait és mindazokat, akik az utcáról ide betérnek.

A helyiség, melyet az elköltöző állami általános iskola politechnikai oktatás céljára használt, felszabadult. Az átalakításhoz és a berendezéshez az anyagi fedezetet az az elhatározásunk biztosította, hogy minden előre nem tervezett bevétel (céladományt, hagyaték) erre a célra fordítunk. Létre kellett hoznunk azt a szervezetet, amellyel a kereskedelmi tevékenység leghatékonyabban működtethető (Kft.) Kiadókkal, nagykereskedőkkel kellett megállapodnunk, hogy boltunkat áruval feltölthessük.

Cégünk névadójaként Huszár Gált választottuk, aki a XVI. században prédikációval és könyvnyomtatással szolgált Jézust és terjesztette a tiszta hitet.

A vendéglátó Pesti Evangélikus Egyházközség nevében ma tisztelettel és szeretettel üdvözlöm mindazokat a meglenteket és távollévőket, akik örömlenken osztoznak. Köszönjük az adományozóknak adományait, hálásan emlékezünk a hagyatékozókra, kik már nincsenek köztünk. Köszöntjük Botta István lelkészt, névadónk kutatóját, aki levélben üdvözölte a könyvesboltot.

Gryllus Vilmos
gyülekezeti felügyelő

*

Kedves Testvéreink! Kedves Vendégeink!

Mindenekelőtt megköszönöm Szebik Imre püspök úr áldást kérő szolgálatát. Valóban erre az egyre van igazán szükségünk: Isten áldására. Nélküle nincs sem értelme, sem célja annak, amit ma itt elkezdünk.

A könyvesbolt gondolatát régóta melengeti szívében gyülekezetünk vezetősége. Mikor a mellettünk lévő iskolát egyházunk visszakapta, az ezen a helyen addig működő politechnikai műhely megszűnt s szabaddá vált ez a helyiség is. Talán a legkényelmesebb az lett volna, ha kiadjuk valamilyen üzlet céljára. Ez jövedelmezőnek is tűnt. A gyülekezet vezetősége sok töprengés után mégis úgy döntött, hogy könyv- és papírkereskedés nyitása több szempontból is előnyös lenne. Részben már volt hagyománya, hiszen itt működött, pontosan a mai múzeumi részen az államosítások előtt a FÉBÉ diakonissza egyesület könyv- és papírboltja, részben pedig a szomszédos iskolánk többszáz főnyi ifjúsága és tanári gárdája potenciális használónak ígérkezett. Nem tévesztették szem elől azt a szempontot sem, hogy itt a Belváros szívében, a templom mellett missziói lehetőséget kaptunk a felszabadult helyiséggel, amit nem szabad kihasználatlanul hagyni. Sok tárgyalás, számolgatás és imádság előzte meg a döntést. Amikor úgy tűnt, hogy a kialakítás háttere lassan megteremtődik, a gyülekezet presbitériuma meghozta döntését, sőt tervében

már a bolt neve is szerepelt: Huszár Gál. A sok nehézséget, fáradságot, gondot és küzdelmet, ami ezt a mai napot megelőzte, most felejtjük el, örülnünk ennek a szép, új boltnak és tekintsünk előre.

Mi a célunk? Itt a Belváros száz és száz könyvesboltja és standja mellett mit tudunk mi mást nyújtani? Itt térek vissza a misszióra, erre a mi megkerülhetetlen és egyértelműen egyedi mandátumunkra: az Isten nagyságának hirdetésére és a Krisztusban megjelent emberszeretet terjesztésére.

A missziót három vonatkozásban érzem boltunkra nézve kötelezőnek: Mindenekelőtt a misszió elsődleges értelmében: azaz terjeszteni Isten igéjét, szerte vinni és híteni a jó hírt, hogy nem vagyunk egyedül, élő Urunk és drága Megváltónk van. Másodszor a keresztény légkör misszióját szeretnénk megvalósítani ebben a boltban. Aki ide betér, akárcsak egy utikönyv vagy egy füzet megvásárlására is, érezzen meg valamit abból a szeretetből, amelyet mi Urunktól kaptunk. Ide tartozik ökumenikus nyitottságunk aprópénzre való váltása is, ezért szeretnénk egyre inkább idehozni minden keresztény felekezet közös kincsét reprezentáló könyvanyagát. És harmadszor a minőség misszióját is szeretnénk képviselni, ami nem azt jelenti hogy szemellenzós vallásossággal kirekesztjük, ami szép és jó Isten csodálatos világában, sőt éppen ellenkezőleg, mindazt, ami szebbé, jobbá, színvonalasabbá teheti tudásunkat, egyéniségünket, egész emberségünket, megpróbáljuk idegyűjteni. – E hármias missziói elhivatással, újra csak Isten áldásáért könyörögve, kezdjük meg munkánkat.

Ezek után engedjék meg kedves Vendégeink, hogy bemutassam munkatársainkat. Mindhármuknak köszönjük, hogy vállalták a kezdet nem könnyű feladatát és sok erőt, hűséget kívánunk munkájukhoz. Most pedig Kedves Vendégeink, mai megnyitónk végére érve, örömmel vennénk, ha szétnéznének ismerkednének, majd vásárolnának is a Huszár Gál Papír- és Könyvesboltban.

A gyülekezet és nagyközönség számára boltunkat a hétfői további könyvszállítmányok után október 31-én, a reformáció ünnepén nyitjuk meg.

Dr. Hafenscher Károlyné

BEHARANGOZÓ
az Országos Evangélikus Ifjúsági Találkozóra.
Váralja, 1996. július 24-27.

A Magyarországi Evangélikus Ifjúsági Találkozó és a Magyarországi Evangélikus Ifjúsági Találkozó Országos Ifjúsági Találkozó keretében a magyarországi evangélikus fiatalok és felnőttek érdeklődésére.

A 4 napos együttlés lehetőséget ad az ifjúsági köröknek egymás megismerésére, könnyű és komolyzenei koncertek hallgatására, színpadi előadások megtekintésére, közös gondolkodásra, biblíatanulmányokra, személyes ismerkedésre, beszélgetésekre. Váralja kitűnő természeti adottságai bizonyára sokakat csábítanak majd a tervezett kirándulásokra, sportprogramokra is.

D. Szabik Imre
Országos Ifjúsági Találkozó
Egyházi Könyvesbolt

Dr. András Kádor
Magyarországi Evangélikus Ifjúsági Találkozó
Egyházi Könyvesbolt

Minden érdeklődő számára további információkat szolgáltatunk.
1995. december 1997. Budapest, Gőz utca 24. Tel.: 311-0989

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

Mit jelent a Luther címer a borítólapon? Eredetileg pecsétgyűrűjében használta Luther ezt a jelképet (1516 óta). A megszokott Luther-rózsa ábrázolásától némileg eltér, hiszen a szimbólumot összefogó gyűrűn belül felirat olvasható: *VIVIT=él. Jézus Krisztus él. Ő az Élet Ura. Luther meghalt, mint minden halandó, de Jézus Krisztus él, s Őt, a megfeszített és feltámadott Urat hirdette a reformátor. Ez a teljes címer „teológiájának ismertető jelen”, amint ő maga nevezte. A kereszt teológiáját hirdető Luther kedves ígéje is emlékeztünkbe jut: „az igaz ember hitből él!”*

*

Valamit levezz a vállunkról ezentúl a Credo is, a Hang is. Legalábbis ezt hiszem, mert mindkettő nem csupán lelkipásztoroknak írott lap, mi pedig ezek hiányában foglalkoztunk általános értelmiségi kérdésekkel is... Természetesen nem volt ez elviselhetetlen teher a vállunkon, sőt szívesen hordtuk nem csak szívünkben, de vállunkra is vettük...

*

Felvetődik a kérdés: írjunk-e olyan publikációról, amit beszerezni nem lehet, illetve nyelvi akadályokba ütközik megértésük. Szerintem nemcsak lehet, de *kell* is ilyen irányban tájékoztatnunk. Egyébként nemcsak lelkeszi karunk tagjai, hanem magyar értelmiségünk jelentős része sem tud idegen nyelven könyvet olvasni, nyelvvizsgája turista szintre futja. Ezért hoztak hozzám is műszaki és közgazdasági tárgyú cikket fordításra nem egyszer...

*

Megnyílt a Huszár Gál Evangélikus Papír és Könyvesbolt a Deák téren. Első visszhangként egyik kollegánk kérdezte: Mi ez – konkurrencia az Üllői úttal (a Sajtóosztály könyvesboltja)? Azt hiszem, egy világárosban elfér két evangélikus könyvesbolt, különösen, ha már ugyanitt működött egy valamikor (Fébé üzlet) s akkor is volt könyvesboltja a Luther Szövetségnek az Üllői úton. *Óriánunk kell, hogy egy gyülekezet meri vállalni a kockázatot 1995-ben s nem a Közgyűlés támogatására, hanem saját erejére támaszkodva végzi ezt a szolgálatot.* A Belvárosi Híradó, az V. kerületi önkormányzat hivatalos és közéleti lapja többek között így ír: „A Pesti Evangélikus Egyházközség üzletének megnyitása országos jelentőségű. Közlekedési gócpontban van. Nagyszerű lehetőség, hogy minden kultúrát és Istenkereső ember betérjen. Egy olyan világban, ahol a médiáknak a szerepe kiemelt fontosságú, az evangélikus egyháznak olyan missziói központot jelenthet, amelyből messze sugárzik majd az evangélium, a lutheránus teológiai gondolkodás és keresztény mentalitás, amelynek reménység szerint mindannyian képviselői vagyunk” (Várkonyi). A Lelkipásztor szerkesztője örömmel üdvözlö az Országos Múzeum és a Gimnázium között működő boltot és reméli, méltó lesz névadójához! (lásd Keveházi cikkét).

*

Egyik külföldi Olvasónk tudomást szerzett, hogy jobbról-balról bírálhat éri a Lelkipásztort. Így bátorít: „Kedves Barátom! Ne csüggedj! Hogy nem jársz rossz úton, annak legjobb jele, hogy két oldalról támadnak. Luther is így volt ezzel... „Köszönnet a biztatásért. Különben szaklapunkat nem tekintem harctérnek, inkább összekötő hídnak különböző irányzatok között. Kérem, így is olvasd, a szerkesztő szándékát ismerve. Köszönöm:

a Szerkesztő

A SZENTFÖLD VÁRJA A MAGYAR FIATALOKAT

– A „Nes-Ammim” felhívása –

A modern Izrael állam 1948-ban történt megalakulása után német, holland és svájci keresztények egy ökumenikus telepet létesítettek Észak-Izraelben a bibliai Galilea területén. Céljuk az volt, hogy előmozdítsák a kereszténység és a zsidóság közeledését, s a két vallás közti jobb kölcsönös megértést. Az azóta kiépült gyönyörű fekvésű telepnek, amely ma már önálló falunak is tekinthető, az alapítók a „Nes Ammim” nevet adták, ami – utalással az Ézsaiás könyve 66,19-ben található ígére – azt jelenti: „jel a népek számára”.

A faluközösségnek saját önkormányzata és gazdasága van, s mintegy 120 személyből áll. A különböző országokból érkezett lakói ökumenikus munkaközösséget és kultúrközösséget alkotnak; szemináriumokon és hétvégi programokon kirándulásokon vesznek részt. Rendszeres istentiszteleti alkalmak is vannak ökumenikus alapon. A Bibliát együtt tanulmányozzák és vitacsoportokat alkotnak. Az újonnan érkezők angol és héber nyelvelőket vesznek. Működik a virágkertészetük, van egy háromcsillagos szállodájuk, asztalosműhelyük és déligyümölcsöket termelő gyümölcsösük. A közösség tagjai hetente 40 órát dolgoznak, a telep valamelyik munkaterületén.

Miután 1990 óta négy éven át több magyar fiatal vállalkozott a „Nes-Ammim” közösség életében való részvételre, a falu vezetői újra szeretnének magyar fiatalokat is látni maguk között. A jelentkezők *feltételei* a következők: az angol nyelv alapfokú ismerete; 18-30 év közötti kor. Szakmával rendelkezők előnyben részesülnek (szakács, kertész, asztalos stb.).

A közösség tagjai számára a hétvégék szabadok (péntektől vasárnap estig), évi 27 nap szabadság jár. Teljes ellátás (szállás, étkezés), ingyenes egészségügyi ellátás biztosított, szabad autóhasználat, havonta zsebpénz. Az útiköltségeket Izraelbe és vissza a „Nes-Ammim” vállalja.

Jelentkezni lehet rövid életrajz benyújtásával: Ökumenikus Tanulmányi Központnál 1114 Budapest, Bocskai út 15. III. 3. További tájékoztatás is ezen a címen kapható.

JAVASLAT

Tudom, hogy a nyugdíjasok is elolvasák a Lelkipásztort, mint én is, elkérve a lelkeszi hivataloktól, mivel az előfizetési díj nekünk magas. Nem lenne-e lehetséges, hogy a nyugdíjasok kedvezményesen aron kapják a Lelkipásztort? Talán akkor több előfizető lehetne.

B. GY. ny. lelkesz